

The Project Gutenberg eBook of Tunturikertomuksia, by Arvi Järventaus

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Tunturikertomuksia

Author: Arvi Järventaus

Release date: May 3, 2015 [EBook #48867]

Language: Finnish

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK TUNTURIKERTOMUKSIA ***

Produced by Tapio Riikonen

TUNTURIKERTOMUKSIA

Kirj.

Arvi Järventaus

WSOY, Porvoo, 1921.

SISÄLLYS:

Nahkahousut.
Salkko.
Jumalan hukka.
Kuuva.
Herrojen tuttu.
Luviisa.
Neljännen amiraalin poika.
Pikku Viljami.
Vihkimatka.

Merenneito.
Kalasaunalla.

Nahkahousut

Sara-Oulan pikku Aslak istui lastenkodin rappusilla ja itkeä nyreksi.

Hänen pieni maailmansa johon kuului isä, Nangujärven rannalla oleva turvekota, kesättiporo ja nahkahousut, oli kokonaan sekaisin. Isä oli tuonut hänet pari päivää sitten lastenkotiin. Äiti oli keväällä kuollut. Pikku Aslak muisti tervatun kirstun, jonka Pahka-Pietari oli tehnyt. Hän omisti uudistalon Nangujärven rannalla, lähellä Sara-Oulan turvekotaa. — Mutta Aslakin mieltä ei kaihertanut äidin muisto niinkään kuin nahkahousujen menetys. Ne oli lastenkodin silmälasipäinen riuku[1] riistänyt häneltä heti ensi päivänä. Tahi oikeammin liittyi nyt tuohon väkivallantyyöhön, kun se kerran oli tapahtunut, myös äidin muisto, — sillä hän se oli Aslakille housut tehnyt, nahkahousut, joihin tavalliset koipisukat oli neulottu kiinni.

Pikku Aslak pyyhki silmiään. Hän muisti illan, jolloin nahkahousut valmistuivat... Äiti istui tulen ääressä neuloen. Hän kiinnitti punaista suimusta[2] koipisukan suuhun. Se oli niin kaunis ja siro, ettei Aslak muistanut sellaisia nähneensä muilla kuin Rikas-Vuollabilla, — sillä, joka talvisin kulki raitoineen Norjaan Nangujärven poikki ja keitti mennen tullen kahvia heidän kodassaan. Ne olivat sitten sellaiset suimukset, että niihin kiintyi huomio ihan ensi näkemältä. Näytti, kuin olisi Vuollab tanssinut siljolla. Punaiset suimukset vain vilahtelivat, hänen hääriessään raitonsa ympärillä.

— Kuinka onnellinen hän olikaan ollut tuona iltana, jolloin äiti saatuaan työnsä valmiiksi pisti neulan vyöllänsä riippuvaan neulakoteloon ja ojensi housut hänelle: "Siinä on nyt Aslakille nahkahousut." Vapisevin käsin hän oli ne ottanut vastaan ja silitellyt koipisukkien pehmeää karvaa. Oli tuntunut juhlalliselta kuin papin käydessä. Niin somasti kahisi käsissä parkittu, ruskeapintainen poronnahka... Pikku Aslak oli tuntenut itsensä onnelliseksi, niin tavattoman onnelliseksi. Nahkahousut oli ripustettu naulaan, aamulla jalkaan pantaviksi ja pikku Aslak oli katsellut niiden tulen valossa välkkyviä punaisia suimuksia, katsellut siihen asti, kunnes oli nukahtanut. Mutta unimaailmaankin häntä oli seurannut sama onnen tunne, sillä sinä yönä hän oli uneksinut taivaasta, missä Jumala käyskenteli nahkahousuissa pienten lappalaispoikien leikkiessä revontulia taivaan lumisella pihalla. Ja jokaisella pojalla oli ollut punaiset, välkkyvänpunaiset suimukset nahkahousuissa sekä kirjaillut, punatupsuiset paulat. Mutta Jumalan nilkat olivat näyttäneet yhtä hienoilta ja siroilta kuin Rikas-Vuollabin.

Pikku-Aslak itkeä nyreksi. Se ei ollut kovaäänistä, vaan tuollaista hiljaista, tuhruista itkua. Hän katseli jalkojaan eikä voinut niitä omikseen tuntea. Lastenkodin riuku oli vetänyt niihin harmajat lannanhousut. Ne olivat niin mahdollottoman leveät, että niihin miltei hukkuu. Hänen pieni sydämensä oli pakahtua. Hän ei voinut käsittää, mitä pahaa hän oli tehnyt, kun häntä näin häväistiin. Koko päivän hän oli istunut portailla itkeä nyreksien. Ruuan palastakaan ei häntä oltu maistamaan saatu. Ja pikku Aslak oli päättänytkin olla syömättä siksi, kunnes riuku toisi hänen housunsa takaisin.

Eteisessä liikkui joku. Aslak painoi päänsä alas ja jurotti. Häntä vain eivät saisi sisään. Hän istuisi vaikka talveen saakka... siihen asti, kunnes riekot muuttuisivat valkeiksi. Ennemmin hän ei liikahtaisi. Lopultakin täytyisi riuvun antaa hänen nahkahousunsa takaisin.

— Eikö Aslak tule syömään?

Siinä seisoi nyt hoitolan riuku, katsellen häntä silmälasiansa takaa.

Aslak hieroi kämmenseljällä silmiään ja johtajatar sai jälleen kuulla nyreksivän, tuhruisen vastauksen:

— Mu puvsak![3]

Se tuli kuin raskaan painon alta, epäselvien nyhykytysten katkomana, niin että johtajatarta jo säälitti. Mutta eihän sopinut antaa pojan keskikesällä nahkahousuja pitää. Piti totuttaa poika talon tapoihin, ei auttanut.

— Ei Aslak saa nahkahousuja. Katsopas, kaikki muutkin pojat käyvät vaatehousuissa.

Käykööt, baergalak! Pikku Aslakin olisi tehnyt mieli kirotta, mutta hän ei uskaltanut. Riuku teki liian juhlallisen vaikutuksen, vaikkei Aslak sinnepäin silmänytkään. Hän vain tunsu sen, tunsu silmälasienkin läheisyyden. Sellaisia eivät käyttäneet muut kuin pappi.

— Tulehan nyt syömään äläkä juonittele.

— Im! Puvsak!...[4]

Aslakia rupesi nikottamaan. Hän painoi päätä polvea vasten ja hänen pikku ruumiinsa hytki. Johtajatar kääntyi päätä pudistaen pois, häviten eteiseen.

Aslak rauhoittui jonkun verran johtajattaren mentyä sisään. Mutta yhä kuitenkin vierivät kyneleet poskia pitkin, uurtaen niihin valkeita juovia. Hän oli hieronut kasvonsa likaisiksi ja jurotti synkkänä kuin ruumiillistunut epätoivo.

Semmoinen ilkeä riuku... Ja aedne[5] oli ollut niin hyvä... Kuinka saattoikaan isä menetellä niin sydämettömästi jättäessään hänet tänne?

Pari poikaa juoksi pihan yli. Ne olivat lappalaispoikia, niinkuin Aslak'kin, mutta lannan malliin puettuja.

Pikku Aslak tunsi syvää halveksumista heitä kohtaan. Mokomatkin livikät![6] Niin olivat kuin kesäporot tunturilla. Ja lappia puhuivat! Aslakin pikku sydäntä kirveli kiukku. Hän iloitsi, että nyt tarjoutui tilaisuus sen purkamiseen.

— Baergalak! karjaisi hän äkkiä, polkien pientä jalkaansa.

Pojat kääntyivät hämmästyneinä katsomaan tuota tuhrusilmäistä uutta tulokasta. Toinen heistä lähestyi Aslakia ja puhutteli häntä kuin ainakin ylempi alempaansa:

— Älä kiroile... minä sanon riuvulle!

— Sano, sano, baergalak! Minä sanon baergalak, vaikka riukukin olisi!

Nuhtelija hämmentyi ja vetäytyi toverinsa luo. He katsoivat parhaaksi jättää raivoisan tulokkaan omiin oloihinsa.

Kauan ei Aslakin kiukku kuitenkaan kestänyt. Se oli purkautunut äkisti kuin rajuilma tunturilla, mennen yhtä äkkiä ohitse. Syvä alakuloisuus ja tuska valtasi hänet.

Oliko hän tehnyt syntiä? Nyt ei Jumala enää ottaisi häntä taivaaseen, jonne äitikin oli mennyt. Nyt hän ei enää koskaan saisi punasuimuksisia nahkahousuja jalkaansa. Sillä varmaan taivaassakin rangaistiin pahoja pikkupoikia pistämällä heidät lannanhousuihin. Hoitolan pojat varmaankin kantelisivat riuvulle ja riuku kertoisi Jumalalle. Oi, hänen oli niin paha olla, että ihan vapisutti.

Sellaista tuskaa hän ei ollut koskaan ennen tuntenut. Hän oli jo menossa kuumaan väylään, josta Pahka-Pietarin Pirita aina puhui. Se oli yhtä leveä kuin Nangujärvi, mutta punainen, hirvittävän punainen... juuri kuin talvinen aamurusko, — ja siellä poltti, poltti hirveästi... vielä kovemmin kuin silloin, kun hän oli satuttanut peukalonsa tuliseen arinakiveen.

Pikku Aslak tarkasteli arpea peukalossaan. Semmoinen siihen oli tullut. Se oli valkea kuin kurmutoukan kotelo poron seljässä. Pikku Aslakin tuska helpotti vähän, kun ajatukset hetkeksi suuntautuivat muille teille.

Kesättivasalla oli kurmukärpäsen puremia selkä täynnä. Ja niitäkös piti kiskoa kahdella päretikulla! Kesätti juoksi maahan pistetyn kepin ympäri, koettaen päästä pakoon, kun isä lähenei sitä päretikut kädessä. Se pysähtyi hetkeksi isän kutittaessa sen kihelmöivää selkää. Sille teki se hyvää. — Mutta se olikin vain viekkautta. Ykskaks oli isällä päretikkujen välissä kurmukärpäsen kotelo ja nips! — kesättivasa kavahti juoksuun, puistellen takaruumistaan. Sekös nauratti.

Aslak hymyili kyyneltensä lomasta. Se kesättivasa oli sellainen hauska veitikka. Söi leipääkin kuin koira. Ei tarvinnut muuta kuin takoa kahta puupalasta yhteen, niin jo tuli kohti turpa ojona. Eikä sitä hennonut sen pitemmälti narrata. Leipäpalanen piti hakea ja tukkia suuhun.

Pihamaalta kuului pörräävä ääni. Aslak heristi korvoaan. Se oli kurmukärpänen, kesättivasan pahin vihollinen. Niin oli isä sanonut. Se laski munansa kesätin selkään ja niistä juuri muodostuivat nuo suuret kurmunpesät, jotka muistuttivat paleltuneita hilloja. Kärpäsen ääni toi jälleen Aslakin mieleen nahkahousut. Niissäkin oli ollut pari kurmunreikää, niin pientä kuin neulannuppi! Äiti oli neulonut niihin kahden äyrin kokoiset paikat.

Pikku Aslakin päässä pyöri monenlaisia ajatuksia. Mitä jos hän karkaisi? Kun hän vain saisi nahkahousunsa, hän lähtisi... kulkisi niin kauas, ettei riuku osaisi hakeakaan... juoksisi kaikkein pahimpien jänkienkin yli. Sinne ei riuku uskaltaisi seurata. Riuku ei osaisi astua pounumättäitä pitkin niinkuin hän, jota isä oli opettanut jänkää kulkemaan. Ei saanut astua muille kuin pyöreille jussinpäämättäille... ja niihinkin ihan keskelle. Sitä ei riuku arvaisi tehdä ja hän uppoisi. Eikä Aslak

auttaisi... ei vaikka riuku kuinka pyyteleisi. Sinne saisi painua suohon... paha riuku.

Mutta nahkahousut olivat jossakin vinnillä riuvun kätköissä. Niitä oli vaikea löytää. Eikä Aslak tiennyt, mistä vinnille noustiin.

Sääsket ahdistivat Aslakia vimmatusti, mutta hän oli niin mietteisiinsä vajonnut, ettei niistä välittänyt. Pyyhkäisi vain takkinsa hihalla kasvojaan silloin tällöin, saaden punaisia veriläikkiä pitkin poskiaan. Hän muistutti pientä lapintonttua kirjavine, hien ja veren tahrimme kasvoineen. Mutta lapintonttu hautoi tontun ajatuksia. Hänen pienessä päässään liikkui kaikenmoisia kuvia. Niihin sekaantui yhtä aikaa kosta ja lapsellista hyväsydämisyttä ympärillä olevaa maailmaa kohtaan.

Kun hän kasvaisi isoksi, hän laittaisi suuren ruijanraidon, samanlaisen kuin Rikas Vuollabilla... ja nahkahousut. Niissä olisi pohkeet mustista poronkoivista ja hohtavanpunaiset suimukset. Ja sitten hän jakelisi Ruijan tumpua[7] lappalaislapsille, jotka pitäisivät omia vaatteita, mutta riuvulle ja hoitolan lapsille hän ei antaisi mitään, ei kerrassaan mitään! Ei ottaisi ajamaan. Pois pudottaisi ahkiostaan kaikki... tiepuoleen. Mutta ne, joilla olisi omat vaatteet, saisivat ajaa kirkolle hänen kanssaan, ja niille hän ostaisi makeisia Fransin puodista ja syöttäisi niin paljon kuin jaksaisivat... Mutta illalla kun hän palaisi, hän joikkaisi lastenkodin pihalla niin, että riuku säikähtäisi kuoliaaksi, ja sitten hän ajaisi nauraen keinoihinsa.

Sisällä koulusalissa rupesi harmooni soimaan. Pikku Aslak kuuli sen äänen toisen kerran elämässään. Se vaikutti häneen niin kumman oudosti — aivankuin vihelys pakomatalla olevaan jäniksenpoikaan. Sitä täytyi väkistenkin kuunnella. Se oli kuin ääni toisesta maailmasta, oudosta ja salaperäisestä. Se kiehtoi mieltä, mutta peljätti samalla. Se vaikutti merkillisen lamauttavasti. Niillä... tuolla sisällä oli valta, jonka edessä täytyi taipua. Harmoonin ääni riisui kaikki kostonajatukset, herättäen pienessä lappalaispojassa samanlaisen turvattomuuden tunteen kuin metsän humina eksyneessä. Teki mieli itkeä ja huutaa, mutta ei saattanut, ei vaikka mikä olisi ollut. Täytyi kuunnella vain... vapisevin sydämin... mielessä kaikki kotoiset kuvat.

Aslak tunsu itsensä voitetuksi. Hänen pieni sydämensä oli turtunut. Kaikki tuntui hänestä nyt samantekevältä. Nahkahousut, kesättiporo, turvekota, Rikas-Vuollab raitoineen, — kaikki olivat kaukaisia muistoja vain. Sen vaikutti harmoonin ääni. Se nujersi hänet täydellisesti.

Kun johtajatar hetken päästä tuli kutsumaan Aslakia sisään, nousi tämä tahdottomana, avuttomin katsein, molemmin käsin kannattaen housujaan — aivankuin peljäten niiden putoavan — ja seurasi alla päin johtajatarta sisään.

Salkko

Salkko oli leski.

Kevätkorvalla, juuri tuossa toukokuun puolivälin paikkeilla oli vaimo kuollut. Se oli sattunut sopimattomaan aikaan. Juuri kun vasoma-aika alkoi, erkani eukko, Inkeri, omaa sukua Proksi, sen Pikku-Juhanin sisar, joka oli naimisissa Kota-Erkin vanhimman tyttären, lihavan Ellen kanssa. Mitäpä siitä. Eukko oli eronnut ja se kuten sanottu oli sattunut peräti sopimattomaan aikaan. Niinkuin koko Salkon naiminenkin. Toisin sanoen: siitä oli ollut paljon vastusta.

Parhaana hukan pesien hakuaikana oli täytynyt lähteä kuulutuksille. Niin oli määrännyt sen uuden papin virkakirje, jonka Nulppa oli tuonut tunturiin kirkkopaikoilta kesäkeinoilla. Siinä oli työtä tehty, työtä ja kovaa, ennenkuin Proksin kodalla oli virkakirjeestä selvä saatu. Nulpan Iisakki, joka oli ainoa kirjoitetun lukija, oli lopultakin ottanut sisällöstä selvän. "Tenomuotkan kappalainen, Tenomuotkassa kesäkuun 15 päivänä, numero 16. Porolappalaiselle Salkko Salkonpoika Nulusjärvelle..." Oikean oli Pappi arvonimen hoksannut. Sillä porolappalainen Salkko oli eikä varsin köyhäkään, jollei nyt juuri niin rikas kuin Nulppa. Kirje oli määrännyt naimaan, naimaan laillisesti, ilman mutkia.

Salkko suistaa poroan, joka oli ruvennut lunta haukkomaan. Hän on paluumatkalla Kautokeinoista, jossa on talvikauden makoillut vaimon hakupuuhissa, mutta epäonnistunut.

Eivät häneltä naimakaupat luonnistuneet. Alun pitäen olivat vastahakaa vetäneet. Vaikka ei aivan. Olihan se tyttö sentään, mustasilmäinen Pirita, jonka hän oli antanut Joonalle kasvatettavaksi. Kurkkio-Joonalle se sopikin hänellä kun oli hirsihuone ja vaimo, mutta hänelle, isälle — eipä oikein. Kuka olisi tytärriepua hoitanut hänen kodassaan, joka oli aivan miehisen väen vallassa, ja minkälaisen väen sitten! Eivät ruokkineet kunnolla koiraakaan, saatikka sitten ihmisen lasta. Ehei, eukko olisi pitänyt saada toinen, kun kuoli se Inkeri. Salkon hidasliikkeiset ajatukset askartelivat hartaasti, palaten yhä uudelleen aikaan, jonka hän Inkerin kanssa oli elänyt. Siinä muistui miehen hukanpennut, pappi

ja vihkiäiset, pikku Piritan syntymä ja hätäkaste. Ei ollut uusi pappi yhtä helposti taivutettavissa kuin entinen. Entinen antoi sentään jälkeen, mutta tämä ei.

Salkko muisteli, kuinka hän oli entisen papin sivuuttanut, kun tämä oli ahdistellut naimaan, muisteli ja nauraa hörähti lyhyeen.

Oli ollut aika tuossa kesäkuun lopulla. Hän oli löytänyt hukanpesän tunturista ja saanut siitä kolme poikaa. Niitä hän oli sitten lähtenyt kirkolle "katittamaan". Hukanpennut säkkiin ja niin kohti kirkkopaiikkoja. Saavuttuaan Jussa-Pekkaan, missä hän tavallisesti majaa piti, oli hän ottanut yhden pennuista, pannut sen kallokkaaseen ja lähtenyt kylälle. Tie kulki pappilan pihan läpi ja siinä riiden ja saunan välillä oli pappi sattunut vastaan. "Päivää! No, mitäs se Salkko nyt?" "Enpähän juuri... se kun vain..." "Kuulepas, Salkko, miten se on sen Inkerin asian?" "No, eipähän juuri mitenkään... se kun vain..." "Knulepas Salkko, sinun pitää naida se..." Siinä oli tullut tiukka paikka.

Silloin hän oli muistanut kallokkaan. "Älä sie, pappi, siitä, mutta arvaa sie, mitä minulla tässä kallokkaassa on." "Älä sinä kieräile, vaan sanopas, mitenkä sen Inkerin asian on?" "Vähät nyt siitä, mutta arvaa sie, mitä tuossa kallokkaassa on." Ja hän oli ojentanut kallokasta papille. Sieltä kuului omituista vikinää ja pappi oli käynyt uteliaaksi. "Katso sie!" Hän oli tyhjentänyt kallokkaan sisällön nurmikolle yhtä tärkeänä kuin poronpaistiahkion Ruijan kauppiaan makasiinin lattialle — ja silloinkos oli papilta unohtunut koko Inkerin asia. "Katsos vaan!" "Hukan pentu." "No voi taitamaton!" Joo, hukanpentu se oli. Ja hän oli matkalla lukkariin "kattia" perimään. Oliko noita useampikin? Olipa niinkin, kolme kaikkiaan. Jos papin teki mieli toisia nähdä, niin siellä olivat Jussa-Pekan pirtin loukossa. Ja tekihän papin. Suoraa päätä oli lähtenyt eikä ollut joutanut hyvästiäkään sanomaan, eläinrakas kun oli. Oli sentään vielä huutanut mennessään: "Muista sinä, Salkko, se Inkerin asia myös!" Oli huutanut kyllä, mutta paljon säyseämmin kuin ensi kerralla... eläinrakas kun oli...

Salkko nauraa hörähti ja sivalsi poroa kupeelle. Klatsh! Se oli käynyt mainiosti. Hän oli päässyt siitä papista eroon sangen näppärästi. Mutta tämä nykyinen oli kokonaan toista maata... herrahavampi ja muutenkin käskevempi. Lähetteli virkakirjeitä lappalaisille ja uhkasi kirkkoraadilla. Hän se järjesti sen Inkerinkin asian, toisin sanoen: pakotti kuulutuksille ja vihille.

Häät eivät olleet suurenmoisiksi muodostuneet, mutta ryypyt hän sentään oli tarjonnut, ja hyvät. Koko toinen pää kirkonkylää oli kuppelehtinut päissään ja illalla oli kylän vähätöinen poliisi saanut hiukkasen virkahuolia. Vihkimätoimituksesta ei Salkko paljon muistanut. Hän oli ollut peräti hellällä mielellä. Kun unessa muisti hän pappilan salin ja suuren peilin, josta vieraatmiehet, Poro-Eemala ja Jussa-Pekka, olivat katselleet kuin sumun läpi. Hän oli näet ottanut pienen vahvistusryypyn lähtiessään. Sanoivat ne hänen itkeneenkin pappilan kyökissä ja pyydelleen Poro-Eemalaa rukoilemaan hänelle isävainajan onnea. Sitä hän ei itse muistanut. Mutta mitäpä siitä, jos jo niin olisi tapahtunutkin. Onnea olisikin tarvittu. Sen oli aika näyttänyt: Inkeri kuoli lapsivuoteeseen eikä uutta vaimoa ollut helppo löytää.

Kolmisen kuukautta hän oli nyt Kautokeinossa makoillut lappalaisten kodissa ja kirkonkylän taloissa. Oli siinä aikaa ollut havaintojen tekoon ja yhtä ja toista hän oli havainnutkin. Kylläpä hän suunnilleen tiesi, paljonko meni nahkaa Kautokeinon tyttärien sisnakoihin.[8] Menihän sitä... yhdelle enemmän, toiselle vähemmän. Mutta asia ei ollut vielä sillä ratkaistu. Paria hän oli kosinutkin, mutta nauraneet olivat... liian vanhana pitäneet... eikähän ollut viitsinyt kolmatta yrittää. Oli uskonut sillä kertaa.

Ja kuitenkin oli vaimon saanti hänelle niin tavattoman tärkeä. Siitä oli hänen hitaassa päässään kehittynyt kunniakysymys, ei ainoastaan hänen itsensä, vaan ennen kaikkea hänen omaisuutensa vuoksi. Viime käräjissä oli pikku Piritalle määrätty uusi holhooja ja hänet, lapsen isä, jolle se toimi luonnostaan kuului, oli siitä syrjäytetty. Siitä syystä, että hän leskenä ollessaan ei muka kyllin huolellisesti hoitanut omaisuuttaan. Olihan siinä jonkun verran perää. Hän oli paljon kotoa poissa, markkina- ja muilla matkoilla enimmäkseen, ja sillä aikaa hoitivat rengit poroja. Ja sanomattakin oli selvä, että elo hupeni hupenemistaan. Mutta sittenkin harmitti häntä holhouksen alla olo. Oli se häpeä miehelle miehelle, joka jo kerran oli naimisissakin ollut ja lapsen isä vielä.

Tämä seikka oli saanut hänet Kautokeinoon lähtemään. Tässä oli kysymys kaksinkertaisesti hänen kunniastaan. Ja hän oli päättänyt hakea vaimon vaikka maan raosta, päästäkseen jälleen miesten kirjoihin.

Salkon päähän iski yhtäkkiä ajatus: — mitä, jos hän kaartaisikin Selkäjärven kautta tytärtä katsomaan. Hänellähän oli tuliaisikin, kaunis, kirjailtu lapinhuivi.

Sanottu ja tehty. Salkko oikaisi jängän poikki, lähtien ajamaan lounaista kohti. Mitäpä hänen tarvitsi kodalleenkaan kiirehtiä, kyllä siellä rengit tulivat toimeen ilman häntäkin.

Muutaman tunnin ajon jälkeen hän tuli maantielle ja karahutti sen poikki alas järvenrantaan. Siellä oli

puolen kilometrin päässä Joonaan talo niemen kärjessä.

Salkko riisui poronsa ja talutti sen jäkäläkannolle. Joonalla näytti olevan jäkälää yllin kyllin. Se tietty hyvä, kun oli kerran iso eläjä. Puoleksisyötyjä jäkälälämpuja ajelehti kannon juurella useampiakin. Salkko potkaisi pari kappaletta poronsa eteen ja työnty pirttiin.

— Päivää tähänkin taloon.

— Päivää.

Joonas istui pirtin perällä pöydän päässä piippua kaivellen. Ylisillään oli vielä, ei ollut viitsinyt takkia yllensä ottaa. Se olikin Joonaan tavallinen kotiasu. Takkia hän ei yleensä käyttänyt kuin kylässä ja kirkossa. Otti papinkin vastaan noin vain... ylisillään, päällä puoleksi tuhraantunut raitainen paita, joka vatsan kohdalta pullistui pussille ihan kuin lappalaisen peski, ja jutteli venytellen ja haukotellen niinkuin mies, jolla on varma asema yhteiskunnassa. Ei Joonas ylpeä ollut — kaukana siitä, mutta se nyt oli kerran hänen tapansa sellainen. Ja Salkon mielestä se teki aina niin juhlanan vaikutuksen.

Vähäkuuloinen emäntä kehräsi takan vieressä. Hän oli kaikin puolin arvokas kumppani Joonalle, sellainen pyöreä ja tukeva olento, joka hoiteli jalkaniekkakahvipannujansa samanlaisella arvokkuudella kuin pappilan etelästätullut kyökkipiika patojaan. Emäntä oli palvellutkin pappilassa Nääsmannin aikana — sen papin, jonka rouva oli ollut aateliala. Siellä hän oli oppinut yhtä ja toista ja hyvin oli oppinutkin.

Palvelustyttö Maareta, Mella-Juhanin silmäpuoli ja ontuva tytärriepu neuvoi kallokasta pöydän toisessa päässä. Hän oli köyhä lappalaisen tytär, jonka isä oli kuollut kunnanvaivaisena. Poroja oli Mella-Juhanikin aikoinaan omistanut, mutta sinne olivat menneet kaiken maailman tietä, niinkuin meni lappalaisen tavara ja elämä. Hukka otti, varas otti, yksi ja toinen otti. Kauankos silloin kesti, ennenkuin mies oli kylmillä. Niin oli käynyt Mella-Juhaninkin. Yksi ja toinen naapuri oli autellut häntä kunnan kelkkaan eikä ollut Salkkokaan aivan viaton siinä suhteessa.

Mutta hyvänsävyinen oli tämä Maareta, vaikka hiukan yksinkertainen. Niin hoiteli pikku Piritaa kuin omaa lastaan. Siellä kiiriskeli tämä nytkin Maaretan liepeissä, jutellen suomea kuin lantalaislapsi konsanaan.

Salkko istahti penkille ikkunan alle, pyyhkäisi parrastaan jäähileet, työnsi lakin takaraivolle ja rupesi lataamaan piippuaan.

— Terveisiä minun matkoiltani.

— Mistäpäin ajelet?

— Kautokeinosta.

— Ahaa, nytkö vasta palaillet?

— Nytpä...

Salkko puhalteli paksuja savupilviä. Hän piti silmällä Piritaa, joka arkana pilkisteli Maaretan tuolin takaa. Lapsi pelkäsi isäänsä silminnähtävästi. Niin kauan tämä oli poissa ollut ja siksi harvoin käynyt katsomassa. Se oli tottunut taloon ja piti itseään siihen kuuluvana.

Salkko räpytteli silmiään ja koetti puhella tyttöselle, mutta tämä livahti tuolin taakse, päästäen sieltä puolittain ihmettelevän, puolittain säikähtyneen huudahduksen:

— Hukka-Salkko!

Salkkoa nauratti ja itketti samalla kertaa. Pikku Pirita näytti kokonaan vieraantuneen isästään. Ei ollut näemmä terveellistä lappalaislapsen joutua lannan hoitoon. Herrastui ja ylpistyi... meni pilalle. Salkon verkkaisessa sydämessä nosti isyys päätään. Sepä kumma, ettei tyttö ollut hänen.

— No et saanut emäntää itsellesi?

Joonas oli saanut piippunsa kuntoon ja valmistausi juttelemaan tuohon haukottelevaan, ylhäiseen tapansa. Tällä kertaa se loukkasi Salkkoa. Siitä huokui ylemmyyden tunto, joka sopi hyvin yhteen pikku Piritan osoittaman arkuuden kanssa. Salkko tajusi vaistomaisesti, että Joonaskin oli tavallaan syyppää tytön käytökseen ja siksi tunsikin vielä loukatummaksi. Hän vastasi synkästi:

— Enpä saanut...

— Eivät ne taida tyttäret enää huolia sinusta.

— Eivätpä taida...

Salkko on polvillaan laukkunsa ääressä. Hän vastailee Joonaan kysymyksiin yksikantaan kuin poissaoleva. Hänen mieltään askarruttaa vain yksi ainoa ajatus: — saada Piritä pois talosta. Hän tarrautuu siihen kuin hukkuva oljenkorteen. Kaikkien kärsimäinsä pettymysten jälkeen tajuaa hän pikku Piritassa pelastuksen. Elämän täytyy nyt muuttua. Inkeri-vainajan kuoleman jälkeen se on mennyt alaspäin huimaavaa vauhtia. Renkivetelykset hoitivat huonosti eloa, kun hän itse oli alituisen matkoilla. Uhkasivat saattaa hänet ihan kylmille. Poro-Eemalasta, Piritan holhojasta, ei ollut kerrassa mihinkään: holhosi vain omaan pussiinsa, siinä kaikki. Ei, Salkko päätti houkutellessaan lapsen luokseen, näyttääkseen nimismiehelle, että hän pystyi itse parhaiten oman lapsensa holhojaksi.

Salkko sai esiin silkkihuivin. Se oli kaunis kuin sateenkaari, loisteli ja välkkyi niin että silmiä hiveli. Hän astui lasta kohti, tarjoten huivia:

— Ka, otapa, Piritä, isän pikkuinen tyttö, tis-tis!

Salkko maanitteli lasta kuin olisi tämä ollut poronvasa.

Mutta tyttö näytti joutuvan yhä suuremman kauhun valtaan kuta lähemmäs Salkko tuli. Se puikahti tuolin takaa emännän turviin lieden luo ja katseli sieltä silmät jäykkänä pelosta kömpelöä, tuhruista lappalaista, joka nyt läheni sitä lattian poikki korea silkkiliina hyppysissä. Se parkui täyttä kurkkua:

— Hukka-Salkko, uhuu!

Kurkkio-Joonas nauraa röhähti, katsellessaan isän lähentelemisyrityksiä.

— Ei näy sinusta huolivan. Pelkää... höh höh!

Salkko karahti kiukusta punaiseksi. Odotapa senkin vetelys, tuo 'höh höh' maksaa sinulle vielä kauniin poron hengen. Kun ovat pilanneet lapsen ihan tahallaan! Tietysti... ovat pelotelleet hänellä... omalla isällään.

Isyyden tunne ryntäsi nyt Salkon sydämeen yhtä leveänä ja varmana kuin tukkilaisjoukko yhtiön talon pirttiin. Hän oli omituisessa asemassa. Ennen hän ei ollut työstä erikoisemmin välittänyt. Olipa saattanut kuukausimääriä kuluu hänen käymättä lasta katsomassa. Nyt hän sai ihmeekseen havaita, kuinka oudot tunteet kuin väkivoimalla hyökkäsivät hänen sydämeensä. Hän kuuli heikkojen äänien sanovan: 'Mitäpä turhaa ponnistelet. Anna tytön olla.' Mutta siihen panivat toiset, voimakkaammat, jyrkästi vastaan: 'Tyttö on minun, minä tahdon sen pitää!' Ja nuo heikot äänet vaikenivat, hukkuivat toisiin ääniin, samoin kuin hukkuvat yhtiön vuokralaisen vastalauseet taloon tunkeutuvien tukkilaisten meluun.

Joonaan emäntä tyynnytteli lasta, joka arkana seurasi Salkon pienintäkin liikettä. Tämä oli jälleen vetäytynyt penkille ja kaiveli synkännäköisenä suuripesäistä piippuaan. Kun oma lapsi pelkäsi ihan kuin kummitusta ja vielä päällepäätteeksi nimitteli haukkumanimellä...

Salkon verkkaisessa päässä askarteli ajatus ankarana. Hän mietti keinoa pulasta päästäkseen. Kunnia oli pelastettava kihlakunnasta ja pikku Piritä Joonaan hoidosta. Sen hän käsitti täysin selvästi. Hän ei paljon kuullut Joonaan juttelua. Tämä kyseli Kautokeinon kuulumisia, yhtä ja toista, mutta Salkko murahteli vain vastauksiksi. Pikku Piritä istui jälleen Maaretan sylissä ja tämä näytti erikoisemman hellästi hyväilevän lasta.

Salkko poltti ja mietti, sylkäisten tuon tuostakin jalkainsa väliin. Hänelle rupesi taivaanranta kirkastumaan. Muutamia mustia pilviä ajelehti siellä vielä, mutta vähitellen häipyivät nekin pois. Mitäpä siitä... jos olikin silmäpuoli... näkihän sitä yhdelläkin silmällä ne kodan hommat... Eikäpähän tuon tarvinnut porojen perässä hypätä... joten ontukoon... Ja niitä hänellä oli itsellään vielä riittämiin asti... pääasia vain, että hän, Salkko, pääsi holhouksen alta pois ja sai pikku Piritän luoksensa.

Kun Maareta illan suussa nilkutti navettaan lemmiä illastamaan, hiipi Salkko hänen perässään sinne. Mitä siellä keskusteltiin, sen kuuli vain Joonaan karja, neljä lehmää ja puolentoista vuotias sonnin mullikka. Mutta Salkko tuli sieltä sangen tyytyväisen näköisenä ja lähti jo yötä vasten ajamaan Tenomuotkan kirkolle.

Seuraavana sunnuntaina kuulutettiin porolappalainen, leskimies Salkko Salkonpoika Nulusjärvi ja palvelijatar Maareta Juhantytär Mella, molemmat Tenomuotkan seurakunnasta. Ja saman sunnuntain iltana saapui sulhasmies kodalleen Nulusjärven rantaan ja kodan väen suureksi hämmästykseksi kätteli kaikki ihan alusta loppuun.

Pehmeä-Matti oli aamusta alkaen ajattanut sutta. Hän oli aamulla varhain havainnut jäljet järvenrannassa törmän alla. Susi oli vainunnut poroa, joka oli ollut kiinni pihassa navetan edessä, mutta ei ollut uskaltanut nousta pihaan. Sen mielestä se oli vähän liiaksi haiskahtanut ihmiseltä. Rantatörmän alla oli yönsä viettänyt ja jättänyt jälkeensä syvän makuusijan, josta vasta aamulla oli noussut ja lähtenyt loikkaamaan järven yli, vastakkaiselle rannalle.

Pehmeä-Matti oli heti sonnustautunut matkaan. Pari ohraleipää ja voirasia laukkuun, kahvipannu laukunkantimeen, rihla selkään, ja niin hän oli pyyhkäissyt törmän alle hukan jälkeen. Elli, hänen vaimonsa, oli katsellut lähtöä tuvanikkunasta, alushameriekale yllään, kynsien takkuista päätään. Hänestä oli päivä mennyt pilveen, kun Matti vei pannun, kahvipannun. Millä hän nyt keittäisi?... Mutta pitihän hukanajattajallakin olla kahvitilikka kiveliossä ryypättäväksi... ja saattoihan hän, Elli, keittää padalla...

Pehmeä-Matti oli hiihtänyt koko aamurupeaman yhteen vauhtiin. Hän oli kaivanut laukusta ohrarieskan ja pistänyt poveensa. Sieltä hän oli silloin tällöin taittanut suuhunsa palan. Sitä menoa oli menty tunti toisensa jälkeen, yli aapojen, metsäsaarekkeiden, yli matalampien vaarojen. Hukan suunta oli koko ajan pitänyt pohjoista kohti ja Pehmeä-Matti käsitti tarkoituksen: — hukka pyrki tunturiin, missä lumi oli kovaa, pois metsämaista. Pehmeä-Matti tajusi, että jos se onnistuisi, olisi hukka henkensä pelastanut. Mutta Saariselkään oli vielä pitkä matka. Kaukaa, aapojen takaa hohtivat sen lumipeitteiset huiput. Välillä oli metsämaailmaa vielä peninkulmamääriä ja Pehmeä-Matti uskoi saavuttavansa suden, ennenkuin se ehtisi tunturiin.

Se oli iso hukka. Pehmeä-Matti tarkasteli jälkiä ja hänessä kuohui saaliinjano. Niin oli kuin olisi mies nutukasjalassa loikkinut yli jängän. Pehmeä-Matti pyyhki hikeä otsaltaan ja jatkoi matkaansa.

Kerrankin hän saisi hukan, oikean ison otuksen. Kun nyt vain ei luonto panisi vastaan niinkuin viime talvena. Hän oli tavannut hirvenjäljet Nila-aavalla ja lähtenyt jälkeen. Hirvi oli ollut lähellä ja lunta miehelle kaulaan. Leudon sään jälkeen seurannut pakkaneen oli kovettanut hangen pinnan, mutta hirveä se ei silti ollut kantanut. Pari kilometriä hiihdettyään hän oli päässyt sen kupeelle. Siihen oli kookas eläin lyönyt maata ja hän olisi saattanut ripustaa sille vaikka tiu'un kaulaan. Oh, se olisi ollut helppo ampua, mutta hän ei ollut hennonnut. Antaa olla Jumalan luoman, oli hän ajatellut. Hirviriepu... Oli läähättänytkin niinkuin vaipunut poro...

Naapuri oli häntä pilkannut: "Kehno mies, kun jo kerran hirven saavuttaa ja sitten päästättää." Niin... naapurin oli hyvä pilkata, mutta minkäpä hän luonnolleen mahtoi. Kun hänen kerran oli niin vaikea tappaa, niin se oli niin. Siitä ei päässyt. Mutta nyt hän yrittäisi... tappaisi armotta... Hukka... vai jo että hukka!... Sehän oli peto eikä yhtään säälin arvoinen. Tappoi lappalaiselta vaikka viimeisen ajokkaan. Vai että sääliä... huihai! Pehmeä-Matti ei tällä kertaa aikonut sääliä. Hän työnsi sompansa lumeen ja hiihtää nytkytteli menemään, lapintakin helmojen lepsuttaessa hiihdon tahtiin.

Oli kummaa tämä elämä, oli. Ihminen hiihti ja peto pakeni... pakeni henkensä vuoksi. Se oli rakas jokaiselle... henkiriepu... hukallekin. Jumalan luoma se oli hänkin... niinkuin muutkin. Vaikka ihmisen saaliiksi luotu... Niinkuin tämäkin hukka tässä hänen edellään... hänen, Matti Peltovuoman, saaliiksi... ja elatuksen avuksi. Se oli Jumalan järjestys sellainen. Hän saisi siitä tapporahat... ensinnäkin tapporahat... ja sitten vielä taljasta toiset rahat. Olipa somaa mennä kirkolle nimismiehen luo hukkaa katittamaan. Nimismies käskisi istumaan ja sanoisi: "Vai hukan se Matti..." "Joo, hukan... ja olikin niin peijakkaan pahus hiihdättämään..." Niin hän sanoisi... kiroaisi noin vain, vaikka olisikin herroissa, napsauttaisi tulemaan noin vain... ja sylkäiseisi lattialle.

Matti sylkäisi hangelle pitkän, ruskean kaaren. Tupakkaakin saisi tapporahoilla, pari kiloa venäjänlehtiä. Oli somaa mennä kauppias Kuusimaahan ja pyytää venäjänlehtiä. "No, paljonkos pannaan?"... "No, jos heitä pari kiloa, etteivät aina olisi lopussa..." Kauppias katsoisi ihmetellen silmälasiansa takaa. "No, mutta Mattihan taitaakin olla rahoissa!"... "No joo... on sitä nyt tällä kertaa, kuin nostin juuri tapporahat..." Kauppias joutuisi yhä enemmän hämilleen. "Tapporahat?"... "Niin... hukan tapporahat." Ja hän saisi kertoa kauppiaalle uudestaan koko historian.

Oli se somaa kulkea kirkolla, kun olivat tapporahat taskussa. Pappikin tulisi tiellä vastaan ja ryhtyisi puheisiin. "No Malli, päivää!" "Mikä se Malin nyi kirkolle... tällaiseen aikaan?". "Se kun vain hukan tapporahoja perimässä..." "Vai jo tuli hukka? Myrkylläkö vai...?" Olisi niin mukava naurahtaa ja vastata: "Ei... tuota mie ajatin ja hiihdätti koranus vielä kovasti..." Niin... sen verran hän uskaltaisi papillekin kirotta.

Pehmeä-Matti tunsu mielensä kepeäksi. Kahvipannu lekkasi laukunkantimessa. Eukko siellä tietysti tuskitteli... mutta tuskitelkoon. Jouti se pannu olla kerta hänenkin reissussaan. Palatessa saattoikin

jonkun maan kainalossa kahvistella, kun työ oli tehty ja saalis saatu. Nyt ei ollut aikaa. Piti painaa pedon perässä, jonka askelten väli ei vielä näyttänyt pienentyneen.

Peto se oli hukka, täysi peto. Kun pääsi poroeloon, niin haaskasi kuin rosvo... tappoi minkä kerkesi. Ei tyytynyt yhteen... ei... surmasi niin monta kuin ehti. Tiesi, kuinka monta poroa oli tämäkin surmannut. Olkoon... mutta nyt ei tainnut äijärievulla enää olla aikaa poroja vainuta.

Pehmeä-Matti pysähtyi ja otti lunta suuhunsa. Päivä oli jo hyvän joukon sivu puolivälin ja yhä johtivat suden jäljet eteenpäin. Sitkeä elukka, ajatteli Matti, mutta tunsi samassa iloa. Sitä suuriarvoisempi oli saalis, kun se oikein vaivan takaa otettiin. Joo, joo, olipa soma palata kotia hukantalja seljässä.

Matti painoi eteenpäin. Kuta lähemmäs tunturiseutua hän ehti, sitä kantavammaksi kävi lumi. Ei se enää hukkaa paljoa pidättänyt, mutta esteenä se oli sittenkin... sittenkin.

Hiihdettyään muutaman kangaskappaleen, avautui Matin eteen iso aapa, laaja kuin järven selkä. Sen keskellä näkyi musta pilkku, joka nousi ja laski. Siellä meni hukka, tuskin parin kilometrin päässä.

Pehmeä-Matti sivautti aavalle kuin uusia voimia saaneena. Edessä, näkösällä oli jo saalis. Se kiihotti kumman voimakkaasti. Sydän jyskytti ja pohkeissa nyki. Karvakintaat puristautuivat yhä tiukemmin sauvojen ympärille ja lumi sihahteli sivakan alla.

Hukka oli jo väsynyt. Sen askeleet tulivat lyhemmiksi. Paikoitellen oli se ottanut laukka-askeliakin kuin koira jäniksen ajossa. Tuo kaikki osoitti uupumusta. Peto pääsi kuitenkin metsään, ennenkuin välimatka oli ehtinyt suurestikaan lyhetä.

Matti hiihti kiiluvain silmin ja kalpein poskin. Hänen suunsa oli väännyksissä rajuista ponnistuksista. Mutta hän oli päättänyt kestää. Housunkauluksen alla hyrskyi hiki kuin lipeä tiinussa, mutta Matti ei siitä välittänyt. Hän pisti mällin poveen ja haukkasi ohrarieskasta aimo kappaleen.

Mutta hukka oli sitkeämpi kuin hän oli arvannutkaan. Se juoksi jängän toisensa jälkeen, pitäen yhä kiinteämmin suuntaansa Saariselkää kohti. Sillä oli vahva aikomus ehtiä tunturiin ja pelastautua.

Matti kirosi hengessään. Koko päivän hän oli tarponut perässä ja nyt uhkasi saalis päästä käsistä. Ei, se ei saanut tapahtua! Hän pinnisti viimeiset voimansa ja hiihti huohottaen ja horjahdellen.

Aurinko laski. Puiden latvat punersivat hetkisen. Sitten levisi erämaan yli hämy, joka vähitellen rupesi väreilemään kellanhohtoisena. Kuu oli noussut.

Saariselän huiput kohosivat suoraan edessä. Kuunvalo lainehti niillä, ajellen omituisia, vipajavia häivähdyksiä tunturinrinnettä ylös, alas. Ne olivat kuin leikkiviä henkiä. Mattia rupesi hiukan pelottamaan, mutta hän rohkaisi itsensä ja painoi suden jälkeen.

Levättääkin olisi tehnyt mieli, mutta Matti ei uskaltanut. Saariselkä oli liiaksi lähellä. Menisi hukkaan koko päivän työ. Ei, sitä hän ei sallinut itselleen. Piti vain ponnistaa herkeämättä muutaman neljännestunnin, sitten joutaisi levähtämään ja kahvistelemaan.

Ahaa, jopa rupesi hukkakin uupumaan! Pehmeä-Matti tarkasteli hiihtäessään jälkiä ja havaitsi ilokseen, että askelten väli oli käynyt hyvin epäsäännölliseksi. Väliin se oli pitempi, väliin harmittavan lyhyt. Sitten tuli taas jonkun verran laukkaa ja sitten lyhyenlyhyitä askeleita.

Tuolla se nousi taas maalle. Saattoi nähdä sen liikkeistä, ettei se enää kauan jaksaisi. Ruumis horjahteli arveluttavasti ja häntä veti veltona perässä. Pehmeä-Matti ehätti jälkeen, vaikka hänenkin polvensa jo tuntuivat heikoilta ja hengitys kävi yhtenä läähätyksenä. Kuu valeli salaperäistä hohdettaan pitkin jängän pintaa.

Kuunvalo vaikutti Mattiin niin omituisen aristuttavasti. Ei käynyt enää hautominen yhtä murhaavia ajatuksia kuin päivällä, auringon ollessa korkealla. Hukkakin oli tuntunut pedolta päivänvalossa, mutta nyt ympäröi sitä jonkunlainen viattomuuden kehä. Matin mielessä ailahti säälin tunne. Sen sai kuunvalo aikaan.

Koko kiviö oli muuttanut hahmoaan, arkiasunsa se oli huomaamatta vaihtanut pyhäiseen, juhlalliseen pukuun, joka kiehtoi mieltä yhtä salaperäisesti kuin hämärä joulukirkko. Matin päässä risteilivät monenlaiset ajatukset. Hän muisti yhtäkkiä papin.

Oli jouluaamu ja pappi seiso i saarnatuolissa. Hän puhui rauhasta, joka kerran oli leviävä luomakuntaankin. "Susi vieraillee lampaiden kanssa", oli pappi sanonut. Se oli tuntunut merkilliseltä. Ja se aika tulee pian, oli pappi sanonut. "Sinäkin, ystäväni, joka nyt vainoat hukkaa laumasi pahimpana vihollisena, saat silloin kunnioittaa sitä Jumalan hukkana, joka sopii laiduntoveriksi lampaallekin." Se oli niin omituinen tämä uusi pappi, jutteli kuin satuja saarnatuolista eikä juuri apostoleita maininnut.

Jumalan hukka... niin kuka meni takaukseen? Matin valtasi niin omituinen epävarmuus. Mitä, jos hän olikin ajattanut Jumalan hukkaa koko päivän ja kerännyt syntiä päälleen? Tämä hukkahan oli maannut rauhassa järven rannassa törmän alla. Miksei se olisi voinut ajokasta tappaa, joka oli siitä vain muutaman kymmenen metrin päässä. Huihai, olisi varmaankin, mutta se kun se ei ollut halunnut. Oli vain maannut rantatörmän alla ihmisen läheisyydessä, — ihmisen, jota toivoi parannuksen tielle. Mutta ihminen oli entisensä kaltainen. Hän ei ollut muuttunut: — ajatti ja pyysi, tappoi ja ampui, jos vain sai tilaisuuden. Niinkuin hänkin... Kuka oli oikeastaan peto? Eikö se ollut hän... ja hukka... tuo, joka pakeni hänen edellään, oli parannuksen tehnyt... oli Jumalan hukka, josta pappi oli saarnannut.

Pehmeä-Matti tunsu polvensa omituisen veltoiksi. 'Vaikea on ihmisen parannusenteko', oli Saarna-Pietikin sanonut. Jo vain, Herra paratkoon. Tässä lykkeli hänkin maallisten toivossa, mutta kuolematon sieluparka lepatti avuttomana kuin riepu tuulesa. Jo vain... Herra paratkoon...

Matti saavutti maan ja nousi metsään. Hänen varjonsa hiipi edellä puiden välissä. Se teki niin surkean köyhän vaikutuksen kaiken tuon juhlallisen ja hiljaisen keskellä, joka häntä ympäröi. Hukan jäljet näyttivät kuin viimeisiltä varoituksilta armon ajassa. Matti tunsu silmänsä kostuvan ja hän niiskautti nenäänsä.

Yhtäkkiä katkaisi erämaan hiljaisuuden pitkä, valittava ulvonta. Matti säikähti niin että oli suistua silmälleen. Hän luuli aluksi tuomion pasuunan soivan, mutia pian hän tointui. Hukka oli pysähtynyt lähimmälle aavalle ja ulvoi, kuono kuuta kohti.

Se oli tietysti väsynyt eikä jaksanut pitemmälle. Ja senvuoksi se vuodatti tunteensa valittavaan ulvontaan. Se aavisti kuoleman lähestyvän. Tuo pieni, pahalta haiseva lappalainen sen toisi mukanaan. Hukka ulvoi yhä surkeammin ja odotti tuttua pamausta, mutta sitä ei kuulunut.

Pehmeä-Matti oli polvillaan kinoksessa ja itki. Hän rukoili anteeksi suuria syntejään. Hukan ulvonta johdatti mieleen isävainajan viime hetket. Noin hänkin oli huutanut... omantunnon vaivoissa, ennenkuin pappi tuli ja antoi synninpäästön.

Hukka istui keskellä aapaa ja ulvoi. Sen ääni longahteli pitkinä kaistaleina ympäri kiviä. Todellakin... se oli kuin tuomion torvi, itään, länteen, etelään ja pohjoiseen. Pehmeä-Matti kykötti polvillaan kinoksessa ja valitti ääneensä. Hän oli kuin sekaisin koko mies. "Herra, anna kansallesi syötävää!" huusi hän, koettaen voittaa hukan ulvonnan. Ja heti sen jälkeen hän ojensi kätensä aavalle ja huusi: "Veljeni, anteeksi, kaikki anteeksi!" Ja kuin vastaukseksi Matin pyyntöön kajahti kuutamoiselta aavalta:

— Uoo-aaa!

Se oli Jumalan hukka. Matti oli siitä nyt ihan varma. Hän vuoroin rukoili syntejään anteeksi, vuoroin kiitti Jumalaa, joka oli estänyt häntä sutta surmaamasta. Pitkän aikaa hän makasi aavan reunassa itkien. Lopulta hän kuitenkin rauhoittui ja kohotti päätänsä.

Hukka oli saatuaan hetken levähtää lähtenyt jatkamaan pakomatkaansa.

Matti nyökäytteli päätään ja höpisi itsekseen:

— Mene, mene, veljeni... Jumalan hukka... mene Jumalan rauhaan.

Senjälkeen hän itki vielä hiukan, mutta tyyntyi lopuksi kokonaan. Saatuaan tulen aavan reunaan, eväänsä suliksi ja kahvin kiehuman hän tunsu samaa, mistä Saarna-Pieti oli kerran seuroissa puhunut:

"Rauhan käsittänyt ei kaipaa ruokaa eikä juomaa, mutta ehkä hän syö, on se kaikki tämän syntisen lihan tarvetta varten."

Kuuva

Kuuva istui seuroissa, sepä tietty. Ei Kuuva ollut miestä huonompi, vaikka olikin matkallaan kirkonkylään varastanut Telpukalta lampaan.

Lukkarin pirtti oli täynnä väkeä, pakaten täynnä. Kuuva oli valinnut itselleen paikan uuninurkkauksesta, puuarkun kannelta. Siinä oli toisella puolen uuninkylki, toisella ruokakaappi. Paikka oli juuri kuin Kuuvaa varten. Siihen ei näkynyt saarnamiestä, kun suorana istui. Ja se oli Kuuvasta hyvä asia. Mutta jos hiukan taivuttautui etukumaraan, saattoi nähdä saarnamiehenkin. Ja sekin oli hyvä, sillä Kuuva halusi silloin tällöin vilkaista saarnamiehenkin, Juntin-Pietiin, joka kaksi kyntteliä edessään istui pöydän takana, selittäen Luukkaan evankeliumin viidettätoista lukua.

Kuuvasta tuntui olo hyvältä. Sattuikin seurat ja hänkin ehti mukaan. Juntin-Pietä oli hyvä saarnamies, eri henkeä kuin pappi. Sen oli Kuuva kuullut Telpukan emännältä eikä Kuuva koskaan pannut vastaan, mikäli seuroista ja saarnamiehistä oli puhe.

Siinä ne istuivat vieretysten Kuuvaa vastapäätä, toisella puolen pirttiä. Telpukan emäntä ja metsänhoitajan rouva.

Se oli Kuuvan mielestä mukava sattuma. Lammas oli ollut Telpukan ja paistit siitä oli ostanut metsänhoitajan rouva. Ja molemmat olivat kahvittaneet. Kultalaitaisista kupeista oli metsänhoitajan rouva tarjonnut.

Kuuva poikkesi tavallisesti Telpukassa, kirkolla käydessään. Se oli hänen käymälänsä. He olivat väärttejä Telpukan kanssa, vaikka Telpukka viime vuosina olikin käynyt mahtavaksi, rikastunut kun oli. Yhdessä he olivat ennen poroja varastaneet. Se oli Telpukkakin lantalaistunut, niinkuin hänkin, jolle nyt riitti vaivainen lammas.

Nytkin, tällä matkalla hän oli poikennut Telpukkaan. Telpukka itse ei ollut sattunut kotiin. Savottatöihin kuului menneen. Telpukan emäntä oli yksin ollut kotona. Ainoastaan Riikan-Hannu oli istunut pirtissä ovensuussa, lakki silmillä. Emäntä oli kertonut, että heiltä viime yönä oli varastettu lammas ja oli epäillyt juuri Riikan-Hannua. Eikä ihme, sillä siihen työhön oli Hannu yhtä kätevä kuin hänkin. Emäntä oli pyytänyt Kuuvaa korjaamaan läävän ovea, kun ei sattunut Telpukkakaan kotia. No, miksi ei. Kuuvaa ei ollut tarvinnut kahdesti kärkeä. Hän oli jo siksi lantalaistunut, että saattoi korjata läävänkin oven. Oli vallinnut jo hyvä hämärä, mutta se ei ollut estänyt tuommoista pientä työtä. Kuuva oli mennyt läävään ja pitänyt pienen tarkastuksen. Huono oli ollut ovi ja läävässä yksitoista lammasta. Mutta lammasten lukumäärä oli kiinnittänyt hänen huomiotaan paljon enemmän kuin läävän ovi. Hän oli hiukan kuulostanut ja sitten ykskaks tehnyt tekosensa. Lammas oli kadonnut hänen kelkkaansa käden käänteessä. Hän oli pistänyt sen karsinassa ja juoksuttanut veren läävän pohjalle lannan sekaan, sivaltanut lampaan säkkiin ja peittänyt kelkkaansa. Kaikki oli käynyt niin nopeasti, etteivät toiset lampaat olleet tienneet mitään. Sitten hän oli pessyt lumessa kätensä, peuhtonut lumen sekaisin ja korjannut läävän oven. Ja Telpukan emäntä oli kahvittanut.

Peräkanaa he sitten olivat kirkolle ajaneet, Telpukan emäntä edellä ja Kuuva jälessä. Matkalla oli emäntä jutellut seuroista ja Riikan-Hannusta. "Se on hyvä saarnamies se Juntin-Pietä." "Hyväpä, hyvä." "Sillä on eri henki kuin papilla." "Enpä tietysti." "Mikäs nyt papilla... se kun tihunnin kantaa." "Ja se on sitten varas tuo Riikan-Hannu..." "Mikäpä se... Hannu-riepu." "Vei meiltäkin lampaan kuin puhaltaen vain." "Mikäpä se... kyllähän se Hannu..." — Kuuva oli koetellut, pysyikö lammas kelkassa. "Sinä se olet tainnut poisheittää...?" "Niin... minkä?" "No, sen varastamisen." "Pois, pois... hyvänen aika!"... Niin he olivat ajaneet kirkolle, jutellen seuroista ja Riikan-Hannusta ja lammas oli koko matkan pysynyt kelkassa. Se olikin parahiksi kohmettunut, että sen oli hyvin saattanut nylkeä männikössä, kirkonkylän laidassa, johon hän Telpukan emännästä oli jäänyt, sanoen poikkeavansa Aarulaan. Nylkeminen ei ollut vienyt pitkää aikaa. Mikäs se... yksi vaivainen lammas... Parahiksi ennen seurojen alkua hän oli ehtinyt käydä metsänhoitajassa myymässä rouvalle paistit. Sielläkin hän oli saanut kahvit ja kiitokset vielä.

Siinä he nyt istuivat vieretysten molemmat, Telpukan emäntä ja metsänhoitajan rouva, kuiskien hiljaa keskenään. Mistähän mahtoivat puhella? Kuuvaa nauratti, vaikka hän koettikin pysyä totisena. Huomenna keittää metsänhoitajan rouva lampaan lihaa ja Telpukan läävässä on yhtä vähemmän. Se Riikan-Hannu tietysti... joka aina istui lakki silmillä kuin pahan omantunnon vaivaama ainakin. Mokoma, vaikka Kuuva korjasi oven...

Kuuvalla oli hyvä olo. Pirtissä tuoksui lämmin ja Juntin-Pietin ääni soi niin lauhkeana. Kuuva tunsikin omituista liikutusta. Hänen päässään kehräsi ajatus. Se oli melkein kuin kiitollisuutta. Jumalaa hän ei oikein uskaltanut ajatella, mutta siinä pyöri ja kehräsi ajatus sentään kuin ympärillä jonkun aran ja koskemattoman paikan, jonka hyvin saattoi kiertää. Merkillistä, ettei hän koskaan tuntenut omantunnonvaivoja. Hän olisi uskaltanut vaikka vetoa lyödä, ettei hän peljännyt omantunnonvaivoja enempää kuin suntio pimeää kellotapulia. Se poika soitti vain, vaikka oli pimeä kuin säkissä. Ei laskenut pyhän tuloa hämärän mukaan niinkuin entinen suntio, joka soitti toisinaan jo kolmelta. Ei, tämä nykyinen meni pappilaan puoli kuusi iltapäivällä, järjesti kellonsa papin kellon mukaan ja soitti kuudelta niinkuin kesälläkin...

Kuuva taivuttautui hiukan etukumaraan ja katseli suntiota, joka istui melkein pöydän päässä, tarkaten saarnamiestä, kasvoillaan tavallinen, rauhallinen hymynsä. Kuuvasta tuntui hyvältä katsella suntiota. Hänen kasvoiltaan saattoi lukea ikäänkuin sanattoman kehaisun: "Mikäpä tässä ja yleensä." Se hymy oli kuin kaikkia pelkäämättömiä varten ja Kuuva omisti sen tyynesti itselleen. "Mikäpä tässä... ja yleensä..." "Ilmitulo se pahinta oli..." "Mutta kukapa sen todisti?"... "Jo vain, kukapa sen todisti?"... Lampaita niitä oli hänelläkin... ja myöä se osasi hän niinkuin muutkin... myöä ja syödä. Mikäs siinä. Saattoihan hän lampaan syödä kotia päästyään ja silloin oli hänen karjassaan yhtä vähempi. Heh!

Juntin-Pieti puheli lauhkeasti, vanhaan, sävyisään tapaansa. Kadonneesta lampaasta kuului puhuvan parastaikaa. "Kyllähän sinä, ystäväni, ymmärrät, miltä tuntuu, kun lammas häviää... joko sitten eksyy taikka muuten tulee pois." Ymmärsi sen Telpukan emäntä ja ymmärsi sen Kuuvakin. Mikä ettei... Joka on poissa, se on poissa... "Ymmärtänet nyt myöskin, miltä Jumalasta tuntuu, kun joku hänen lapsistaan syntiin sortuu..." Ymmärsi sen Telpukan emäntä, mutta sitä ei taas ymmärtänyt Kuuva. Siinä oli jälleen tuo arka, koskematon paikka, jonka saattoi kiertää. Kuuva ei viitsinyt tarkata saarnaajan esitystä sen pitemmälle, sillähän ei ollut sitä varten tullutkaan. Sen kun vain muuten, jonkunlaisesta seikkailunhalusta. Häntä yksinkertaisesti huvitti istua tässä puuarkun kannella, pirtin muurin ja ruokakaapin välissä semmoisena kuin oli. Huvitti senkin vuoksi, etteivät läsnäolijat aavistaneet, mitä hän mietiskeli ja kehräsi, huvitti sekin, että häntäkin ehkä pidettiin kristittyinä, kun istui seuroissa, huvitti yleensä jos mikä... Telpukan emäntä, lammasläävän oven korjuu, lampaan tappo ja kahvit molempien luona... Telpukassa ja metsänhoitajassa, huvitti Riikan-Hannu, joka jurotti lakki silmillä ja veti epäluulot päälleen. Tyhmä! Olisi kulkenut kuin mies... reilusti ja reimasti. Olisi korjannut läävän oven niinkuin hän, Kuuva, ja istunut seuroissa, sen sijaan että murjotteli pahan omantunnon näköisenä. Pyh! Olipa tämä maailma kumma!

Kuuva oikein ihmetteli Riikan-Hannun taitamattomuutta. Piti olla rauhassa vain... mukavasti, ja katsella, kuinka kaikki meni sileästi kuin itsestään aivan.

Juntin-Pietin ääni oli hiukan kohonnut. Hän oli päässyt käsiksi lempikohtaansa, teurastettuun vasikkaan. "Pitihän meidän iloita ja riemuita, sillä tämä sinun veljesi oli kuollut ja virkosi eloon..." Naisväen puolelta rupesi jo kuulumaan itkun hyrskettä. Joku heistä nousi penkistä ja meni saarnamiehen kaulaan. Tämä keskeytti hetkeksi selityksensä, todistaen syntejä anteeksi, ja jatkoi sitten puhettaan hiukan hillitymmin.

Kuuva istui ja kuunteli. Hän ei ollut ensi kertaa seuroissa ja hän tajusi, että selitys läheni loppuaan. Hän tunsu nälkää, sillä hän ei ollut syönyt sitten kuin kotona. Telpukassa oli ollut aie haukata, mutta siinäkin oli aika mennyt oven korjuussa ja muussa. Kylällä taas oli ollut hommia sielläkin.

Hän rupesi katselemaan ympärilleen kuin etsien jotakin suuhun pantavaa. Niinkuin sitä olisi seuratuvaan saatavissa ollut. Mutta Kuuva ei sitä ajatellut. Hänen oli vain nälkä ja hän käänteli päätään puoleen ja toiseen.

Sattuipa niin hänen katseensa ruokakaapin päälle. Siinä ihan käden ulottuvissa näkyi lautanen. Kuuva veti sen varovasti alas viereensä arkun kannelle. Sitä ei kukaan havainnut. Liikutukset olivat nyt hyvällä alulla ja Kuuvalla oli erinomainen tilaisuus tutkia lautasen sisältöä.

Lautasella oli keitettyjä punasmakkaroita. Kuuva kahmaisi niistä taskuunsa pari, kolme, otti yhden käteensä ja nosti lautasen paikoilleen. Nyt saivat seurat hänen mielestään jatkua tahi loppua.

Seurat eivät kuitenkaan vielä loppuneet. Pöydän ympärille oli kerääntynyt tiheä ryhmä vaimoväkeä. Siellä seisoivat Telpukan emäntä ja metsänhoitajan rouvakin. Huivinnurkat ja nenäliinat olivat ahkerassa käytännössä. Siellä itkettiin ja pyydettiin anteeksi. Ja Juntin-Pieti todisti, todisti oikein sydämensä pohjasta. Miehet istuivat allapäin, katsellen saapasvarsiaan, yksi ja toinen mietteissään syljeskellen.

Kukaan ei kiinnittänyt huomiota Kuuvaan, joka istui uuninurkkauksessa puuarkun kannella ja söi punasmakkaraa. Hän pureskeli suun täydeltä, tarkaten liikettä pirtissä. Hänen mielestään oli kaikki niinkuin olla pitikin. Hän pureskeli hyvällä ruokahalulla, siunaten hengessään lukkarinemäntää, joka oli makkarat laittanut. Ihan kuin häntä varten. Jokainen sai osansa ja oli tyytyväinen. Sai, mitä halusikin. Eikä Kuuva tällä hetkellä halunnutkaan muuta kuin saada rauhassa syödä punasmakkaroitaan. Hän istui puuarkun kannella heilutellen jalkojaan ja oli tyytyväinen.

Alkoi yleinen anteeksipyyteleminen. Naiset lähtivät kulkemaan pitkin penkkejä pyytämään anteeksi veljiltä ja sisarilla. Se kuului Kuuvan mielestä järjestykseen eikä hän siitä hämmästynyt. Joukossa oli yksi ja toinen, joka oli häntäkin soimannut. Oli aivan paikallaan, että pyydettiin anteeksi.

Telpukan emäntä lähestyi Kuuvaa käsi ojona. Kuuva pisti makkaran pään suuhunsa ja oli valmis. Hän tiesi, mitä tuleman piti ja oli rauhallinen.

— Anteeksi, veli! Minäkin olen soimannut sinua varkaaksi niin monta kertaa. Telpukan emäntä halasi Kuuvaa kaulasta ja itki.

— No... huihai... älkäähän nyt! Anteeksi vain. Kuuva pureskeli makkaran jäännöstä ja sylkäsi sen päässä olleen rihmakappaleen lattialle.

Tuli toisia, tuli ja meni. Kaikki olivat samalla asialla. Anteeksi pyysivät ja anteeksi saivat. Ei Kuuva ollut miestä huonompi. Hän tiesi, mitä seurajärjestykseen kuului ja hän todisti anteeksi ja sai anteeksi.

Seurojen päätyttyä seisokseli joukko miehiä pihalla tupakoiden. Kuuva työntyi väkijoukon mukana lukkarin portaita alas lukkarinemännän punasmakkarat taskussa. Hän oli ottanut loputkin.

Joku miehistä tunsi hänet ja virkkoi:

- Kas, Kuuvakin! Jumalan terve!
- Ka, tervepä, terve! Mitä kuuluu?
- No eipä... hauskat seurat vain.
- No, ka hauskat... joo... kerrassaan hauskat...

Kuuva heitti hyvästit ja lähti käymään kortteeritaloaan kohti. Hänellä oli vielä porontalia ikenissä ja hän mujautteli suutaan vastasyöneen lailla.

Herrojen tuttu

Ei voinut kieltää, ettei Jänkä-Joosu ollut herrojen tuttu. Se täytyi Sieri-Matinkin myöntää, vaikka hän ei suinkaan kuulunut Jänkä-Joosun ystäviin. Mutta ihmekös tuo, kun oli kruununtie satuttu vetämään niin läheltä taloa, että ohikulijat saattoivat melkein ikkunasta nähdä, mitä kulloinkin padassa kiehui. Näin arveli Sieri-Matti, mutta Jänkä-Joosu itse oli toista mieltä: se kun näet ei käynyt keskustelutaito kaikilta samalla tapaa. Siinä oli eroa: Sieri-Matti työnsi alahuulensa eteenpäin kuin merkiksi, että hän oli valmistautunut miettimään vieraalle sanottavaa. Mutta sekös se vieras jouti odottamaan, milloin Sieri-Matti kerkisi. Ei, vieraalle piti olla sanottavat valmiina jo silloin, kun tämä päästeli poroan pihalla. Ja sitä oli Jänkä-Joosulla, oli varallakin. Kummako siis, jos herrat poikkesivat Joosun tupaan ja ajoivat Sieri-Matin ohi. Huihai, ei se yhtään kumma.

Ei ollut paikkakunnalla asunut yhtään virkamiestä, jonka kanssa Jänkä-Joosu ei olisi ystävydessä elänyt. Oh hyvänen, kaikkien pappien ja nimismiesten kanssa järkiään, poliiseista puhumattakaan. Opettajia ei Joosun miehuuden aikana ollut vaihtunut kuin yksi, mutta hyvinä olivat pysyneet välit senkin virkakunnan kanssa. Jokainen käski käymään ja tietysti Jänkä-Joosu kävi.

Useampi virkamies sai kiittää Joosua viihtymisestään Tenomuotkan kaukaisessa tunturipitäjässä. Hän osasi neuvoa jokaista juuri niin kuin kulloinkin tarvitsi, osasi valmistaa tietä ihmisten luo. Eivät olleet tenomuotkalaiset näet tottuneet suuhun lentämään. Ei, sen joka halusi heidän kanssaan väleihin päästä, piti itse ottaa ratkaiseva askel. Uusi nimismies — naimaton — tuli pitäjään. Hän valitteli yksinäisyyttä, valitteli yhdelle, valitteli toiselle, mutta ei saanut ymmärtämystä osakseen. Seutulaiset sanoivat: 'Vai ikävää se lensmanni pitää', tai sitten vain hymähtivät koko jutulle. Mutta sattuiipas tämä kerran valittelemaan Jänkä-Joosullekin. Sitä olikin Joosu odottanut. 'Mitä niitä houkkia', oli hän huudahtanut, 'vai että ikävää!' 'Pitää lähteä kylää kiertämään, käydä taloissa juttelemassa ihmisten kanssa.' Kyllä sai lensmanni vaikka tuomiopäivään asti ikävän kanssa kamppailla, jos puustellissaan jörötti. Ei, piti lähteä kanssapuheita pitelemään, niin jo aika kului! Mikä ettei! Ja Joosu oli pyörittänyt etusormeaan — niinkuin hänen tapansa oli — kuin näyttääkseen, kuinka helposti kaikki kävi.

Nimismies oli seurannut neuvoa ja mitenkäs oli käynyt. Joo, muutaman viikon kuluttua oli jo tunnustanut Joosulle, että päivät menivät kuin siivellä pyyhkäisten. Kyllähän Joosu sen oli tiennyt, mikä ettei... Vielä vuosien päästä oli nimismies kerran Kriston talossa, kun puhe oli kiertynyt hänen alkuaikeihinsa, Jänkä-Joosua osoittaen sanonut: 'Tuossa se on minun oppi-isäni.'

Kyllä olikin Joosu vuosien varrella saanut oppi-isänä olla yhdelle jos toisellekin, — tätä nykyistä edellisen papin rouvallekin kerran. Joosu oli astunut pappilan kyökkiin muutamana sunnuntaina iltapuolella päivää. No mitäs ollakaan. Täälläkö papinrouva itki, itki niin, että kirkaat kyyneleet tipahtelivat hänen edessään olevalle lihalautaselle. 'No mikäs täällä?' Mikäkö? Kylän vaimot olivat puhuneet papinrouvasta pahaa ja siitä loukkaantuneena tämä nyt itki. Joosu oli hetipaikalla ottanut eri asennon, asettunut seisomaan jalat haaralleen — niinkuin hänen tapansa oli juhlallisissa tilanteissa — ja ruvennut pyörittämään lakkia etusormen ympäri. 'Katsokaapas, rouva, tätä. Minkäs luulette tämän olevan?' oli hän kysynyt lakkiaan silmäten. 'Tämä on juorumylly. Kuta enemmän vettä, sitä nopeammin se pyörii.' Ja Joosu oli pyörittänyt lakkia niin, että se lopulta oli kirvonnut kädestä ja lentänyt vesisaaviin. Mutta tämän pienen esipuheen jälkeen hän oli ryhtynyt selittämään juorun salaperäistä luonnetta. Se oli kuin kulunut peski: — kuta enemmän sitä pelmuutti, sitä sakeammin se karvaa päästi, toisin sanoen, kuta vakavammin juoruihin suhtauduttiin, sitä enemmän tekemistä niistä sai. Ei, piti jättää juoru rauhaan. Silloin se lakkasi kiertämästä, kuten myllynratas, jolta on vesi loppunut. Muta annapas kylän vaimojen korvien kuulla pappilan rouvan jo itkeneen, silloinkos ne vasta oikein vauhtiin pääsisivät. Tämä puhe oli vaikuttanut suurenmoisesti: — pappilan rouva oli herennyt nauramaan, nauranut ihan

katketakseen. Ja sitten: — kahvipannu oli pantu tulelle ja juuri varsin.

Oli siihen sattunut itse pappikin ja nähnyt rouvansa iloisen muodon. 'No, mikäs tämän muutoksen on aikaansaanut? Äsken sadetta ja nyt auringonpaistetta.' Joosu oli selittänyt, minkälaisen opetuspuheen hän oli rouvalle pitänyt, selittänyt kuin anteeksipyydellen: — Kesti se ruveta hullujen vasikoiden kanssa kilpaa juoksemaan, hiihai! Kesti se ruveta kylän ämmien puheista selvää ottamaan. Mutta niitä houkkia! Kyllä niillä liipatusta riitti, riitti varallakin, joilla ei muutamilla koranuksilla ollut muu työnäkään kuin reistoa ja ränsätä virkakunnan kanssa, niitä houkkia! Kyllä hän, Joosu Jänkjärvi, sen tiesi. Hänen päänsä oli jo siksi monessa liemessä keitetty pitkän elämän varrella.

Pastori oli kutsunut Joosun saliin, tarjonnut tuolin, nostanut sikaarilaatikon nenän eteen pöydän kulmalle ja lausunut: 'Niin se on kuin Joosu sanoo, kyllä kai se kesti...'

Oli juotu sitten rouvan keittämät kahvit ja tyytyväisenä oli Joosu lähtenyt ajelemaan kotiinsa Jänkjärvelle.

Sen käynnin jälkeen oli papista ja Joosusta tullut henkiystävät. Ei ajanut pappi sitä kertaa Jänkjärven ohi, ettei olisi talossa käynyt. Ei, tuli aina, tuli kuin kotiinsa, ryyppäsi kahvit, kertoi kuulumiset ja — jos oli pitäjältä paluussa — pyysi tavallisesti Joosun kyytiin. Jänkjärveltä palautti kievarikyydin tai — milloin oli matkassa omalla porollaan — pani tämän tyhjänä jäljessä juoksemaan. Ja kesälläkin, vaikka sattui pyöräpelillä kulkemaan, ei viitsinyt enää ajaa tuota puolentoista penikulman taivalta kirkolle, vaan otti Joosulta karrykyydin. Ja Joosu ajeli, ajeli ja jutteli, papin istuessa mukavasti kahdesta päällekkäisestä heinäsäkistä laitetulla takaistuimella. Ja pehmeästi oli kuljettu, vaikkei vietereitä ollut lainkaan, eikä ollut, papin sanojen mukaan, toisen luokan junanvaunussakaan sen mukavampi istua kuin Joosu Jänkjärven rattailla.

Kyllä oli siis Joosu herrojen tuttu, oli varallakin, ja sekös kävi naapurille kateeksi. Ihan se murjotteli päiväkaudet, kun vain oli sattunut Joosun luona virkakuntaa käymään. Joosulla olikin tapana heti vieraan lähdettyä mennä Sieri-Matin luo, kävellä edestakaisin tuvassa ja kattoon tirkistellen puhella: 'Se on kumma, kun ihmiset käyvät kohti, virkakunta ja alinkokansa.' Ja senjälkeen hän, painaen toisen silmänsä kiinni, jatkoi: 'Minä luulen, että vaikka jo sattuisi keisari kulkusalle, niin meidän taloa kohti kävisi hänkin.' Johon Sieri-Matin vaimo ei sanonut muuta kuin 'pyh!' Matin itsensä istuessa lakan ääressä, piipunnysä hampaissa ja huulet torvella, kuten hänen tapansa oli mietehetkinään. Mutta Jänk-Joosu ei jäänyt Matin mietteitä kuulemaan, vaan työntyi ulos sen tiensä, käyskellen verkalleen kotiinsa.

Mutta vasta Joosun maine kohosi, kun sattui maaherra kerran Tenomuotkaan tulemaan.

Pappi ei sattunut sillä kertaa kotiin, missä lie ollut... "alhaalla" omilla matkoillaan. Silloinkos valtasi Jänk-Joosun rohkeuden henki: hän päätti itse ottaa maaherran vastaan.

Jo päiviä ennen maaherran tuloa käveli Joosu joka aamu muutamia kilometrejä Lainioon päin, mistä maaherraa odotettiin saapuvaksi. Pyhätakki päällä hän asteli totisena kuin kirkkoon menossa, mietiskellen, miten suuresta herrasta selviytyisi. Pian hän pääsikin selvyteen. Hänellä oli ohjelma valmiina ja hän oli päättänyt panna sen täytäntöön.

Muutamana päivänä maaherra sitten saapui. Joosu oli parahiksi kerinnyt vahtipaikkaansa, kun tienkäänneestä porhalsivat esiin maaherran hevoset. Joosu tempasi lakin päästään, ruveten heiluttamaan sitä vastapäivää kuin korkeiden vieraiden rohkaisuksi, aivan kuin olisi tahtonut sanoa, että tulkaa vain, älkää yhtään peljätkö. Sitten hän lähti astumaan maaherran hevosen edellä, avopäin, arvokkaana kuin juhlamenojen ohjaaja valtiopäivien avajaisissa. Hän oli päättänyt opastaa vieraat taloon.

Mutta suuri oli hänen hämmästyksensä, kun maaherra huusi hänet rattaille. Mitäs suotta kävellä, kun sattui karryissä tilaa. Niinpä vain. Olihan hän ennenkin ajanut suurten herrain kanssa, pappien ja lensmannien, olipa kyydinnytkin. Liekö maaherra sattunut kuulemaan?

Ei ollut maaherra kuullut, mutta hyvin oli pitänyt Joosun seurasta. Oliko nimismies pannut hänet vahtiin? Vielä mitä! Sekös sille sen vertaa päähän mahtui. Omasta aloitteestaan hän oli tullut. Oli jo kohta viikon ajan joka päivä kävellyt tämän välin, katsastaakseen, eikö vieraita kuuluisi. Olipa yksi ja toinen jo kysellyt, että mitä varten hän pyhätakissa marssi keskellä kiireintä heinäntekoa. Hän oli vain vilkuttanut silmää ja vastannut, että sittenpä hän nähtäisiin. Olisikin saatava se Suonttajänkä kuivatuksi. Siihen sitä heinää tulisi, sen saisi maaherra uskoa.

Uskoihan maaherra sen, uskoi ja tiedusteli, kenelle jänkä kuului. Hänelle, Joosu Jänkjärvelle, juuri. Maanmittari oli sen lohkaissut, mutta varoja puuttui. Ei tainnut niissä kruunun kassoissa sellaisia rahoja löytyä, että sopisi jänkään upottaa?

Maaherra oli nauranut ja luvannut miettiä asiaa. Ehkäpä löytyisikin. Saatiinpa katsoa, kun kaupunkiin tultiin. Maaherra oli kysellyt yhtä ja toista Lapin oloista ja elämästä, ja Joosu oli selittänyt. Olisi lakkautettava kaikki kieltolait, niinkuin metsästys- ja kalastuskiellot. Mistä otti köyhä tunturi talollinen kevätkalan, kun ei saanut nuotata ennen heinäkuun alkua? Ei pahasilla verkkorääsyillä mitään saanut... oikeaa kalaa ainakaan. Saatiinhan ahventa ja haukea, mutta tokkopa oli Jumala niitä ihmisruuaksi aikonut... ruotokoiria ja vedenpetoja. Vai mitä maaherra arveli? Siika se oli ihmisruokaa, mutta sitä ei keväisin saanut muulla kuin nuotalla.

Maaherra oli tiedustellut nimismiehen suhtautumista luvattomaan kalastukseen. Mitä niitä houkkia. Ei järkimies ruvennut alinkokansan kanssa joutavista käräjäimään. Sen verran vain piti puustaimesta kiinni, ettei itse juuri ostanut luvattomasti pyydettyä, mutta piika, se ontuva Matleena, Pesti-Pietarin sisar, osti kyllä, osti ja iski silmää, papinrouvasta puhumattakaan.

Olivat ne olleet hupaisia herroja, maaherra ja hänen matkakumppaninsa. Nauraneet olivat ja ruotsia puhuneet väliin, mutta hänkö, Joosu, se siitä oli välittänyt, huihai! Oli nauranut mukana silmää iskien ja pistänyt ruijaksi silloin tällöin. Sen verran hän sitäkin saattoi, ettei juuri myymään päästy.

Niin oli tultu Jänkäjärveen ja ajettu Joosun taloon. Maaherra oli istunut seinäkellon alla ja ryypännyt kahvit samoista kupeista kuin nimismies ja pappikin käynneillään. Ne olivatkin sellaiset vähän harvinaisemmat kupit, Tulikivenkarvaiset ja punareunaiset — "revontulikupit", niinkuin lappalaiset niitä nimittivät. Se vain oli paha, että kupista oli korva poissa. Eemeli-poika oli pienenä pudottanut kupin lattialle ja niin oli korva katkennut. Mutta virkakunta niistä oli kahvinsa juonut siitä huolimatta jo kohta kymmenen vuoden ajan.

Hyvin oli maaherra Joosun tuvasta pitänyt. Siistiksi oli kehunut. Sänkyjen paljoutta vain oli ihmeteltyt niitä kun oli kaikkiaan viisi. Taisi olla isokin perhe? Eikö mitä... Yksi poika vain, Eemeli... se sama, joka oli revontulikupin särkenyt. No, kuka noissa muissa nukkui? Toisessa kissa ja toisessa koira, kolmas seisoi joutilaana vielä. Mutta siihen nyt saatettiin sijoittaa vaikka lammas karitsoineen. Ei tarvinnut kuin naulata pari lautaa pitkin päin, niin syntyi karsina... jos niiksi tuli. — Ne olivat muistisänkyjä entisiltä papeilta.

Joosu oli kertonut sänkyjen historian. Olipa siinä ollut kuulemista. Tuo suuri, päästävedettävä, oli aikoinaan kuulunut Prostenus-papille. Mahtoiko maaherra tuntea?... Se oli ollut sellainen leikkisä mies ja hyvissä väleissä oli eletty. Jo kuukausia ennen papin lähtöä oli hän sopinut sänkykaupoista. Mutta miten ollakaan, Muotka-Maija, joka aina kerkesi joka paikkaan, oli iskenyt silmänsä sänkyyn. Se piti hänen muka saada Mooses pojalle, joka vasta oli naimisiin mennyt. Mutta sattuiapa hänkin, Joosu, pappilaan juuri samaan aikaan kuin Maija oli sänkyä ostelemassa. Silmälasit nenällä, tärkeän näköisenä oli.

Maija sänkyä tutkinut, tinkien tapansa mukaan. Prostenus-pappi oli iskenyt silmää, antaen Maijan tinkiä. 'No, kaksitoista markkaa minä siitä maksan, se on viimeinen tarjous.' 'Niin, kyllähän se muuten... mutta minulla ei ole tähän enää valtaa.' 'Se on tuossa se sängyn omistaja.' Pappi oli viitannut Joosua, joka ruokasalin ovelta oli seurannut kaupantekoa. Silloin oli Maija lähtenyt, hehhehhee! — Niin, siinä sängyssä oli nukkunut piispakin kahdesti ja nyt siinä nukkui Maksi, kissa.

Kyllä oli maaherra nauranut ja hauska oli toisillakin herroilla ollut. Vai sellainen sänky se oli... piispansänky... Joo... ja siinä oli sitten tarkka kello seinällä. Ennen aurinko erehtyi kuin se... Mitenkäs sopi... kävikö yhdessä maaherran kello? Eipä oikein... viisi minuuttia erotti. No sitten kävi jäljessä, ihan varmaan!... Maaherra siirsi kellonsa seinäkellon mukaan ja toiset herrat tekivät samoin.

Joosu olisi halusta saatellut vieraitaan kirkolle, mutta hevonen oli herennyt varsankantopäälle, jotenka sillä ei hennonut ajaa. Eikä ollut maaherrakaan pyytänyt rattailleen enää. Mikä lie tullut? Liekö pahastunut siitä, kun hän oli sen kelloa moittinut. Ei Joosu sitä oikein ymmärtänyt. Mutta siitä hän oli enemmän huolissaan, miten kirkolla selviytyisivät esittelyistä ja muista vastaanottojuhlallisuuksista. Oli se nimismieskin niin ujontapainen eikä sattunut pappikaan kotiin.

Joosun huoli ei osoittautunutkaan aiheettomaksi. Eivät olleet kirkonkylän herrat osanneet käyttäytyä niin vähän vähää. Tyhmistelleet olivat kaikki, koko joukko. Ei oltu älytty edes kirkonkelloja soittaa, puhumattakaan muusta. Joosu kulki äreänä, puskien vihansa tammalle, joka sekin oli kuin salaisesta sopimuksesta herennyt varsankantopäälle ja siten liittoutunut maaherran vastaanottojuhlallisuuksia sotkemaan.

Ei, eri tavalla hän olisi asiat järjestänyt, jos olisi kirkolle päässyt. Kas näin:

Suntio kellotapuliiin pitämäään vahtia, milloin näkyisi maaherran matkue tulevaksi. Sitten — vierasten ehdittyä näköpiiriin kellot soimaan kuin tulipalossa... niin juuri... kuin tulipalossa ihan. Sellainen moika, että taivas olisi vavahdellut. Sitten — kun maaherra olisi kirkon eteen ehtinyt, olisi kellonsoitto

tauonnut yhtäkkiä ja alinkokansa nimismies etunenässä olisi lähtenyt kiertämään maaherran matkuetta. Kolmasti olisivat kulkeneet matkueen ympäri lakki kourassa ja sitten nousseet kirkkoon maaherran edellä, nimismiehen johtaessa viimeksimainittua kirkon perälle alttarin eteen. Sillä aikaa olisi lukkari laskettanut uruista sen tulisen nuottia, marssia ja masurkkua ja jos jonkinlaista maailman peliä ja polskaa, mutta lopuksi olisi puhalluttanut virren: 'Maa suur' ja avara, sen kaikki tavara', seurakunnan seisoaltaan veisatessa. (Jos äänen pauhusta kirkonkatosta olisi ruvennut heltiämään maalin karsta — se kun oli niin löyhässä sen Niemelän maalauksen jäljiltä — ja putoilemaan höytyinä alas, olisi nimismies voinut pitää vaikka sateenvarjoa maaherran yllä, ettei tämä olisi vaatteitaan liannut.) Sitten olisi annettu vähän välipäätä, jolla aikaa maaherra olisi saanut keskustella nimismiehen kanssa ja kysellä seurakunnan oloja ja kuulumisia. Mutta sitten taas — urut pauhaamaan ja kellot soimaan, kun maaherra seurueineen olisi ovea kohti kääntynyt. Ja lopuksi olisi lukkarin pitänyt kajahduttaa kirkon täydeltä:

'Melperi lähti soo-taan',

vaikka olisi sitten tullut alas se viimeinenkin Niemelän maali, sillä tuli se kuitenkin tavallisissakin oloissa, vaikka ottikin hiukan enemmän aikaa.

Niin sillä lavalla sen olisi pitänyt käydä. Ja niin se olisi käynytkin, jos vain sattui pappi kotiin. Sillä eivät ne kaupungin herrat olleet ykstopisuuteen tottuneet. Niille piti olla lystiä ja hupaa ja jos jonkinmoista vinkuraa ja vengerkkua välissä. Sellaisesta ne pitivät, sillä ne olivat sellaiseen tottuneet... vakavaa meininkiä sitten aina loppuun kuin suolaksi... Mutta — mitä niitä houkkia — eivät olleet kirkonkylän herrat juhlakomentoa tajunneet. Metsään olivat juosseet, nimismies etunenässä, sillä katsokaahan: — olivat esittelypaikaksi valinneet nimismiehen puustellin, kaukana kylän laidassa sijaitsevan talon. Ei voinut Jänkä-Joosu kyliksi harmitella, että vastaanotto, jonka hän oli niin juhlallisesti alkuunpannut, oli saanut niin surkean lopun.

Maaherran käynnistä riitti siis Joosulla puhetta pitkiksi viikoiksi. Jokainen kulkija, joka hänen pirttiinsä poikkesi, sai kuulla "juhlakomennosta" ja "siremoniiasta". Sellaista sille olisi pitänyt laittaa... maaherralle... ja hänen seurueelleen. Ainoa mies koko pitäjässä, mies, joka ei ollut päivääkään koulua käynyt, oli yksin ymmärtänyt juhlakomennon paremmin kuin lukkari, nimismies ja kansakoulunopettaja, — hän, Jänkä-Joosu, yksinkertainen tunturiäijä.

Niin — siinä Jänkä-Joosu tavallisesti lopetti, sillä hän muisti hevosensa. Eikös ollut tamma antanut hänelle pitkän nenän: — se ei ollut varsonutkaan, ei, vaikka hän oli seisottanut sitä tallissa Mikkeliin saakka. Sieri-Matti oli ilkkunut kylällä, että kaiken juhlakomennon lopuksi olivat heinämadot syöneet Joosun varsan, ennenkuin se oli ehtinyt syntyäkään. Mutta se oli niitä maailman viimeisiä valheita, sillä hän, Joosu, oli kysynyt eläinlääkäriltä ja tämä oli nauranut kuollakseen. Vai heinämadot! Mitä niitä houkkia!

— Mutta jos minä sen olisin tiennyt, niin kirkolle olisin päästänyt niin paljon kuin tamman koparoista olisi lähtenyt. Ja silloin olisi siremoniiat pidetty, niinkuin korkeat herrat ovat tottuneet vaatimaan. Sillä katsokaapas: viime postissa tuli kirje, että saan laittaa hakemuksen Suonttajängän kuivattamisesta, heh! Olenko kometiana ollut, vai mitä? Eikä Sieri-Matti voinut sitä enää väittää. Siinä oli todellakin maaherran omakätinen kirje.

Tämän jälkeen suhtauduttiin Jänkä-Joosuun kuin ylikuonnolliseen olentoon. Ei yksikään jänkäjärveläinen uskaltanut hänelle enää puhua maaherran käynnistä, paremmin kuin varsastakaan. Eikä viimemainitusta Joosu itsekään enää hiiskahtanut halaistua sanaa.

Mutta maaherran käynnistä ja tämän vastaanottojuhlallisuuksista puhuu Jänkä-Joosu yhä vieläkin. Ja puheensa lopuksi hän viittaa Suonttajängälle sanoen:

— Siitä saatiin viime kesänäkin toistakymmentä häkkiä.

Luviisa

Luviisa on matkalla kinkereille. Hän on Mariasta kahdennellatoista. Luviisa on Orpo-Matin ja hänen kolmannen vaimonsa Rauna-Rieston tytär ja hänen kotinsa on Luiron latvoilla.

Ei ollut Luviisa ennen kinkereillä käynyt. Ei ollut isä laskenut. Kovin oli pitänyt pienenä. Pyh, vaikka hän jo kuusivuotiaasta oli osannut käskyt ja vähän uskonkappaleitakin. Mutta nyt, kun jo kristinoppikin alkoi olla loppupuolellaan ja hän pystyi yksin ajamaankin, oli isä laskenut. Ja siitä oli Luviisa iloinen.

Pieni oli Luviisan maailma vielä. Ei hän ollut koskaan Lokassa saakka käynyt. Hänen aikansa oli kulunut kotona. Kerran hän oli ajastanut Karvosessa mutkin, viemässä Pasulan pojalle nutukkaita, jotka äiti oli neulonut. Ja silloin hän oli ensi kerran nähnyt oikean lannantalon.

Ei Luviisa oikein ymmärtänyt, miksi korvaslaisia lantalaisiksi sanottiin. Samannäköisiä ihmisiä he olivat kuin lappalaisetkin, vaikka eivät käyttäneetkään lapinvaatteita. Pienempänä hän oli luullut, etteivät lantalaiset olleetkaan ihmisiä. Sillä isä oli aina tehnyt jyrkän eron lappalaisten ja lantalaisten kesken. Mutta sitten hän oli kerran nähnyt lantalaisia. Ne olivat olleet tukkilaisia, talojen poikia ja etelän jätkeä kaukaa kirkonkylästä. Ne olivat tulleet taloon kuin kotiinsa, astuneet suoraan pöydän päähän ja komentaneet äidin antamaan maitoa. Ja isoa ääntä ne olivat pitäneet. Isä oli istunut takan luona vihaisen näköisenä ja katsellut kulmainsa alta. Niin ei isä koskaan tehnyt, kun tuli lappalaisia vieraaksi. Ei, meni vastaan, tervehteli ja naureskeli. Ja sitten puhuttiin poroista koko iltä. Mutta nämä — lantalaiset — olivat puhuneet vain puista ja puulaakista eivätkä olleet kiittäneet ruuan jälkeen.

Ei voinut Luviisa oikein käsittää, mikä oli ero lappalaisen ja lantalaisen välillä. Johtuiko se siitä, että kumpikin puhui eri asioista ja ettei kiitetty ruuan jälkeen? Ei se siitäkään saattanut johtua. Magga-Jouni oli lappalainen, mutta ei hänkään kiittänyt ruuan jälkeen eikä puhunut koskaan muusta kuin Tyskän valtakunnasta, jossa oli kerran käynyt Nikodemuksen ja Valkko-Ingan kanssa. Ja sitäpaitsi hän piti vielä huopahattua kesäisin, niinkuin lantalainen konsanaan.

Luviisa mietti ja aprikoi, mutta ei päässyt selvytyteen. Sen hän vain oli kuullut, etteivät lantalaiset olleet oikeita ihmisiä. Minkävuoksi? Senkövuoksi, että ajoivat reslalla eivätkä juuri nimeksikään käyttäneet ahkiota? Tai senkövuoksi, etteivät puhuneet lappia eivätkä käyttäneet lapin vaatepartta?

Mutta silloin oli pappikin lantalainen. Sillä ei hänkään varmaan lappia puhunut. Ja isä oli sanonut, ettei lantalalaista tarvitse kunnioittaa. Eikö pappia pitänyt kunnioittaa kaikkien?

Poro juoksi laajan jängän poikki. Siitä kulki korvaslaisten heinätie. Tämä oli Luviisalle tuttua taivalta. Korvasesta hän sai mukaansa muita, joten eksymisestä ei ollut pelkoa.

Lunta oli vielä vähän, vaikka oli jo joulukuun alkupuoli. Saraheinän latvat pistivät paikoitellen esiin lumen alta. Ne nyökyttivät Luviisalle ja niitä näytti palelevan.

Luviisalla oli saraheinää nutukkaissaan. Sitä oli leikattu ojista läheltä kotia ja sitten pehmitetty, palmikoitu ja pantu kuivamaan. Luviisakin osasi jo kenkäheiniä pehmittää. Se olikin melkoinen taito.

Mutta kaikkein hauskinta oli vaatimien lypsy kesällä. Senkin oli Luviisa jo oppinut. Piti vain nykiä oikein kovasti. Silloin herui maito. Mutta se olikin sitten paksua kuin kerma!

Ei ollut Luviisan isällä enää suurta eloa. Huvennut oli. Mutta ennen, isän nuoruuden aikoina oli hänen laumansa ollut suurin. Silloin oli isää kutsuttu Rikkaaksi Matiksi.

Luviisa tuli aina murheelliseksi, kun ajatus johtui isän muinaisiin rikkauksiin. Vaikka hän ei koskaan ollut niitä nähnytkään. Oli kuullut vain. Silloin oli isä ollut maailman suurten herrain tuttu. Oli kulkenut markkinoilta markkinoille uusi, komea peski päällä. Silloin oli vielä asuttu kodassa ja eletty täydellistä lappalaiselämää.

Mutta nyt olivat porot hävinneet. Varas oli vienyt osansa, hukka osansa, rutto oli tappanut vasikoita joukoittain. Nyt oli isä vanha ja köyhä.

Luviisa rupesi hyräilemään joikua. Sen hän oli itse sepittänyt. Siinä puhuttiin isän muinaisesta rikkaudesta, mutta sävel oli surullinen kuin hautausvirressä:

Isällä on ollut suuri lauma kyllä kerran jo. Koko maailma oli, hei laa laa, kyllä kerran jo.

Olisi se somaa, jos olisi isä vieläkin rikas, niin rikas, ettei koko maailmassa toista. Kuparikiisat täynnä kaksikruunuisia ja metsässä aarre joka kiven alla. Silloin ei isän tarvitseisi istua takan ääressä murheissaan. Ei — saattaisi matkustella ympäri, käydä vaikka keisarissa kylässä. Keisarin emäntä niaaileisi ja panisi suuren kahvipannun tulelle. Ja keisari kyseleisi kuulumisia: 'Mitenkäs Orpuksessa jaksetaan? Minkäläinen tuli porovuosi? Täällä meidän puolella tuli huono.' Silloin sanoisi isä: 'Älä sie, keisari, huolehdi, minä lähetän sinulle uudet siemenporot. Koetapas niillä!' Keisari kiitteleisi ja pyytäisi samalla uuden peskin ja koivikkaat: 'Eihän näillä enää kehtaa kirkollakaan käydä. Kyllä minä maksan.' Isä huitaiseisi kädellään ja sanoisi: 'Älä sie, keisari, houraa! En minä ole yksien koivikkaiden vaivainen, huihai!' Niin sanoisi ja antaisi lähtiessään keisarin lapsille tolpan mieheen ja kehuittaisi: 'Ostakaapa lakritsaa, lapset! Se on makeaa.'

Olisi se somaa, jos olisi isällä vielä entinen rikkaus. Menisi papinkin luo ja sanoisi: 'Älä sie kovin tätä meidän Luviisaa ahtaalla pidä! Saat poron, jos päästät ensi kerralla rippiluvussa.' Eikä pappi uskaltaisi

vastustella. Niin päästäisi kuin ei mitään. Mutta köyhät saisivat lukea kannesta kanteen ja tuskin pääsisivät sittenkään.

Luviisaa pelotti vähän. Tämä uusi pappi kuului olevan hirveän ankara ja niin kummallinen, että saattoi kysyä jos mitä. Semmoistakin mitä ei löytynyt katekismuksessa. Muutamalta Korvasen tyttäreltä hän oli kysäissyt kesken apostolien selonteon: 'Mitkäs teidän lehmienne nimet ovat?' Korvasen tytär oli niin hämmästynyt, ettei ollut muistanut yhtään. Oli vain höpissyt Bartolomeuksesta. Silloinkos oli pappi nauranut: 'No niillähän on samat nimet kuin apostoleilla! Silloinhan sinun pitäisi osata ne!'

O kauhistuksen pappi!

Mutta kysyisipä hänellä porojen nimiä, hän kyllä selvittäisi. "Isokorva", "Läskiturpa", "Ristinas-Mikkelin Antin ojus", "Menentelijä" ja "Lomajärveläinen". Hän kyllä selvittäisi. Ei joutuisikaan hämilleen niinkuin Korvasen tytär.

Mutta olipa mukavan keinon pappi neuvonut Korvasen tyttärelle. Oli käskenyt pistää kaksitoista pärettä lumikinokseen pirtin ja navetan välille ja lukea ne joka aamu lypsylle mennessä... lukea apostolien nimillä niin kauan että oppisi. Siitä oli talon renkiä ruvettu kutsumaan "Apostolipäreitten kiskoja". Ja hän kun oli siitä vihainen, niin tavattoman vihainen.

Poro nousi vastamaata, nykien ahkiota perässään. Se läähättikin vähän, vaikka ei Luviisa ollutkaan sitä hopittanut. Se oli nimittäin hyvä itsestäänkin menemään.

Heti mäen takaa rupesivat Korvasen talot näkymään. Luviisa päätti ajaa Pasulaan, jonne oli kerran nutukkaatkin vienyt.

Pasulan väki näytti olevan valmiina lähtöön. Reki seisojoi portaiden edessä. Siinä oli niin tavattoman komea ruijanraanu, että ihan silmiä huikaisi, punaista ja keltaista... keltaista ja punaista. Pasulan poika talutti juuri hevosta tallista. Pirtin päässä seisojoi toinenkin hevonen liistereki perässä.

— Vai niin... vai tuli se Orpo-Matin Luviisakin. Yksinkö olet ajanut?

— Yksin.

— No nyt pääsetkin meidän perässämme.

Luviisa sitoi poronsa navetan päähän, heitti ahkion keulasta sille kappaleen jäkälää ja meni pirttiin.

Siellä istui Kaappelan renki pöydän päässä lakki korvallisella. Se oli juuri se "Apostolipäreitten kiskoja".

— No eikö Roope lähde kinkereille? kysyi Pasulan isäntä Kaappelan rengiltä.

— Enpä tiedä. Pantiin lainaamaan heinähäkkiä. Kävisin heinässä, sillä aikaa kuin teidän hevosenne on Lokassa.

— Ei taida Roope kinkereille uskaltaakaan. Kuuluu olevan äkäinen tämä uusi pappi.

— Mikäs se Roopella, joka on kiskonut taas syllän apostolipäreitä. Kyllä kai hän aina papin kanssa...

Pirttiväki remahti nauruun. Kaappelan Roopekin koetti nauraa, mutta näki selvästi, ettei leikki häntä miellyttänyt.

— Kissa minä teidän apostolipäreistänne... mutta saanko heinähäkin?

— No ota, ota... mutta olisi sinun pitänyt kinkereille lähteä.

Roope painui pihalle. Hetken kuluttua ajoi hän ikkunan alatse metsään päin.

— Jaha... me taidamme sitten lähteä, sanoi Pasulan isäntä.

Kinkerimiehet työntyivät pihalle. Heitä tuli reki ihan täyteen. Mutta mitäpäsi siitä... Pasulassa oli hyvä hevonen.

Luviisa ajeli reen perässä. Hän oli ensikertalainen tällä tiellä. Tuosta meni polku Kaappelaan. Siellä ei näyttänyt kinkereille aiottavankaan, vaikka oli toinen hevonen kotona.

Pasulan ruuna juoksi ja kulkunen soi. Luviisan poro pysytteli oivallisesti perässä. Se olikin... Läskiturpa niin hyvä seuraamaan.

Hei, olipa hauskaa ajaa reen perässä kulkusten soidessa! Se olikin niin kaunisääninen kulkunen. Tuntui kuin olisi sen sisällä helissyt erisuuruisia hopearahoja. Niin pani monella eri äänellä. Se kuului lannan elämään sellainen. Lappalainen tyytyi vain pieneen, vaatimattomaan tiukuun. Mutta sen ääntä olikin helpompi seurata. Kulkunen meni sekaisin jo heti alussa. Siinä soi liian monia ääntä yhtä aikaa.

Oli jo pimeä, kun saavuttiin Pokkaan. Alen talon pihalle ajettiin. Se olikin tämä Lokan Ale kylän rikkain mies. Harjoitti poronhoitoa ja piti kauppaa. Hän se hankki lamppuöljynkin kirkkopaikoilta tänne Lokan korpiin. Alea sai kiittää Luviisankin äiti, että oli mitä kiuluun panna. Oh, se oli Luviisan mielestä ihmeellinen mies tämä Lokan Ale... ihmeellinen niinkuin lamppuöljynsäkin.

Pappi oli jo tullut. Sen sai Luviisa heti pihalla kuulla. Papin reki seisoj portaiden edessä ja pikkupoikia kiikkui sen kannaksilla.

Luviisa oli saanut poronsa kiinni navetan taakse. Hän lähestyi ujona papin rekeä ja tarkasteli sitä joka puolelta.

— Se on papin reki, sanoj yksi pikkupojista.

Sen Luviisa jo tiesi. Häntä vain ihmetytti, että pappi oli siinä ajanut.

— Missä se pappi istuu? kysyi hän arasti, siirtyen reen taakse.

— Tuossa istuu pappi ja tuossa lukkari, selitti toinen pojista. — Tuo iso höyhentyyny on papin seljän takana.

— Oletko sinä nähnyt papin?

— Olen. Tässä juuri seisoin, kun pappi nousi reestä. Olin niin lähellä, että olisin saattanut vaikka turkkiin koskea.

Luviisa katseli puhujaa kuin ylempäänsä. Se oli nähnyt papin.

— Minkälainen se oli... pappi?

— Semmoinen iso mies, päässä valkea lakki, jossa oli karvainen lippa... ja silmälasit... sellaiset mustat... ja pani näin, kun Alen emäntä näytti päreellä tulta.

Poika vei käden ohimolleen ja teki kömpelösti kunniaa.

Se oli Luviisasta niin tavattoman jännittävää. Tuossa oli pappi istunut ja tuosta noussut... ja vienyt käden ohimolleen. Lantalainen se oli... pappi.

Luviisa tunsj mielensä hiukan apeaksi. Pappi tuntui niin pelottavan vieraalta, mutta samalla teki hänen kovin mieli nähdä häntä.

— Tuolla se nyt on... Alen kamarissa.

Luviisa katsahti osoitettuun suuntaan ja huomasi valon ikkunassa. Siinä riippui keltainen vaate, jonka takana paloi kynttilä. Se heitti kalpean kajastuksen ikkunan alle kasaantuneelle lumelle, aivan kuin olisi kuu paistanut.

Mieli täynnä outoja tunteita nousi Luviisa eteiseen. Se oli sellainen suuri, isoikkunainen, laudoista tehty huone, josta mentiin pimeään sisäeteeseen. Luviisa haparoi ovea ja pääsi pirttiin.

Siellä oli paljon väkeä, kaikki enimmäkseen outoja. Luviisan valtasi ahdistava ikävä ja koti muistui elävästi mieleen.

Mutta olipa siellä sentään Magga-Jouni, hän, joka oli Tyskässä käynyt. Jouni oli juuri lähdössä papin puheille. Luviisa sai äkkiä oudon rohkeuden.

— Saanko minäkin tulla sinun kanssasi, Jouni? pyysi hän.

— Tule, tule vaan... mennään pappia tervehtämään.

Luviisa työntyi Jounin jäljessä ulos. Sydän takoi ihan haljetakseen. Häntä jo kadutti, että oli ollenkaan pyytänyt mukaan päästä. Mutta katumus oli myöhäistä, sillä Magga-Jouni tempaisi jo kamarin oven auki. Kirkas valo tulvahti sieltä Luviisaa vastaan.

Iso, silmälasipäinen mies istui huoneen perällä pöydän päässä. Luviisan sydänala kepeni hiukan: miehellä oli koivikkaat ja nutukkaat jalassa. Toinen, vanhemmanpuoleinen, istui sohvassa

ovensuuseinämällä. Se oli lukkari.

Magga-Jouni tervehti ensin lukkaria ja sitten pappia. Luviisa mietti jäädä ovensuuhun seisomaan, mutta rohkaisikin mielensä ja astui Jounin perässä.

— Iltaa, iltaa, kukas se tämä on?

— Se on Orpo Matin Luviisa Luiron latvoilta.

— Vai Matti Orbuksen. No, burist, burist![9]

Luviisa ihan hämmästyi. Hänen tuli niin ihmeellisen hyvä olo. Pappi puhui lappia!

— Joko sinä olet vanha? kysyi pappi edelleenkin lapiksi.

Luviisa katseli pappia ihmeissään ja unohti vastauksen. Pappi ei ollutkaan lantalainen. Pappi oli oikeita ihmisiä niinkuin lappalaisetkin. Hänet valtasi sellainen outo rohkeus, jommoista hän ei ollut koskaan ennen tuntenut. Tuntui aivan kuin Jumala olisi nauranut.

— Sinäkö puhut lappia?

— Puhunhan minä vähän.

— Sinähän puhut lappia paljon. Osaatko sinä laulaa lapiksi?

— Osaanhan minä.

— No laulapas, että minä kuulen.

Pappi silmäsi veitikkamaisesti Magga-Jounia, joka oli istahtanut soututuoliin. Sitten hän katsoi Luviisaan ja rupesi hymyillen laulamaan:

Me taivaast' tänne tulimme ja uutisia tarjoomme. Me hyvän sadun kerromme, nyt kuulkaa todistustamme.[10]

Luviisa katseli pappia silmissään outo välke. Hän oli aina kuullut lappia hyljeksittävän. Kiertokoulussakin oli vain laulettu suomenkielisiä virsiä ja Luviisaan oli vähitellen juurtunut se käsitys, ettei Jumalalle saanut muulla kielellä veisata. Äitikään, vaikka oli kodassa syntynyt, ei osannut yhtään lapinkielistä virttä. Suomeksi olivat hänenkin lapsuutensa aikana koulumiehet opettaneet. Luviisa oli tähän päivään saakka luullut, ettei lapiksi laulettu muuta kuin joikuja ja niitäkin pääasiallisesti vain silloin, kun oltiin viinoissa. Ja nyt hän kuuli virren, Jumalan virren, lapiksi!

Pikku Luviisa kuunteli ihmetyksiin vaipuneena. Hän unohti seisovansa Lokan Alen kamarissa kuuluisaa lipaspiironkia vastapäätä, piironkia, jonka oli tehnyt Sänky-Kustu, se maanmainio ruotsalainen puuseppä. Hän unohti Magga-Jounin ja hänen Tyskän-matkansa, unohti lukkarin ja kaiken muun. Hän näki vain papin, joka lauloi enkeleistä ja joulupaimenista, ja hänestä tuntui, että tuo pöydän päässä istuva, punakkakasvoinen mies oli Jumala, taivaasta tullut, niinkuin hän oli sanonutkin.

Hänen rinnastaan pusertui onnen huokaus, kun pappi lopetti. Se oli ollut niin tavattoman kaunista, että sitä olisi saattanut kuulla vaikka koko illan.

— Nyt pitää sinun laulaa minulle, sanoi pappi.

Luviisa säpsähti. Oliko se pappi, vai oliko se Jumalaa joka puhui? Hänenkö käskettiin laulaa? Eihän hän osannut muita kuin joikuja.

— En minä osaa... vastasi hän hiljaa.

— Kyllä kai sinä joikuja osaat?

Mitä, joikuja? Oliko se pappi vai oliko se Jumala, joka käski hänen joikuja laulaa?

Luviisa katsoi pappia ja huomasi tämän silmäkulmassa veitikan. Hän katsahti Magga-Jounia ja lukkaria ja näki näiden hymyilevän.

Ei... se ei ollut Jumala... se oli pappi, joka käski hänen joikuja laulaa.

Hänet valtasi yhtäkkiä omituinen tunne, johon sekaantui äärimmäistä arkuutta ja voimatonta vihaa. Hän olisi halunnut paeta, lymytä piiloon, niinkuin jäniksen poikanen, ja samalla purra hukanpennun lailla. Häntä itketti ja raivostutti yhtä aikaa ja hänessä heräsi samanlainen tunne kuin koirassa, joka äkkiarvaamatta on joutunut susilauman keskelle. Nyt ei pappi enää näyttänyt kauniilta. Hänen punakat

kasvonsa tekivät julman ja häijyn vaikutuksen, vaikka suu hymyilikin.

Pappi katseli huvitettuna edessään seisovaa, pientä lapintyttöä. Tämän silmistä välkehti villi valo. Se oli erämaa, kesyttämätön kivieliö, joka nyt katseli niistä. Näytti siltä, kuin olisi pikkuinen, koreatakkinen olento tahtonut hyökätä hänen kimppuunsa. Vuoroin kävi tämä kalpeaksi, vuoroin hehkuvan punaiseksi. Nyt saivat silmät hätääntyneen ilmeen, papin mieleen johtui poronvasikka, joka on tuotu pirttiin ja sen lämmöstä huumaantuneena rupeaa roukumaan ja hypähtelemään.

— No laulapas nyt, Luviisa, sinä vuorostasi...

Ei pappi itsekään tiennyt, minkävuoksi hän sen sanoi. Siksikö, että hän todella olisi halunnut tytön laulavan, vai siksikö, että häntä kummastutti tämän omituinen kasvojen ilme ja että hän toivoi näkevänsä, mitä tästä kohtauksesta loppujen lopuksi kehittyisi.

Pikku Luviisa oli aivan huumaantunut. Hänellä oli tavattoman kuuma. Hän perääntyi pari askelta ja sanoi sitten äkkiä, miltei raivokkaasti:

— Antaisit vähän rippi viinaa, niin kyllä minä joikkaisin!

Kuka se oli, joka nyt loi häneen omituisen katseen? Siitä kuvastui hämmästys ja nuhde samalla kertaa. Oliko se pappi vai oliko se Jumala?

Nyt se oli Jumala. Hän istui tuossa Lokan Alen kamarin pöydän päässä koivikkaat ja nutukkaat jalassa. Nyt se oli Jumala, sillä huoneessa vallitsi haudan hiljaisuus.

— Mitä se Luviisa sanoo?

Pikku Luviisa ei sanonut enää mitään. Hän itkeä nyhkytti. Hän tunsu vain, että pappi oli lantalainen, auttamaton lantalainen, joka pyysi joikkaamaan niinkuin muutkin lantalaiset. Hän tunsu kaiken sen kauniin, mikä äskettäin oli hänen mielensä täyttänyt, yhdellä iskulla särkyneen pirstaleiksi.

Pappi koetti häntä lohduttaa, mutta se ei auttanut enää. Luviisan pikku sydämessä oli jotakin särkynyt. Hän kääntyi ja lähti huoneesta.

Hän kulki eteisen läpi ja tuli pihalle. Siellä ei nyt näkynyt ketään. Luviisa juoksi navetan taakse missä hänen poronsa oli. Siellä tuntui turvallisemmalta. Hän painausi navetan seinää vasten ja itki hiljaa.

Hänen sydäntään kaihersi epätoivo. Hän oli ollut taivaassa ja tullut heitetyksi sieltä alas. Hän oli nähnyt Jumalan, mutta vain lyhyen — lyhyen hetkisen. Jumala oli muuttunut papiksi, joka vilkutti lukkarille silmää. Hän ei ymmärtänyt enää mitään.

Kuinka hän olikaan iloinnut tehtyään sen havainnin, ettei pappi ollutkaan lantalainen. Oi, hän oli tullut niin iloiseksi, niin tavattoman iloiseksi. Hänestähän oli tuntunutkin vaikealta käsittää, ettei pappia tarvitseisi kunnioittaa. Sillä eikö tämä ollut sanonut: 'burist, burist!' Ja hän oli laulanut taivaasta ja enkeleistä. Luviisa ei saattanut sitä muistella, tuntematta vihlovaa kaipausta sydämessään. Mutta sitten oli pappi pyytänyt joikkaamaan. Sitä hän ei olisi koskaan papista uskonut. Ei sillä, että se olisi itsessään ollut mitään pahaa, mutta se kun oli lantalaisien tapa sellainen; antoivat lappalaisille viinaa ja sitten joikkauttivat kaikki illat. Eikä joiku sopinut toisten kuultavaksi, ei ainakaan ilman viinaa. Viinamies kyllä saattoi laulaa toistenkin kuullen. Tuolla pyynnöllään oli pappi paljastanut itsensä: hän kuului lantalaisiin, auttamattomasti. Olisi antanut rippiviinaa, niin kyllä hän olisi joikannut! Olisi joikannut koko illan ja vaikka vielä yönkin päälle! Mutta sitten hän vasta olisi halveksinutkin pappia eri lailla... ainakin yhtä paljon kuin etelän jätkeä. Nytkin hän jo halveksi häntä, halveksi ja vihasikin. Se kun oli vain sellainen... herra... mikä lie... silmälasit päässä... ja nutukkaat... muka!... ja koivikkaat... tietysti, että olisi muka lappalainen! Pyh, kaikkea! Eihän se osannut kunnolla lappiakaan, vaikka Luviisasta oli alussa siltä tuntunut. Mikä lie ollut... lannan Herra, joka halusi lapintytärten kanssa joikua laulaa!

Luviisan pikku sydämessä askarteli kostonhimo. Hän tekisi papista joiun... sellaisen, että sitä kelpaisi kuulla. Ja sittenkös hän laulaisi sitä, niin että jängät raikuisivat! Saisi pappikin kuulla... minkälainen on... mokomakin silmälasipää!

Luviisa heitti porollensa viimeiset jäkälät ahkion keulasta. Yöksi piti eläin saada metsään. Hän kyllä veisi sen itse. Ei hän muiden apuun turvautuisi.

Katsellessaan poron kaaputtelemista hän tunsu vähitellen tyyntyvänsä ja hänen mielessään rupesi soimaan omituinen, halveksiva sävel, joka hiljakseen sukeutui sanoiksi:

Lannan paksu pappi, silmälasit päässä, lapintytärtäritten joikukaverus on!

Siinä se nyt oli... papin joiku! Sitä kelpasi laulaa!

Kun Orpo-Matin Luviisa jonkun hetken päästä palasi pirttiin, oli hän suuresti muuttunut. Hän oli käynyt viittä vuotta vanhemmaksi ja hän halveksi hengessään koko kinkerirahvasta, pappia yli kaikkien muiden. Hän oli kuitenkin oppinut yhden uuden taidon:

Hän osasi salata sen.

Neljännän amiraalin poika

Tunteeko joku Joonas Sirviötä eli Salmelinia? Vahinko jos ei, sillä hänen isänsä Archihald Sirviö eli Salmelin on aikoinaan ollut neljäntenä amiraalina Norjan laivastossa, asunut Kristianiassa Sommero- ja Trammesveikatujen kulmauksessa — lähellä sitä paikkaa, mistä Norjan virkakunnalle palkka maksetaan, mutta eläkkeelle jouduttuaan siirtynyt Utsjoelle Suomen Lappiin.

Kerran vuodessa on Utsjoen papilla edessään sangen tiukka paikka. Silloin saapuu nimittäin Joonas Sirviö Salmelin pappilaan papinkirjan hakuun isälleen, eläkkeen nostoa varten. Se eläke ei ole mikään tavallinen eläke, ei verrattavissakaan metsänvartijoiden taikka poliisien vaivaisiin valtioapuhin, vaan kerrassaan suurenmoinen — kaksisataatuhatta kruunua vuodessa Norjan valtiolta, joka tällä mitättömällä summalla on edes hiukan tahtonut korvata niitä palveluksia, jotka amiraali Sirviö on entiselle isänmaalleen tehnyt. — Papinkirja lähtisi helposti, jollei Joonas-poika pitäisi kiinni isänsä juhlallisesta arvonimestä. Sitä ei ole merkitty Utsjoen pieneen kirkonkirjaan. Mutta hyvänen aika! Pappi silmäisi hiukan kirjan loppuakin. Siellä pitäisi muutamalla sivulla löytyä päällekirjoitus: 'Säätymenkilöitä'. (Joonas Sirviö huomauttaa siitä kuin anteeksi pyytäen.) Ja aivan oikein: — sieltähän löytyykin entinen Norjan laivaston neljäs amiraali — *admiraali* oikein kirjaimellisesti — Archibald Sirviö eli Salmelin. Kas, sillä nimellä — tuolla viimeksimainitulla — on isä tunnettu kautta koko Ruijan riikin ja ennen kaikkea *Riksforsikkringsanstalt'issa*, mistä eläkkeet vanhoille valtion virkamiehille maksetaan. Pappi tuumii hetkisen, hymähtää sitten pari kertaa ja niin saa entinen Norjan laivaston neljäs amiraali Archibald Sirviö papintodistuksen ja hänen poikansa Joonas pääsee lähtemään, sulkeuduttuaan sitä ennen arvoisan *sogneprestin* suosiolliseen huomioon.

Papinkirja siis kyllä on kunnossa ja pantu huolella postiin, mutta missä viipyvät entisen neljännen amiraalin eläkerahat? Joonas Sirviö istuu Sirman kauppakartanon konttorihuoneessa, poltellen kahden äyrin sikaria. Olisiko sähköttää Kristianiaan ja tiedustaa asiaa, sillä Sirmastahan lähtee lanka, jota pitkin pääsee vaikka Australiaan. Kauppias ojentaa hänelle sähkösanomakaavakkeen, mutta jokikinen kerta jää sähkösanoma lähettämättä. Joonas Sirviö tietää varsin hyvin, minkävuoksi eläkerahat viipyvät: — Syylingin ryssät ovat taas ryöstäneet valtakunnan kassan. Niin, niin se on. Onko *handelsman* käynyt Kristianiassa? Vai on. No sitten *handelsman* tietää. Sommero- ja Trammesveikatujen kulmauksesta ei ole kuin kivenheitto riikin kassalle, ei pitempi kuin konttorihuoneesta kauppiaan saunaan. Siinä seisoo kaksi sotilasta oven edessä ja kaksi vartioi kassaa sisällä. Mutta siitä huolimatta vievät Syylingin ryssät rahat kuin puhaltamalla, sillä ne ovat viekasta väkeä eivätkä pelkää mitään.

Sellaisten tapausten jälkeen syttyy valtakunnassa suuri sota. *Haakon ten Synte*, Ruijan kuningas, lähtee yksin Syylingin ryssiä vastaan, aseenaan englantilainen metsästyskivääri. Hän ampuu niitä varallakin yhtä paljon kuin hyvä metsämies jäniksiä kauniilla syyskuun säällä. Ei hän viitsi armeijaa liikekannalle asettaa, ei, hän suoriutuu yksikin Syylingin ryssistä, sillä apunaan hänellä on prinssit Huula, Olavi ja Mikael, jotka eivät tosin ammu, vaan heittävät keihästä.

Joonas Sirviö hymyilee salaperäisenä. Kummakos, kun mies kertoo tällaisia valtiosalaisuuksia, joista sanomalehdetkään eivät mitään hiisku. Mutta Joonas Sirviö tietää asiat, sillä hänellä on ylhäisiä sukulaisia: yksi sedistä on naimisissa Tanskan kuninkaan Fredrik-vainajan toisen vaimon kanssa — sen saman, joka jäi leskeksi kuninkaan kuoleman jälkeen — ja yksi hänen veljistään on *taksminister* Michelsenin vävy. Kyllähän sellaiset henkilöi asioista selvän saavat. Entäs sitten setä Matti, joka hallitsee kuninkaana *Polkessa* ja toinen, setä Kaaperi, jonka äskettäin valitsivat kuninkaaksi *Österiikiin*. Kyllähän siinä Englanti ja Montenegro panivat vastaan. Mutta kun *Säkki Solovakki* sanoi, että mitä niitä turhia, kyllä Kaaperi kuninkaaksi kelpaa, sillä hän on hyvä mies ja muutenkin itsestään pitävä, niin eivät auttaneet Englannin paremmin kuin Montenegronkaan vastalauseet. Siellä on nyt Kaaperi-setä ja hyvin kuuluu viihtyvän. Palkkaakin saa riittävästi: sata helleriä päivässä ja vapaan ylöspidon. Ja sitten vielä talosta kaksi vaatekertaa vuodessa. Niin kuuluvat rinnukset kumisevan kuin metallipelti. Mikäs siellä, lämpimässä maassa, jossa ei tarvita villaisia iholla pitää.

Joonas Sirviö nyökkää merkitsevästi päätään. Pukuseikat häntä hiukan hermostuttavat, sillä itsellään hänellä on tällä erää yllä vain sangen vaatimaton vaatekerta, nyppylangoista tehty ruskea puku, joka kyllä uutena on ollut hieno, mutta nyt jo kulunut ja haalistunut. Kyllä hänen isänsä, amiraali Archibald,

suuttuisi, jos saisi tietää, minkälaisessa puvussa hänen poikansa esiintyy, hän, joka aina harrastaa lastensa parasta ja haluaa heidän käyvän siististi puettuina.

Joonas Sirviö on kotimatallaan pysähtynyt perunannostoon kauppias Kuusimaan. Saattaahan eteenpäin pyrkivä mies väliaikoina ruumiillista työtäkin tehdä, vaikka onkin virkauralle aikova ja ministeri *Kynessenin* lapsudentuttu. Neljännen amiraalin virka on vieläkin täyttämättä. *Taksminister* Michelsen on sen Joonalle luvannut, ja olisi tämä sen jo saanutkin, jollei espanjantauti olisi tullut väliin ja sotkenut kaikki suunnitelut. Mutta mikäs hänellä sentään on yrittäessä, kun on tuttu jokainen Ruijan mies. Kristianiassakin hän tunsu jok'ikisen, Sekin ylikenraali, joka parastaikaa on matkalla Nordkopia valloittamaan, on yhtä läheinen kuin oma veli. Hänen nimeään ei Joonas Sirviö tällä hetkellä muista, vaan miehen hän tuntisi pimeässäkään. He ovat aikoinaan pelanneet nappikuoppaa Sombrero- ja Trammesveikatujen kulmauksessa ja kolmantena heillä oli Oskari-veli, joka nyt on kuollut ja makaa palsamoituna muutamassa kirkossa Drammenin takana.

Joonas Sirviö kuokkii ja hymyilee. Hänen on hiukan vaikea käsittää, että niin kuuluisan miehen poika työskentelee tavallisena päiväpalkkalaisena kauppias Kuusimaan pellolla. Mutta kun hän nyt kerta on tähän työhön ryhtynyt, haluaa hän suorittaa sen loppuun. Sitä paitsi on kauppias Kuusimaa rento mies. Hän maksaa hyvin.

Ihmeen hyvin häntä oli täällä kohdeltukin. Ihmiset tiesivät hänen korkean lähtönsä ja suhtautuivat sen mukaan. Kauppiaan rouvakaan ei ollut yhtään pahastunut, vaikka hän oli komentanut vehnäset pöytänsä muutamalla kahvinjuontikerralla. Kun kerran talossa kahdesti viikossa leivottiin, sai siitä jo saada osansa Archibald Sirviön Joonas-poikakin.

Onko hän muuten nainut mies? *Juuda*, hänen rouvansa on Röroosista Trondhjemin takaa ja ihan ummikko. Ei ymmärrä suomea enemmän kuin seinä. Sen saattoi vaikka myydä. Mutta puhupas ruijaa, silloin saat nähdä — niin juoksee korea kieli kuin vesi, niin luistaa yhtä sulavasti.

— *Hyr koor the i daa?* kysyy Joonas papilta, joka on matkalla postiin. Pappi osaa hiukan norjaa ja Joonas Sirviö keskustelelee mielellään hänen kanssaan. Hänen suunsa hymyilee ystävällisesti ja silmät loistavat kuin viisivuotiaalla pojalla.

— *Ny haar jei foe' reene önderkläär*, puhelee Joonas osoittaen puhdasta paidanrinnusta. Hän sanoo sen veitikka silmäkulmassa, sillä hän on käynyt pappilassa pyytämässä lainaksi puhdasta aluvaatekertaa, saadakseen omansa pesuun. Pappi ei ollut antanut. Oli vain neuvonut rantaan pesemään ja käskenyt pitää takkia ilman paitaa, siksi kunnes pyykki kuivuisi. Mutta hänkö, amiraali Archibald Sirviön poika, kulkisi ilman paitaa! Hän antoi papille anteeksi, sillä tämä ei silloin vielä tiennyt, kenen kanssa oli tekemisiin joutunut. Nyt käyttäytyi pappikin eri miehen tavoin, tarjosi tupakan ja haasteli ruijaa, kysellen Joonaksen kotioloista ynnä muusta.

— Joo, minulla on kahdeksan poikaa. Neljä on konttoristeinä Alkkulan paperitehtaalla ja neljä kotona. Vankkoja miehiä niistä tuli. Näkisipä *sogneprest* nuorimmankin: — kuuden kuukauden vanhana tämä jo väänsi kissanpojalta niskat nurin.

— Ovatpa ne poikia.

— Ovat ne. Vanhin, Kristian, saa kymmentuhatta markkaa kuukaudessa.

— Onpa siinä palkkaa. Eikö se koskaan isälle lähetä?

Joonas Sirviö hymyilee kaikkein ylhäisintä hymyään.

Näkee, että hän on Archibald Sirviön poika.

— Meidän suvussamme on tapana, että jokainen tulee omillaan toimeen. Enhän minäkään ottanut vastaan raha-apua kirkkoherralta, vaikka olin sillä kertaa ihan pennitön. Me saamme olla köyhiä kuin kirkon hiiret, mutta silti on meidän aina muistettava korkea sukuperämme. Me emme voi pyytää edes toisiltamme.

Jonas Sirviö ojentaa vartensa ylhäisen suoraksi ja hymyilee lempeästi papille.

— Mutta ensi kesänä taas Utsjoella vieras vilahtaa. Silloin saapuvat isän veljet, Polken kuningas, setä Kaaperi Österiikistä ja ministeri *Hans Altrik*, sama joka on nainut sen Fredrik-vainajan lesken, ja itse Haakon ten Synte. He haluavat nähdä poroja. Silloin saan minäkin taas seurustella vähän parempien ihmisten kanssa. Olikin hyvä, että lähetin pyhäpuvun jo etukäteen Utsjoelle. Sillä näissä pukimissa ei silloin sovi esiintyä.

Joonas Sirviö silmäilee hymyillen rikkinäisiä housujaan ja ryhtyy taas perunoita kuokkimaan.

— Mutta sitä minä vain ajattelen, että saisi alkaa uudestaan se Japanin sota, huutaa hän vielä papin jälkeen.

— No miksi niin?

— No kun nämä Kuusimaan perunat ovat pieniä ja pyöreitä kuin pyssynluodit. Näillä olisi hauska tapella.

Ja kuin erityiseksi suosionosoitukseksi heittää Joonas perunan pappia kohti, nauraen makeasti.

Pikku Viljami

Pieni mökki postitien varressa oli sangen vaatimaton. Se oli vain tavallinen neliseinäinen ilman eteistä. Kun talvisin avasi oven, hyökkäsi pakkaneen häikäilemättömästi ihan tuvan perälle ikkunan alle kuin mikäkin kylän hulliainen. Vain avotakka piti sen kurissa. Se ahmaisi pakkashuurun muutamassa silmänräpäyksessä, palauttaen järjestyksen.

Poskeinen — se oli mökin nimi — oli sisustukseltaankin sangen vaatimaton. Vain pöytä ja penkki sekä pari honganrungosta sahattua pölkkyä istuimiksi: — siinä huonekalusto. Kaksi kololaitaista kahvikuppia, sokuriastia, joka heilui puujalan varassa kuin raajarikko, ja iso pahkakuppi pöydällä, pistivät ainakin ensi näkemältä tulijan silmään. Sillä pata ja kahvipannu, milloin eivät virkaansa toimittaneet, katselivat uunilta kuin kukko ja kana orreltaan.

Seinät olivat alastomat. Ei edes sanomalehteä ollut sattunut kulkijalta jäämään. Ja jos oli joskus jäänytkin, oli Poskeisen Riika korjannut sen visusti omaan talteensa: hän tarjosi sen sunnuntaina pyhälukemiseksi miehelleen. Ei se seinälle joutanut, niinkuin vähäkylien taloissa. Ei, Eprami tutkisteli sitä sunnuntaisin, tutkisteli siksi kunnes se oli kokonaan luettu. Riika kuunteli uteliaana Epramin tankkausta. Sillä tavalla hän oli kerran saanut tietää, että Liotke Jorke oli pitänyt puheen alahuoneessa. (Kaikkeaa ne viitsivät aviiseihin pannakin!) Se mahtoi olla merkillinen mies, samainen Liotke Jorke.

Mutta olipa sentään seinällä jotakin, joka Poskeisen kuusivuotiaasta Viljamista oli maailman kauneinta. Kaksi paperossilaatikon kantta oli naulattu seinälle vieretysten. Toisessa seisoi 'Antitrust' ja toisessa 'Oiva'. Vanhin poika, Juhani, oli löytänyt ne postitieltä ja tuonut kotiin. Ja luonnollisesti ne oli pitänyt heti naulata seinälle pikku Viljamin iloksi.

Nuo paperossilaatikon kannet antoivat aihetta monenlaisiin ajatuksiin. Isä Eprami katseli niitä, herätessään aamusella takan kupeelta. Isä Epramin mieleen ne toivat tupakan, josta tuli Poskeisessa alituinen puute. Niin... niin... ne herrat polttelivat vain tuollaisia hienoja paperosseja... herrat ja jätkämiehet. Niillä kun oli nykyään niin hyvät tienat... jätkämiehilläkin... Ei hän, Eprami, mihinkään päässyt, kun ei ollut, ketä olisi mökkiin jäänyt Riikan avuksi. Se Juhanikin oli yksinkertainen, ettei siitä ollut... kotia oli siis jääminen... Keskenkokoisena kyyhötti uuden rakennuksenkin kehä, josta taas äsken oli pitänyt ottaa pari hirttä polttopuiksi.

Äiti Riika katseli myös paperossilaatikon kansia. Hänen mielestään oli tuhlausta varustaa tupakkapahanen sellaisilla laatikoilla. Olisi rihmalla kietaistu tai muuten paperiin pantu. Mutta noin monenlaiset värit ja kultaukset ja komeat puustavit. Ei Svebeliuksen katekismuksessakaan löytynyt niin koreita kirjaimia ja se oli sentään Jumalan sanaa. Mutta — maailman turhuus oli maailman turhuus. Niinkuin ei olisi sentään vähemmällä välttänyt... tupakkapahanen...

Yksinkertainen Juhani-poika ei pystynyt niin syvälle käypiin mietiskelyihin. Ja kummakos se, kun oli jo luomisen vinkkelissä vikanaiseksi jäänyt — äijäriepu. Hänkin katseli paperossilaatikon kansia ja tunki niistä A:n ja O:n. 'A ja O, alku ja loppu', niin oli kerran pappi rippikoulussa saarnannut. Juhani-poika oli edellisenä syksynä ollut rippikoulussa, mutta oli keväällä häätynyt jäämään pois sairastumisen vuoksi.

Mutta eniten askartelivat pikku Viljamin ajatukset paperossilaatikon kansissa. Lapsen mielikuvitus löysi niistä lujan lähtökohdan lentomatkoilleen. Milloin muistutti 'Antitrustin' kannen poikki kulkeva juova niin ihmeen selvästi Kemi-Niilan, lappalaisen, vyötä. Siinä oli jos jonkinmoisia helyjä ja koristuksia. Milloin taas oli 'Oivan' kanteen kuvattu sininen pilvi niin ihmeesti samannäköinen taivaalla purjehtivien pilvien kanssa. Sellaisen hän oli kerran nähnyt ihan navetan yläpuolella ja silloin hänestä oli tuntunut, että navetan välikössä riippuva hihnakiikku oli kultainen O, jota enkeli piteli kiinni. Sillä mainittu kirjain oli 'Oivan' kannessakin ihan sinisen pilven alla.

Oli heinäkuun alku. Poskeisen väki oli juuri noussut. Pikku Viljami seisoi laatikon kansien edessä, tavailen niiden merkillisen näköisiä kirjaimia. Hän oli oppinut kevään kuluessa tavaamaan ja nyt oli hänen joka-aamuksena tehtävänänsä tavata 'Oiva' ja 'Antitrust'. Tuo jälkimmäinen sana tuotti melko

tavalla kiusaa. Siitä tuntui yksi kirjain puuttuvan. Ainakaan ei sitä tavatessa päässyt kiertämään. Se oli t:n ja r:n välillä. Siihen tuppasi ihan itsestään vääntymään u-kirjain.

Nytkin hän koetti sitä kiertää, mutta ei onnistunut. Hän kyllästyi, jääden miettimään oudon sanan tarkoitusta.

— Äiti, mikä on 'Antitrust'? Onko se senniminen mies?

Kylläpä äidillä taas oli vaiva keksiä sopivaa vastausta.

— Eikö tuo liene, äänsi hän pöydän päästä, missä parastaikaa särki pientä, likaantunutta sokurin myhkyrää.

Mutta isä Eprami virkkoi:

— Ei... se on kaupunki Amerikan maassa.

— Mikä se kaupunki on?

Siinä oli uusi pulma. Ei ollut isä Eprami paremmin kuin äiti Riikakaan koskaan kaupungissa käynyt. He joutuivat ymmälle.

— Se on sellainen, jossa on paljon taloja.

— Tämmöisiäkö kuin tämä meidän?

— Tämmöisiä... ja isompiakin.

Pikku Viljami jäi miettimään. Hän ajatteli pitkää riviä mökkejä vierä vieressä kiinni. Jokaisen pihassa oli alulle pantu kehänhakkaus ja navetta, jonka välissä riippui keinu, aivan samanlainen kun heidänkin. Ja mökkien seinällä oli 'Antitrust' ja 'Oiva'.

— Äiti, onko kaupungin mökkienkin seinällä tämmöiset kuvat?

— On... ja koreampiakin.

Sitä oli pikku Viljamin vaikea käsittää. Hänen mielestään ei koreampaa juuri saattanut löytyä. Ei Kemi-Niilan vyökään ollut niin korea kuin raita 'Antitrustin' kannessa. Sen hän oli merkille pannut.

— No, joudupas nyt lehmiä ajamaan, sanoi äiti.

Niin — lehmiä ajamaan. Tänään lähtisi pikku Viljami ensi kerran omin päinsä paimeneen. Olihan hän kyllä metsässä ennenkin käynyt. Oli viime kesänä isän kanssa jo lehtiäkin riipinyt ja Juhani-veljen kanssa käynyt paimenessakin. Mutta nyt hän lähtisi ensi kerran omin päinsä ja koko päiväksi. Hän kyllä tiesi, mitä oli tehtävä: — piti vain katsoa, etteivät lehmät päässeet Isonjängän taa. Sieltä ne eivät tahtoneet kotia tulla ensinkään. Rupesivat metsää makaamaan ja ehtyivät. Oli kuin noiduttu se Isojängä. Monena kesänä olivat lehmät sen takana maanneet väliin viikkokaupalla.

Pian oli Viljami valmis. Hän sai evästä reppuunsa ja monta hyvää neuvoa matkaan. Ei pitänyt mennä kovin kauas kotikuulumilta. Lähelläkin löytyi ruokaa, siellä syväjärveläisten jättöniityllä. Se kun hän vain katsoisi, etteivät lehmät päässeet Isonjängän taa.

Pikku Viljami lähti. Hän oli oikein iloinen. Paimennettavia oli vain kaksi raavasta ja pienoinen sonnivasikka. Vasikan nimi oli Liotke Jorke. Se oli äidin antama nimi.

Pikku Viljamin mielestä se oli hiukan vaikea lausua. Hän oli ehdottanut 'Keisaria', mutta ei ollut äiti taipunut. Liotke Jorkeksi vain oli pannut, vaikka isäkin oli arvellut, että jos siitä sakotettaisiin, — se kun kuului olevan senniminen suuri herra, — pikku Viljami ei muistanut missä. Mutta eipäs oltu sakotettu. Nimismieskin oli vain naurahtanut, kuultuaan vasikan nimen. 'Onpa sillä juhlava nimi', oli vain sanonut.

Pikku Viljami odotteli tyytyväisenä kujalla. Siellä tulivat lehmät navetasta, äidin hätistellessä niitä kujaan Liotke Jorke laukkasi häntä suorana, ynähdellen iloisesti. Viljami sai pajuviitsan käteensä ja lähti ajamaan lehmiä postitien yli metsään.

— Muista nyt katsoa, etteivät pääse Isonjängän taa, huusi äiti jälkeen.

Kyllä pikku Viljami muisti. Hän juoksi karjan perässä pajuviitsa koholla. Postitien yli painui karjapolku suoraan metsään. Sieltä Venekuusikon takaa aukeni soma niittysaareke, syväjärveläisten jättöniitty. Siellä oli tavallinen paimennuspaikka.

Aurinko paistoi. Paarmat lensivät pörräten karjan ympärillä. Ne hyökkäsivät varsinkin Liotke Jorkeen

kimppuun. Äkinäisenä ei se oikein osannut niitä päältäään häätää. Se pakkaili puskemaan. Niinkuin olisivat paarmat ja sääsket siitä välittäneet.

Pikku Viljami voiteli pikiöljyllä poskipäänsä. Äiti oli laittanut hänelle oman pikiöljypullon. Se lekkui somasti nahkaraksin varassa housunnapissa.

Viljami tunsu itsensä isoksi mieheksi. Hänellä oli jo oma pikiöljypullokin. Riipin Jonnellakaan ei vielä ollut, vaikka oli jo iso poika. Isänsä pikiöljypulloa piti. Ei ollut kuulemma talosta löytynyt Jonnelle sopivaa. Mutta heiliäpä, Poskeisessa, löytyi. Tässä oli ennen säilytetty Tanskan kuninkaan rintatippoja. Nyt ne olivat loppuneet ja Viljami oli saanut oman pikiöljypullon.

Siinä oli nyt Venekuusikko. Viljami kiersi arastellen ison, kallellaan olevan kiven, jonka toinen pää muistutti veneen keulapuolta. Se olikin ennen ollut vene, vaikka lappalaiset olivat sen kiveksi loihtineet. Olivat kuulemma yrittäneet kiskoa venettä Riipijärvestä Pumpaseen, mutta voimat olivat loppuneet kesken. Silloin oli lappalainen vihoissaan noitunut veneen kiveksi ja siihen se oli jäänyt makaamaan. Sen alla kuului olevan rahoja, suuria kultarahoja, Kemi-Pauluken, Kemi-Niilan isoisän aarre. Sen kun löytäisi, jo köyhyys pakenisi.

Pikku Viljami käsitti hämärästi, mitä köyhyys oli. Heidän talonsa oli pieni, pienempi kuin esimerkiksi Riipin Matin. Jos isällä vain olisi rahaa ollut, olisi hän hakkauttanut uuden rakennuksen kehän valmiiksi. Nyt se jäi joka vuosi samalle korkeudelle, milloin yleni pari hirsikertaa, milloin aleni saman verran. Talvella meni polttopuiden jatkona se, mitä kesällä oli kohonemaan päässyt. Mutta senpä sisässä oli Juhani-veljen hyvä katekismusta lukea. Pappi oli luvannut Juhaniin päästä, jos tämä vain ahkerasti lukisi. Ja lukikinhan se Juhani, vaikka toisinaan kovin nurinpäin.

Pikku Viljamilla ei ollut vielä omaa aapista. Mutta äiti oli luvannut syksyllä ostaa, jos hän vain ahkerasti paimentaisi. Tavata hän jo osasi. Hän tavasi joka aamu 'Antitrustin' ja 'Oivan'.

Kas, tuolla oli samanlainen pilvi kuin 'Oivan' kannessa.

Ihan samanlainen! Sellainen pyöreä, jyrkänsininen reunakin kuin Oiva-laatikon kannessa. Pikku Viljami katseli pilveä kuin nähdäkseen, eikö siihenkin ollut kirjoitettu 'Oiva'.

Karja kulki nyt rauhallisena. Täällä kuusikon kätöksessä eivät paarmatkaan päässeet oikein valtoihinsa. Oli hämyistä ja viileää. — Venekuusikko olikin kaltioita täynnä.

Sieltä näkyi jo niittysaareke. Vanha ränsistynyt lato seisoi kallellaan metsänreunassa. Se oli syväjärveläisten niittyjä, mutta nämä eivät viime vuosina olleet enää välittäneet siellä heinää tehdä. Olivat saaneet parempia lähempää. Poskeisen Eprami olikin sen vallannut itselleen eivätkä syrjäjärveläiset olleet siitä mitään puhuneet.

Lehmät laukkasivat niitylle, Liotke Jorke etunenässä. Siellä oli heinää kohta polvikahlaamaksi, paikoitellen pahasti poljettua, mutta silti riittämiin. Poskeisen lehmät olivat käyneet siellä koko kesän. Parhaan paikan oli isä Eprami eristänyt sorkka-aidalla.

Pikku Viljami istahti ladon kynnykselle ja otti evänsä esiin. Hänellä olikin jo nälkä. Äiti oli pannut matkaan kalaa ja leipää ja muutamia keitetyitä perunoita. Viljami haukkasi perunaa, katsellen sinistä pilveä. Nyt se oli muuttunut jo aivan toisen näköiseksi. Sen jyrkänsininen reuna oli särkynyt ja siitä lähti kahtaalle kaksi vaaleanharmaata säiettä aivankuin kissan viikset. Niin — se muistuttikin suurta kissan päätä.

Mitähän siellä taivaassa syötiin? Olikohan niillä taivaan lapsilla perunoita ja kalaa? Olipa varmaan, ja paljon maukkaampiakin kuin maan lapsilla. Mutta pikiöljypulloa niillä ei ollut, sillä äiti oli sanonut, ettei taivaassa ollut yhtään sääskeä.

Pikku Viljami tunsu itsensä ylpeäksi. Omistipa hän jotakin, jota ei taivaan lapsilla ollut. Varmaan niiden kävi kateeksi, kun katselivat häntä... kävi varmasti, niinkuin Riipin Jonnenkin kävi...

Mutta siellä pahassa paikassa niitä vasta kuului olevan. Niin oli Riipin Anna-Stiina, eläkemuori, sanonut. Sääsket suuria kuin pääskysyet ja ihan valkeat. Pikku Viljamia nauratti. Kyllä hän sielläkin olisi toimeentullut. Olisi ripustanut oikein suuren pikiöljypullon vyölleen ja siitä voidellut. Olisivatpa saaneet pahan paikan hyttysset. Olisivat öljynneet itsensä. Mutta silloin olisi Syntiäijä varmaankin suuttunut...

Pikku Viljamia ei naurattanut enää. Se oli ruma ja pahannäköinen se Syntiäijä. Niin kuului pahankurisia poikia vartaassa paistavan kuin Riipin Matti kiiskiä. Hyi, hän ei tahtonut sinne joutua. Taivaassa oli sittenkin parempi, vaikkei siellä pikiöljyä tarvittukaan.

Viljami söi hyvällä ruokahalulla. Neljäs peruna taivalsi jo samaa tietä kuin edeltäjänsäkin. Kylläpä ne

maistuivat. Paistinperunat olisivat maistuneet vieläkin paremmilta.

Pikku Viljami muisti edellisen syksyn. Isä ja äiti olivat menneet Riipiin seuroihin ja he olivat kahden Juhani-veljen kanssa kotona. He olivat paistaneet perunoita navetan takassa. Juhani oli noennut itsensä aivan kokonaan. Pitkällä puutikulla hän oli käännellyt perunoita ja hyräillyt:

Syntiäijä kääntelee, monta kertaa kääntelee...

Silloin hänelle oli välähtänyt mieleen, että Syntiäijä oli juuri Juhani-veljen näköinen, niin musta ja nokinen, ja käänteli pitkällä kepillä tuleessa paistuvia poikia. Sinä iltana hän ei ollut saattanut yhtään perunaa syödä. Mutta seuraavana aamuna hän jo oli syönyt. Juhani-veli oli kertonut, ettei Viljami ollut syönyt yhtään perunaa, ja äiti oli jo peljännyt hänen tulleen sairaaksi. Mutta aamulla oli kaikki mennyt ohi.

Silloin hän oli päättänyt ruveta uskomaan niinkuin Juhaniakin. Ei hän oikein ymmärtänyt, mitä se usko oli, mutta hän oli kuitenkin päättänyt ruveta... Kai se oli sitä, että veisattiin toisinaan eikä naurettu pitkiin aikoihin.

Pikku Viljamista tuntui nytkin varmimmalta ruveta uskomaan. Häntä hiukan pelotti. Metsään kätkeytyi jos jonkinlaisia vaaroja. Mutta uskovaista ei vahingoita mikään. Niin oli Riipin Anna-Stiina-muori sanonut.

Viljami sitoi eväsreppua kiinni ja hyräili:

Joka vain uskoo ollenkaan, se pääsee taivaaseen. Siellä on lysti Jumalan kanssa niillä kultaisilla latioilla...

Sellaista virttä se Juhani-veli lauleskeli. Siinä puhuttiin taivaasta ja kadotuksesta, Syntiäijästä ja Syväjärven pakanoista. Varsinkin se, mitä sanottiin Syntiäijästä, oli kamalaa. Viljamille tuli joka kerta paha olo, kun hän sitä lauloi. Hän tunsu jotakin samankaltaista kuin kerran muutamana syyspäivänä, jolloin äiti oli antanut hänelle vitsoja ja hänen oli itse pitänyt käydä ne vielä hakemassa...

Mutta siitä hänellä kuitenkin oli hyvä mieli, että kotona olivat 'Antitrust' ja 'Oiva'. Sellaiset kauniit kuvat, niin paljon kultaa ja punaista ja jos mitä väriä. Isona hän lähtisi Antitrustin kaupunkiin ja ne olisivat tuomisia, joita hän sieltä ostaisi. Mitä kaikkea hän ostaisikaan? Isälle porsliinipiipun... samanlaisen kuin Syväjärven kauppialla... äidille uuden rukin, että kävisi kehruu paremmin... Juhani lipakkauistimen, oikein kauniin. Jo lähtisi harri Riipijoesta. Itsellensä hän ostaisi henkselit... oikeat vapriikin henkselit... sellaiset venyvät. Sitten hän ei koskaan enää pitäisi takkia, että näkyisivät ne koreat henkselit. Rippikouluunkin menisi ilman lakkia. Saisi pappikin nähdä hänen henkselinsä. Eikä se tohtisi häntä jättää, kun hänellä olisi amerikkalaiset henkselit. Ja sitten hän palkkaisi työmiehiä rakentamaan uutta taloa isälle ja äidille. Siitä tulisi paljon komeampi kuin Riipin Matin talosta. Jopa heilläkin sitten vieraita kävisi. Eivät kulkisi ohi niinkuin nyt... postimieskin, vaikkei ollut kuin tavallisia pumppasia... Paperossia poltti ja meni ohi, vaikka Juhani joka kerta käski taloon. Halpana ne pitivät hänen kotiaan.

Pikku Viljami huokasi. Tulisivat ne kerran kaikki ohikulkijat. Eivät pilkkaisi niinkuin nyt... Vasikan nimelläkin olivat mahtailleet... Liotke Jorke... vaikkei nimismieskään ollut muuta kuin naurahtanut.

Samassa muisti pikku Viljami karjan. Hän hypähti pystyyn. Oi kauhistus! Lehmiä ei näkynyt ei kuulunut.

Pikku Viljamin valtasi hätä. Nyt ne olivat menneet Isonjängän taakse. Hän oli ollut huolimaton. Mitä nyt äiti sanoisi?

Hän lähti juoksemaan niityn yli metsää kohti. Missä päin se Isojätkä olikaan! Pikku Viljami oli varma, että hän kyllä sen löytää. Vai sinne! Se oli Liotke Jorke, uppiniiskainen veitikka, joka villitsi toisetkin. Kyllä hän ne takaisin ajaa.

Viljami tuli metsään. Kaikkialla vallitsi hiljaisuus. Kuului vain sääskien surina ja lintujen laulu. Kellon ääntä ei kuulunut mistään.

Hän hätääntyi ja kääntyi toiselle suunnalle. Ehkä Isojätkä olikin siellä. Ihme, kun hän ei nyt oikein päässyt selville, mitä suuntaa oli kuljettava. Äiti oli vain sanonut, että 'ojan poikki ne kahlaavat näin kuivana aikana'. Missä se oja oli?

Pikku Viljami kulki ristiin rastiin, hakien ojaa ja Isojätkää. Kumpaakaan ei kuulunut. Hän pysähtyi hengästyksissään ja rupesi huhuilemaan:

— Liotke Jor-kee! Tule pois, tule poo-is!

Kaiku vastasi hänelle joka suunnalta:

— ... poo-is!

— Tprui Mansikia, tprui Helunaa, tprui, tprui, tpru-iii!

Ei kuulunut muuta kuin kaiun vastaus.

Pikku Viljami rupesi itkemään. Nyt olivat lehmät menneet Isonjängän taa eikä hän niitä löytänyt. Hän päätti kääntyä kotiin viemään sanaa, että isä ja äiti lähtisivät hakemaan.

Mutta tietä ei enää löytynytäkään. Hän oli kulkenut karjapolkua pitkin melkein koko ajan. Nyt ei näkynyt polkuakaan. Hän rupesi etsimään.

Samassa hän muisti, että uskovaiselle ei tapahdu mitään pahaa ja hän päätti ruveta uskomaan. Hyräillen Juhani-veljen virttä hän taapersi eteenpäin itku kurkussa. Sanat tahtoivat tukehtua nyyhkytyksiin, mutta siitä huolimatta hän koetti laulaa:

Ja siellä on pitkät ne päivätkin, se kuin yksi viikko vain...

Aha, jopa löytyi polku! Pikku Viljamin sydän hypähti ilosta. Nyt hän osaisi niitylle ja sieltä hän kyllä kotiin löytäisi. Hän taivalsi keventynein mielin ja laulu kaikui reippaampana, vaikka ei surullinen sävel muuttunutkaan:

Siellähän on lysti Jumalan kanssa niillä kultaisilla lattioilla...

Pikku Viljami ei huomaa, että aurinko on kiertänyt päivän kierroksen ja ilta saapunut. Mutta metsässä on valoisa kuin päivällä, sillä nyt on se aika vuodesta, jolloin aurinko ei laske. Sen valo leikkii puiden oksilla ja niiden naavaisilla rungoilla. Orava hypähtelee oksalta toiselle, seuraten uteliaana pienen kulkijan tietä. Näin kesäiseen aikaan ei sekään nuku, vaan nauttii olemassaolostaan. Pieni kulkija kiinnittää sen mieltä ja se seuraa sitä puulta puulle, kunnes viimein jää korkean kuusen latvaan ja nuuskii hyvillä mielin pihkaisia kypäliään. Mutta sinne ylhäällekin tuo heikko tuulen henki sen surullisen sävelen, jota se oli jännittäneenä kuunnellut.

Viljami kulkee ja ihmettelee, ettei niittyä kuulu. Hän on sivuuttanut jo monta ojaakin, ja joka kerta ajatellut, mahtoiko se olla äidin tarkoittama oja. Mutta ei... ojan pohjalla lirisee vain kapea vesisuoni. Sellaista ei äiti ole voinut tarkoittaa.

Yhtäkkiä selviää hänelle, että hän on eksynyt metsään. Hän on vaeltanut tuntikausia, vaikka hän polkuun luottaen ei olekaan ajan kulua huomannut.

Hän kyykähtää puun juurelle, ratketen epätoivoiseen itkuun. Hänen pikku sydämensä on pakahtumaisillaan. Koti tuntuu kaukaiselta, saavuttamattomissa olevalta, mutta siitä huolimatta näkee pikku Viljami isän vuolevan suudinkappaletta viikatteen varteen ja hänen peukalonsa on niin lystikkäästi koukussa. Pikku Viljamia melkein naurattaa, kuva on niin elävä, mutta rinnassa läikähtelevä avuttomuuden tunne pitää kynnelten lähteet avoinna.

Sääsket ja paarmat ahdistavat häntä vimmatusti. Hän koettaa häätää niitä kasvoiltaan, mutta hänessä ei ole entistä voimaa. Hän tuntee polttavaa nälkää ja se saa hänet hetkeksi silmäämään ympärilleen. Mutta marjat ovat vasta kukalla. Metsä ei tarjoa mitään syötävää. Lopen uupuneena painautuu hän puun juurelle ja silmät painuvat umpeen.

Pikku Viljami uneksii olevansa pahassa paikassa. Siellä on sääskiä niin tavattoman paljon ja ne ovat suuria kuin pääskysket ja ihan valkeita. Ne purevat häntä aivan kauheasti, mutta hän on niin väsynyt, ettei jaksakaan niitä päältänsä torjua. Syntiäijä, aivan Juhani-veljen näköinen, nauraa hänelle: 'Missä on nyt sinun pikiöljypullosi?' Hän koettelee kuvettaan ja huomaa, että pullo on pudonnut. Hän rupeaa ääneensä huutamaan. Mutta — juuri silloin saapuu hänen luokseen ystävällisen näköinen mies, jolla on pää lempeästi kallellaan... ihan kuin Syväjärven kauppias. Tämä ottaa häntä kädestä ja puhelee: 'Älä sie itke, kyllä Liotke Jorke löytyy.' Ystävällisen näköinen mies johdattaa hänet suureen valoisaan huoneeseen. Se on melkein samallinen kuin Riipin Matin pirtti, mutta suurempi, paljon suurempi. Siellä ovat isä, äiti ja veli Juhani. Liotke Jorke ynähtää häntä vastaan, mutta hän ei oikein tajua, mistä se ääni tulee. Hän katselee vain huoneen peräseinää. Siellä riippuu kaksi suurta paperossilaatikon kantta. Toisessa seisoo 'Oiva' ja toisessa 'Antitrust'. Niiden kultaiset kirjaimet säihkyvät häntä vastaan niin että silmiä huikaisee...

* * * * *

Viikon päästä löysi Pumpasen postimies läheltä postitietä kuolleen pojan ruumiin. Paarmat olivat syöneet hänen kasvonsa aivan muodottomiksi, mutta vaatteista tunsi postimies hänet Poskeisen Viljamiksi, jonka eksymisestä oli sanoma kuulunut naapurikyläänkin. Sillä kertaa poikkesi Pumpasen postimies Poskeisen matalaan majaan, missä nyt vallitsi murhe ja itku.

Vihkimatka

Vikkurin Valfriiti ajeli Muonionjoen vartta alaspäin, ajeli onnellisena ja hyvillä mielin. Eikä kummakaan, sillä hänen rinnallaan istui matkaturkkeihin käärittynä Agaata, Angelin Agaata Lätäsenonsuusta. He olivat matkalla Hetan kirkolle vihille, sillä Hetan pappi oli heidät kuuluttanut laskiaissunnuntain ja Marianpäivän välillä. Maunulan Leevi oli käynyt Hetassa Marian kirkolla ja tuonut sanan, että kuulutus oli päätetty, ja nyt he siis olivat matkalla Hettaan, jossa kumpikaan heistä ei ollut koskaan ennen käynyt, niin oman pitäjän kirkkopaikka kuin se olikin. Sillä Hettaan oli Lätäsenonsuusta matkaa kahdeksan peninkulmaa, kun sen sijaan Kaaresuuntoon, Ruotsin puolen kirkolle, ei ollut enemmän kuin penikulma. Könkämäenonvarren asukkaat pysähtyivätkin tavallisesti siihen, varsinkin jos oli papille asiaa. Kaaresuannon pappi palveli niin Suomen kuin Ruotsin rannankin asujamia. Mutta nyt oli Vikkurin Valfriiti päättänyt ajaa Hettaan oman papin luo. Se oli hänen ja Agaatan yhteinen päätös.

Onnellinen oli Vikkurin Valfriiti, kerrassa onnellinen. Hän oli tuntenut Agaatan jo tyttösestä asti. Ei ollut heidän kotiensa väliä kuin puolitoista peninkulmaa ja usein oli Valfriiti Lätäsenonsuuhun ajastanut. Varsinkin viime vuosina, kun hänelle oli ruvennut selvenemään, että Agaata oli hänen elämänkumppanikseen määrätty. Se olikin tämä Angelin Agaata niin erilainen kuin muut tytöt. Ei osannut Valfriiti itselleen selittää, missä se erilaisuus piili, mutta erilainen Agaata vain oli. Oliko se silmissä, noissa suurissa, haaleissa silmissä, joista ensikertalainen sai melkein sen vaikutuksen, ettei niiden omistaja niillä nähnyt. Ne tuntuivat vain luodun muiden katseltaviksi. Niissä uinui kahdeksantoistavuotiaan tytön puhdas, viaton sielu, niin viaton, ettei niiden ilme arkiintunut, vaikka yksi ja toinen etelän mieskin oli niihin kummikseen katsellut ja vienojen tunteiden vallassa nousut jälleen suksilleen. Sellaiset olivat Angelin Agaatan silmät, täynnä uneksivaa, itsetiedotonta nuoren tytön elämää, ja sellainen oli koko hänen olemuksensakin: ääni tyyni, lämminsointuinen, mutta ohut kuin särkymistään pelkäävä, liikkeet tasaiset, luonnollisen sulavat ja pehmeät. Niitä katsellessa oli monen pojan mieleen johtunut maailman pahuus ja petollisuus. Mutta siellä Lätäsenonsuussa, kaukana suuresta maailmasta, oli Angelin Agaata saanut kasvaa lapsellisen viattomuutensa tilassa uskovaisten isän ja äidin hoivissa, jotka olivat tyttärtään varjelleetkin kuin silmäteräänsä. Ei ollut Valfritikaan uskaltanut pitkiin aikoihin kosintaansa esittää, peljäten särkeväänsä sen viattomuuden kehän, joka Agaatan olemusta ympäröi. Lyngenistä ostetut kihlat olivat kauan maanneet hänen piironkinsa laatikossa uhaten jo ruveta tummumaan, kun hän viimein oli rohkaissut mielensä ja kysynyt.

Vikkurin Valfriiti muisti elävästi sen illan. He olivat olleet kahden pirtissä. Agaatan isä oli ajanut Kaaresuuntoon ja äiti oli mennyt navettaan lehmiä illastamaan. Agaatan siskot olivat meiskanneet ulkona suksimäessä. Silloin — juuri samalla hetkellä kuin pirttiin kuului Topias-pojan huuto: 'Pois tieltä! Täältä tulee Treijarin patruuna!' oli hän kysymyksensä tehnyt pamppailevin sydämin ja vapisevin huulin.

Agaata oli pysähtynyt keskelle lattiaa. Iltaruskon viimeinen kajastus oli valaissut hänen puhtaat kasvonsa. Törmän alta, ulkoa, oli kuulunut lasten iloinen nauru: 'No mitenkäs kävi Treijarin patruunalle?' 'Akan sai!' Valfriiti oli kuunnellut lasten huutoja samanlaisin tuntein kuin metsästäjä teeren laulua. Ne olivat rohkaisseet häntä kelpolailla. Tyynemmin kuin äsken oli hän toistanut kysymyksensä:

— Niin että... mitä arvelet Agaata... tulisiko meistä paria?

Agaata oli katsonut häneen ja ensi kerran eläissään oli Valfriiti nähnyt hänen heikosti punastuvan.

— Olethan sinä, Valfriiti, niin hyvä poika. Et pelaa korttia etkä juo viinaa. Kyllä minä sinulle tulen.

Ei sanaakaan rakkaudesta. Ei merkkiäkään siitä, että Agaata olisi rakastanut. Valfriiti oli ihmetellyt sitä hiukan, mutta ylenpalttisessa onnessaan ei hän ollut joutanut sitä sen enempi ajattelemaan. Hän oli vain astunut Agaatan luo, ottanut kädestä ja lausunut:

— Se on siis päätetty, Agaata. Vanhuksille minä puhun myöhemmin.

Sinä iltana oli Valfriiti ajanut kotiin iloisempana kuin koskaan ennen. Hän oli löytänyt onnensa ja hän purki sen laulun säveliin:

Ei Eedenin paratiisi lie ollut armaampi sen kuin pirtti ja oma piisi on mulle ja kullallen'. Sen ääressä istun illoin kera kultani rinnakkain. Olemassa on elo silloin kaht' ihmistä varten vain.

Sellainen oli ollut se ilta. Silloin ei kyllä oltu rakkaudesta mainittu sanaakaan. Mutta jälkeensä — oh, montakin kertaa.

Vikkurin Valfriiti kääntyi morsiamensa puoleen. Liikkeensä olivat hiukan kömpelöitä, mutta silmät säteilivät:

— Onko sinun kylmä, Agaata?

— Ei, ei minun ole yhtään kylmä.

Agaata nojasi ujusti sulhasensa olkapäätä vasten. Hänestä tuntui niin kummalta istua tässä Valfriitin rinnalla matkalla Hettaan vihille. Niin oli kaikki kuin heitä varten vain: kaunis, säteilevä kevättalven päivä, lumen kimmeltävä hohde, koko tuo välkkyvä, valkea pinta punaisine, keltaisine, viheriöine helmineen. Ei ollut Agaata ennen huomannutkaan niiden niin kauniisti säteilevän kuin tänä päivänä, jolloin hän istui tässä Valfriitin vieressä matkaturkkeihin käärittynä, päämääränä Hetan kaukainen kirkonkylä, missä pappi heidät siunaisi yhteen, mieheksi ja vaimoksi. Valfriitin piipunkoppakin tuoksui niin hyvälle, sen lekkua tuossa hänen nenänsä edessä. Siinäkin oli jotakin vihkimatkaa muistuttavaa.

— Mitä puuta sinun piippusi on?

Agaata painoi päätään lujemmin Valfriitin olkapäätä vasten. Oli niin suloista puhella kaikesta, mikä Valfiitia koski.

— Se on etelämaan puuta... miksi ruusupuuksi he nimittänevät. Eikö tuoksukin hyvälle?

— Tuoksuu.

— Ja hyviä minulla on tupakatkin. Treijarin patruuna panikin parasta, kun kuuli minun naimaan aikovan.

— Joko sinä sillekin kerroit?

— Kerroinpa tietysti... sanoin, että pitäisi saada häätupakoita...

Valfriiti nauroi. Hänestä oli niin mukavaa hiukan kiusata Agaataa. Se kun oli niin ujo ja arka, että ihan ihmisiä pelkäsi. Nyt kun oli kihloihin mennyt, ei tohtinut paljon itseänsä näyttää.

— Kerroitko sinä, kenen kanssa aiot naimisiin?

— Kerroinpa tietenkin, sanoin, että sen Angelin Agaatan sieltä Lätäsenonsuusta, Leevi Angelin vanhimman tyttären.

— Et kertonut... sinä vain narraat.

— Kerroin, ihan varmasti. Kyllähän se kauppias isäsi tuntee.

Agaatasta tuntui niin somalta ajatella, että siellä Lyngenissäkin puhuivat hänen naimisestaan. Treijarin patruunakin kertoisi rouvalleen päivällispöydässä, että se Vikkurin Valfriiti sieltä Kelottijärven rannalta nai sen Angelin Agaatan. Mistä Treijari sen tiesi? No, kas kun sulhanen kävi aamulla puodissa ja sanoi häätupakoita tarvitsevansa. Kertoi lähtevänsä naimareissulle... sen Leevi Angelin tyttären kuului kihlanneen.

Ja sitten kauppias rupeaisi kertomaan, kuinka hän kerran muutamana myrskyisenä marraskuun iltana, matkalla Muonioon, oli eksynyt Hietamuotkalle yrittäessään Kaaresuantoon yöksi. Ei ollut uskonut, vaikka Leevi Angeli oli varoittanut, että Hietamuotka oli paha eksyttämään. Itsepäisenä vain oli lähtenyt ja niin ajanut harhaan. Tuntikausia pimeällä muotkalla harhailtuaan hän oli lopuksi kuin sattumalta osunut joen jälle, mutta koskien pelosta ei ollut uskaltanut lähteä alaspäin ajamaan, vaan pyörtänyt ympäri ja niin saapunut puolen yön korvissa takaisin Lätäsenonsuuhun.

Hän, Agaata, oli silloin ollut pikkutyttö, ehkä tuossa 7-8 vuoden paikkeilla. Aamulla hän oli vienyt kauppiaille kahvia kamariin. 'Kaipa minun piti palata takaisin, nähdäkseni tuon sinun kauniin rintasolkesi', oli kauppias lausunut. Ja oikein kädestä pitäen hän oli katsellut isoäiti vainajan hopeista rintaneulaa, jonka hän, Agaata, vieraan kunniaksi oli rintaansa kiinnittänyt.

Jo näkyi Kaaresuannon kirkonkylä, punaiseksi maalattu, matala pappila ja joen törmällä valkoinen nimismiehen puustelli. Kylä teki kodikkaan ja miellyttävän vaikutuksen. Jokainen sen talo oli Agaatalle ja Valfriitille tuttu...

Ilmeellistä — tuntui kuin olisivat he kulkeneet luvattomilla teillä, sivuuttaessaan muhkean kirkon ja valkoisen nimismiehen puustellin. Kirkon ikkunat näyttivät kuin moittien katselevan heitä. 'Mitä väkeä ne ovat, jotka eivät tälle törmälle pysähdy?' 'Täällähän on kastettu lapinkansan lapset ja vihitty nuoret pariskunnat.' 'Tännehän on kokoontunut Ruotsin, Suomen ja Norjan lappi ikimuistoisista ajoista ja kokoontuu yhä vieläkin, joskaan ei niin lukuisasti kuin ennen.' 'Mikä on Hetta?' 'Metsäkylä valtavyöryn varrella sijaitsevan kylän rinnalla.'

Aivan kuin näiden kysymysten painamana ajeli Valfriiti ääneti. Kaaresuanto häipyi taakse. Viimeisenä vilahti silmään Mäkitalon punainen pirtinpääty Suomen rannalla. Aurinko paistoi sen ikkunoihin. Näytti kuin ne olisivat iskeneet silmää ja hymyilleet hyväksyvästi. Ainakin Valfriitista tuntui siltä, kun hän tienmutkassa silmäsi taaksensa. Hänen tuli hyvä olla ja hän virkkoi kuin keventynein mielin:

— Maailmaa sitä on täälläkin. Pitää nyt toki kerta elämässään ajaa Kaaresuannon ohikin.

Mutta sitä sanoessaan oli hänellä kuitenkin epämääräinen tunne, että hän oli rikkonut yleisesti sovittua tapaa vastaan. Niillä tuolla takanapäin oli niin merkillinen vaikutusvalta. Pitivät Suomen rannankin asukkaita kuin omina alamaisinaan, joiden elämän ja toimet halusivat oman mielensä mukaan määrätä. Se kai johtui siitä vanhasta valta-asemasta, mikä Ruotsilla kauan oli näissä seuduissa ollut. Kaaresuannon virkakunta ei saattanut antaa anteeksi, ettei se enää omistanut virallista käskyvaltaa joen toisella puolen. Se ei sitä tosin koskaan näyttänyt, vaan se ilmaisi sen sillä hiljaisella halveksumisella, jolla se Suomeen ja Suomen oloihin suhtautui. Niin kauan kuin Könkämäenvarren suomalaiset kiltisti kulkivat Kaaresuannossa, kohdeltiin heitä täysiarvoisina ruotsinpuolelaisten kanssa. Mutta annapa, että joku osoitti pienintäkään erimielisyyttä kouluopetukseen tahi johonkin muuhun nähden, niin heti hän sai kunniansa kuulla. Kuka heidät elätti? Mistä he tavaransa saivat? Kuka antoi heille Jumalan sanan ja aukaisi taivaan portit? Kaaresuanto ja taaskin Kaaresuanto.

Niin — Valfriitinkin täytyi tunnustaa, että hän oli itsekin aikaisemmin omistanut saman katsantokannan. Hänkin oli tottunut Kaaresuannossa käymään kuin kotonaan. Mutta viime aikoina oli johtunut mieleen sellaisia ajatuksia, että oli se Suomikin jotakin, vaikka kuuluikin ryssän alle. Siihen oli ratkaisevasti vaikuttanut muuan pappilassakäynti, jolloin hän kummiksi pyydettyä oli ollut läsnä Mäkitalon Kustin lapsen ristiaisissä. Kaaresuannon pappi oli sattunut pahalle päälle. Mistä lie tuhtunut, mutta politiikkaa oli heti ruvennut puhumaan ja suomalaisia soimaamaan. Kun Kusti tyyneeseen tapaansa oli pannut vastaan, oli pappi suuttunut, temmannut poronsarvista lyhyen miekkaruopion ja tiuskaissut: 'Tällä me tapamme suomalaisia!' Siihen oli Kusti vain siivosti vastannut: 'Meidän keisarilla on niin paljon väkeä, että ne sotkevat teikäläiset jalkoihinsa.' Huomattuaan menneensä liian pitkälle pappi oli naurahtanut ja sanonut: 'No niin, mikä se lapselle nimeksi pannaan?' 'Nikolai', oli Kusti vastannut. Siitä oli yrittänyt syntyä uusi riita, mutta Nikolaiksi oli Kustin poika kastettu ja sillä hyvä.

Mutta siitä käynnistä oli Valfriitille jäänyt kaunaa pappia kohtaan. 'Minua sie et ainakaan vihi', oli hän päättänyt. Ja sanansa hän oli pitänyt.

— Eikös nämä ole kaaresuantolaisten heiniä? kysyi Agaata äkkiä, osoittaen tien varrella törröttäviä heinäsauroja ja siten katkaisten Valfriitin mietteet.

— Ovat ne. Me ajamme vielä Ruotsin puolta, mutta Palojoensuun kohdalla me karahutamme *omalle* rannalle.

Valfriiti lausui sen niin varmalla äänellä, että Agaatasta tuntui hyvältä. Niin, niin... suomalaisiahan he olivatkin, vaikka olikin heidän puolensa niin köyhää ja karua. Ruotsin puolella teki kaikki niin varakkaan ja tukevan vaikutuksen. Mistä lie johtunut, mutta aina oli Agaatastakin tuntunut, että he suomenpuolelaiset olivat ruotsalaisiin verraten kuin mökkiläisiä talollisten rinnalla.

Ei Agaata kauemmin niissä ajatuksissa viipynyt. Hän ajatteli Valfriitia ja heidän tulevaa kotiaan Kelottijärven rannalla. Se oli kaunis paikka. Puolen penikulman pituinen järvenselkä aukeni heti talon alta. Siellä oli hauska verkkoja kokea Valfriitin kanssa. Eikä vanha kotikaan ollut kaukana, puolentoista penikulman päässä vain.

Mieli pakkasi hiukan apeaksi, kun hän ajatteli eroa vanhasta kodista. Kaikki paikat sen ympärillä olivat niin tutut ja rakkaat, yksin vanha hautuumaakin, joka kuitenkin syksyllä kammotti. Mutta siellä kasvavan vanhan uhrimännyn ympärilläkin oli sentään monta leikkiä leikitty kirkkaina kesäpäivinä. Oli oltu talosilla ja juostu hippaa, yhtään muistamatta, että leikkipaikan mullassa valkenivat vanhain lappalaisten luut. Syysiltoina vain ei tehnyt mieli sinne mennä. Silloin näkyi uhrimännyn ympärillä outoja valoja, jotka liikkuivat edestakaisin kuin ilmassa liehuen. Mutta sekin kuului erottamattomasti kodin piiriin, niin että Agaata tunsu jäävänsä sitäkin kaipaamaan. Ja Jorpoivin laki hohti talvisin lumivalkeana, näkyen selvästi pirtin ikkunaan. Sen rinteillä oli kesäisin marjailtu siskojen kanssa.

Oudoilta tuntuivat Kelottijärven tienoot, vaikkei välimatka pitkä ollutkaan.

Valfriiti äännähti hevoselleen, joka oli ruvennut hamuilemaan tuulen tielle heittelemiä heinätukkoja.

Niin — olihan Valfriiti hänen kanssaan suurimman osan vuotta. Kyllä kai markkina-ajatkkin kuluiisivat ja sittenhän olisi aina hauska odottaa Valfriitin paluuta.

Agaata painausi sulhaseensa kiinni. Hänestä tuntui turvalliselta nojata Valfriitin olkapäätä vasten.

— Onko sinun kylmä, Agaata?

— Ei... ei yhtään. Minulla on vain niin hyvä olla.

Se oli rakkauden kieltä, vaikkei rakkaudesta sanaakaan mainittu. Valfriiti innostui ajamaan. Hän tempasi ruunan juoksuun. Luminen aapa kajahteli hänen iloisista huudahduksistaan.

— Hei, ruuna! Nyt ajetaan Hettaan vihille! Vihille, ruuna, hei!

Ja kuin olisi ruunakin ymmärtänyt, mitä tärkeää matkaa se suoritti, potalsi se iloiseen hölkkään.

Jo näkyivät Kuttasen kylän talot. Siellä piti syöttää ja niin painaa eteenpäin.

* * * * *

Hetan pappilan salissa istuvat Valfriiti ja Agaata kahvia juoden. Pappi on vihkinyt heidät puoli tuntia sitten ja suuresta peilistä peräseinällä on Agaata vihkilukujen aikana tarkastellut kuvaansa. Oli tuntunut somalta katsella isoäiti vainajan hopeista rintaneulaa peilistä. Se oli kimallellut häntä vastaan kuin tähti. Hän oli hiljaa liikuttanut vartaloaan, huomatessaan, että rintaneulan loiste sen mukaan muuttui. Se johtui kai peililasin epätasaisuudesta.

Hän oli ollut niin leikkiinsä syventynyt, ettei ollut yhtään tullut seuranneeksi vihkilukuja, vaan oli ihan säpsähtänyt, kun pappi syvän hiljaisuuden vallitessa oli tuijottanut häneen hämillään. Vasta kun Valfriiti oli nyhjäissyt häntä kylkeen, oli hän tajunnut papin odottelevan vastausta. 'Tahdon', oli hän vastannut punaisena hiusmartoa myöten. Mutta sittenkin — niin hämilleen kuin hän olikin joutunut, oli hän pilkistänyt peiliin. Ja merkillisiä: — samalla hetkellä, kun hän oli lausunut 'tahdon', oli rintaneulaan sattunut auringon säde. Se oli heijastunut peilistä niin tavattoman kirkkaana, että Valfriitikin oli ruvennut sitä katsomaan.

Nyt se oli ohi. Pappi rouvineen oli toivottanut heille onnea ja Jumalan siunausta. Valfriiti oli mennyt kyökkiin kahvia keittämään. Hän oli välttämättä halunnut keittää omista kahvistaan ja omalla pannulla. Mikäs siinä: pappi rouvineen sai kerran olla häävieraana omassa kodissaan.

"Tulepa nyt, Agaata, kahvia tarjoamaan." Valfriiti oli kurkistanut salin ovelta ja viitannut Agaataa mukaansa. Ruokasalissa he sitten olivat kuiskutelleet keskenään. Nisukukon oli käynyt onnettomasti. Se oli murentunut pieniksi palasiksi. Siitä oli nyt Valfriiti ollut huolissaan. Mutta olihan heillä äidin laittama juusto. Mikäs sitten... juustokahvihan se parasta olikin. Heistä oli tuntunut niin tavattoman hauskalta selvittää tuota heidän yhteiselämässään ensi kerran sattunutta pulmaa.

Ja juustokahvit oli Agaata kantanut sisään, Valfriitin astellessa tyytyväisenä perässä. Kuin muina miehinä oli tämä sitten istunut Agaatan jättämälle tuolille ja ottanut kahvia kuin olisi itsekin ollut vain vieras.

Siinä he nyt sitä joivat. Valfriiti sanoi "suurkiitos", aivan kuin olisi kahvi talon puolesta tarjottu. Mutta pappi istui kahvikupit sylissä ja jutteli vahvasti.

Se oli puhelias mies tämä Hetan uusi pappi. Niin tulivat sanat kuin leikiten vain. Jutteli ylioppilasaajoistaan ja Helsingin elämästä. Siellä se olisi juustokahvi kaupaksi käynyt... ylioppilasten keskuudessa, jotka aina hakivat harvinaisuuksia. Tuollaisen lapinjuuston päältä olisi varmaan syntynyt tappelu, hehheh! Suurkiitosta vain!

Mutta olipa sillä papilla näyttämistäkin. Haki esiin suuren kirjan, joka oli täynnä kuvia Suomen eri osista. Siinä oli Imatrat, Saimaan kanavat, Helsingit ja Viipurit. Siinä nähtiin lohivadot ja kaupungin kalasatamat. Kyllä oli Valfriitilla ja Agaatalla katsomista kerrakseen.

Vai siinä se nyt oli Helsinki, Suomen pääkaupunki. Kauniita olivat talot ja hienoja ihmiset. Niin kulkivat naiset päivänvarjot käsissä ja herroilla heilui kävelykeppi kouransilmässä.

Olipa se somaa. Vai että oli Suomessakin tällaista. Sitä ei Valfriiti olisi koskaan uskonut. Kaiken hienouden ja komeuden hän oli tottunut yhdistämään vain Ruotsiin... Kaaresuuntoon, missä oli käynyt

nimismieheissä, pappilassa ja koululla. Nyt hän vasta sai silmänsä auki, että tässä hänen ympärilläänkin vallitsi herraskomento... toppasohvat, urkuharmoonit, peilit ja jos jonkinlaiset kuvat ja taulut. Herrastalo se oli tämäkin niinkuin Kaaresuannon pappilakin ja täällä puhuttiin suomea, silkkaa suomea.

Valfriitin päässä rupesi vähitellen muodostumaan outo käsitemalli, jota hän ei ollut tähän saakka isosti ajatellut. Se oli isänmaa, syntymämaa. Hän siirtyi istumaan pehmeään nojatuoliin Agaataa vastapäätä ja naputteli sormellaan tuolin sivunojan syrjää, aivan kuin tunnustellen, oliko totta, että Suomen puolellakin löytyi tällaista. Sitten hän nosti silmänsä Agaataan ja luki tämän katseesta vahvistuksen ajatuksilleen: — niin, maa se oli Suomikin eikä niinkään huono kuin miksi hän oli sitä monesti kuvitellut.

Kun tämä ajatus oli kerran Valfriitin päähän iskenyt, ei se sieltä enää lähtenyt. Se itesi siellä hiljaa, mutta varmasti. Kun hän iltapäivällä Agaatan kanssa kiersi kylää, suhtautui hän siihen aivan eri tavalla kuin tullessaan. Matalat, ränsistyneet hökkelit eivät enää naurattaneet häntä. Löytyihän sellaisia Kaaresuannonkin törmältä. Ja sitäpaitsi: kansakoulu oli täällä komeampi kuin Kaaresuannossa, samoin pappila. Nimismiehen puustelli oli siinä rajoilla, matalampi tosin hiukan Kaaresuannon puustellia, mutta valkeaksi maalattu kuten tämäkin. Ja entä kirkko! Se teki kirkon vaikutuksen. Kaaresuannon kirkkoa olisi yhtä hyvin saattanut luulla hotelliksi kuin kirkoksi. Jollei siinä vain olisi tornia ollut, olisi outo varallakin erehtynyt.

Ennen lähtöään kiipesivät Valfriiti ja Agaata kirkontorniin. Kellot olivat vaivaisen pienet. Mutta niitä oli sentään kaksi, kuten tuli ollakin. Ei Valfriitia niiden pienuus vaivannut. Hän avasi luukut ja syventyi Agaatan kanssa katselemaan edessään lepäävää tunturimaisemaa.

Niin kauas kuin silmä kantoi näkyi vaaroja vaarojen vieressä. Ounasjärvi pisti pitkälle länttä kohti, kunnes sen pää hävisi etäisyyteen saariryhmien taa. Ja tunturi tuolla järven toisella puolen nosti mahtavana selkäänsä kuin makuulta nouseva jättiläinen. Tämä oli kaikki omaa maata, omaa puolta. Valtakuntain välistä rajaa ei näky nyt missään.

Ja siellä kaukana tunturien takana alkoi oikea Suomi kylineen ja kaupunkeineen. Siellä olivat Imatrat ja Saimaan kanavat, Helsingit ja Viipurit, siellä suuret, avarat viljamaat ja tuhannet järvet. Valfriiti ja Agaata olisivat halunneet olla lintuja. Lähteä täältä Hetan kirkontornista lentämään kauas kohti etelää sinne, missä olivat kaikki ne paikat, joita he papin luona olivat katselleet. Se olisi tuntunut joltakin. Ja palata sitten kurkien ja villihanhien mukana takaisin tänne kotitienoille...

Siellä niitä lensi nytkin yli järven, kurkia mahtavassa kiilassa. Ne olivat nähneet kaiken sen, mitä Agaata ja Valfriiti tällä hetkellä ajattelivat. Ne saapuivat nyt pesiä laittamaan kesää varten. Sitä vartenhan hekin olivat tulleet tänne Hettaan — saamaan loppuvahvistuksen liitolleen, päästäkseen sitten yhteistä pesää rakentamaan kauas "Käsivarten"... sinne Kelottijärven korkealle rantatörmälle.

Omituisten tunteiden vallassa laskeutuivat Valfriiti ja Agaata tapulista alas. Pappilan pihalla pureskeli ruuna heiniä. Se hirtahti heille, kuin tulkiten samoja tunteita, mitkä Valfriitin ja Agaatan poven täyttivät. Sitten painoi se päänsä alas, jatkaen syöntiään, aivan kuin se olisi pitänyt maailman tavallisimpana asiana seistä marhaminnasta sidottuna Hetan pappilan tikapuihin.

Agaata ja Valfriiti menivät sisälle hyvästiä heittämään.

Merenneito

Sen uskoivat kaikki Pitkänvuononpohjassa, ettei Suomalais-Mari ollut tavallista lähtöä ollut. Ja se oli ollut pakko uskoa jokaisen, joka vain oli joutunut tekemisiin Suomalais-Marin kanssa. Oh, Herra, sellaiset merkilliset silmät kuin hänellä oli ollut: ihan kuin meri, milloin syvän viheriät, silloinkuin hän oli hyvällä tuulella, milloin harmajat kuin savi, silloinkuin suuttumaan sattui. Mutta hän ei nyt kerta kaikkiaan ollut ihmissuvun lapsia ollutkaan, vaan merenneito alkuaan.

Mitenkähän hän oli Mellesmohon joutunut?

Sen olisi parhaiten osannut kertoa Mellesmon Janssi itse, sillä hän oli ollut mukana sinä ikimuistettavana syyskuun kolmantenatoista, jolloin Valassärkkäin kymmenestä venekunnasta ei pelastunut kuin yksi ainoa: Janssin oma vene. Mutta hänkään ei ollut tehnyt sitä muulloin kuin viinoissa ollessaan, ja silloinkin niin salaperäisesti, etteivät kuulijat oikein päässeet selville, oliko se mielikuvitusta vai totta. Mutta se mitä tapahtui eräänä Perttulin-sunnuntaina muutamia vuosia ensinmainitun tapauksen jälkeen, vahvisti todeksi Janssin puheet: hän oli elänyt merenneidon lumoissa. Siitä ei nyt päästy mihinkään.

Mellesmon Janssi oli harjoittanut kalastusta niinkuin moni muukin pitkävuonolainen ja hän oli — kuten sanottu — ollut mukana sinä syyskuun kolmantenatoista, jolloin Valassärkillä kuusikymmentäkolme miestä löysi merenpohjasta kostean hautansa. Se oli aluksi ollut aivan tavallinen päivä, melkeinpä tavallista kauniimpi. Jäämeri oli kohoillut pitkinä, tasaisina aaltoina, joiden välissä kolmi- ja viisihankaiset olivat keinuneet kodikkaasti kuin lapsenkoppa pirtin orressa. Aurinko oli noussut kuin muinakin aamuina, punaisena, mahtavana, pannen meren välkehtimään tavalla, mikä karkeasyisimmänkin kalastajan sai aina jonkun verran hentomieliseksi. Mellesmon Janssikin oli tehnyt sen havainnon, että hänen povessaan läikähti lämmin, väreilevä tunne ja silmien ohi liehui joukko pellavatuukkaisia, notkeavartaloisia tyttöjä sinisissä hameissa ja päässä kirjava liina. Siinä oli tuttuja ja tuntemattomia... sellaisiakin, joita hän muisti vain joskus nähneensä... kuin vilaukselta ihan.... milloin Vesisaaren kaduilla, milloin jossakin kauppaapuodissa... suomalaissyntyisiä tyttöjä, jotka laulahtivat 'akkurat' niin viehättävän nuotikkaasti ja nyökäyttivät veikeästi päätään tupakanostajalle... Sellaisen oli Mellesmon Janssi päättänyt naida.

Mutta merenhaltijan tytär, viheriäsilmainen, korkeapovinen merenneito, jonka vaaleat kiharat välkkyivät kuin ahvenruoho auringon paisteessa, tunki tuona aamuna rinnassaan mustasukkaisuuden pistävän okaan. Sillä merenhaltijan tytär oli rakastunut Mellesmon vankkajäseniseen Janssiin.

Eikö se ollut aallonharjalta monesti silmäillyt Janssin muhekaa olentoa viisihankaisen perässä. Sellaiset jäntevät käsivarret kuin tällä oli. Merenneito olisi halunnut tuntea niiden käsivarsien puserruksen.

Tuona aamuna se ei enää jaksanut itseänsä hillitä. Se oli tapana mukaan tarkastellut Janssia ja nähnyt hänen silmistänsä, mitä tämä ajatteli. Vai sellaista tyttöä, joka käytti kureliivejä, pitsikaulusta, ja sanoi 'akkurat'! Se neitonenhan huudahti peljästyksestä, jos vesipisara pärskähti hänen uudelle kävelypuvulle sunnuntaisella souturetkellä kaupungin puotipoikien kanssa. Eikö merenneito ollut kilpailijaansa silmälläpitänyt ja tiennyt, millainen tämä oli. Oh, hän tunki ylemmyytensä, hän, meren korkeapovinen impi, jonka rintoja huuhtelivat jäämeren vihreät aallot ja jonka kiharoissa säihkyvät vedenpisarat rubiinien tavoin. Hän tahtoi saada Mellesmon Janssin, ihmissuvun vankkajäsenisen pojan.

Pitkänsiiman lappaminen oli jo hyvällä alulla ja viisihankaisen pohjalla potkiskeli kalaa jos jonkinlaista. Siinä oli pallasta, Ruijan ahventa, seitiä ja hyysaa ihanassa sekamelskassa. Auringon valo välkehti niiden kosteissa suomissa eikä yksi venemiehistä joutanut muuhun kuin kalojen kurikoimiseen. Silloin — juuri samana hetkenä, jolloin pitkäsiima tempoili tavallista voimakkaammin ja suuret paltaat loiskahtelivat veden pinnassa, ilmestyi merenneito aallonharjalle samalta suunnalta, mistä pitkäsiima nousi. Se loiskahti vain kerran ja sen kuperat rinnat välkähtivät auringon valossa.

Mellesmon Janssi huomasi sen heti. Hän oli kuullut isä-vainajansa monenmonituista kertaa juttelevan merenneidosta. Se ilmestyi aina myrskyn edellä ja ellei kalastaja ottanut siitä vaaria, oli hän mennyttä miestä: — kaunis sää houkutteli jatkamaan ja niin käsitti myrsky hänet äkkiarvaamatta.

Hän kertoi kumppaneilleen näkemänsä. He olivat kaikki varovaista väkeä ja uskoivat yhdellä sanalla. Yks kaks leikattiin pitkäsiima poikki, tartuttiin airoihin ja lähdettiin soutamaan maata kohti.

Toisista venheistä tiedusteltiin syytä äkkinäiseen lähtöön. Mellesmon Janssi huusi vastauksen. Pitkävuonolaiset nauroivat ja jäivät.

Sellaista päivää kuin tuo ikimuistettava syyskuun kolmastoista ei Mellesmon Janssi ollut sanonut koskaan ennen nähneensä. Maihin oli matkaa runsas peninkulma eikä vielä tosin minkäänlaista uhkaavaa merkkiä näkynyt taivaanrannalla. Mutta yhtä kaikki soutivat miehet kuin henkensä edestä. Ja kas: kauan heidän ei tarvinnutkaan odottaa, ennenkuin pohjan taivaalle ilmestyi mustanpuhuva pilvi, samannäköinen kuin talvisen pyryilman edellä. Pilvi nousi tavattoman nopeasti. Ei kulunut pitkä aikaa, ennenkuin merenpinta muuttui tuhkanharmaaksi ja ykskaks ryöpsähti vinkuva vihuri yli meren aavan niin rajusti, että perässä istuva Janssi menetti lakkinsa. Sitä ei ollut aika ruveta pelastamaan. Se keinui hetken vedenpinnalla ja sen ympärillä ryöppysi vesi tuhkapilven tavoin. Sitten se vajosi kuin nielaistu.

Mutta nyt — ikäänkuin ärtyneenä tuosta mitättömästä saaliista meri puhkesi raivoamaan täydellä sisulla. Aallot muuttuivat vaahtopäiksi, vyöryen venheen takana kuin satapäiset hirviöt kidat ammollaan. Viisihankainen lensi kuin lastu, niin keveäksi se oli käynyt. Janssilla oli täysi työ pitää suunta oikeassa. Yksi miehistä ammensi hartiavoimin vettä, jonka myrskytuuli jo äyskäristä tempaisi savuna ilmaan.

Siunaillen ja sadatellen siinä matkaa tehtiin, huulet valkeina. Ei ollut yksikään Janssin tovereista eläissään vielä sellaista rajusäätä nähnyt. Janssi varsinkin oli kalpea, sillä hänhän oli merenneidon nähnyt. Ja näytti kuin olisi Janssi aavistanut myrskyn tarkoituksen. Tuontuostakin hän kallistui veneen keulaa kohti, pälyen arkana molemmille sivuille. Miehet soutivat niin paljon kuin käsivarsista lähti.

Hei, siellä kiikkui merenneito korkean aallon harjalla, hiukset hajalla, käsivarret kohotettuina! Sen rinta nousi ja laski ja sen silmissä kiehui omistamisen raju kaipaus. Mellesmon Janssi silmäsi taaksensa ja näki sen. Heidän katseensa yhtyivät muutamiksi sekunneiksi ja sinä hetkenä Janssi käsitti, että merenneito tahtoi hänet, juuri hänet eikä ketään muuta. Hänen päänsä meni hetkeksi aivan sekaisin ja hän oli vähällä pudottaa melan kädestään. Omituinen voimattomuus valtasi hänen jäsenensä: hän oli pyörtyä.

Ja nyt soivat myrskyn äänet hänen korvissaan aivan uudella tavalla. Niissä kajahteli merenneidon kiihkeä huuto. Se kuulosti väliin uhkaavalta, väliin lempeän rukoilevalta. 'Janssi! Ja-aans-siih!' vinkui tuuli veneen ympärillä. Mutta se ei ollut enää tuuli, joka vinkui. Se oli merenneito, merenhaltijan tytär, joka pyydysti itselleen sulhasta.

Kylmät väreet kulkivat Janssin selkäpiitä pitkin. Henki tahtoi ihan salpautua kurkkuun ja käsi puristi melaa suonenedontapaisesti. Mellesmon Janssi ei halunnut joutua merenneidon puolisoiksi. Hän ajatteli pellavatuksista tyttöä muutamassa Vesisaaren kauppapuodissa. Se tyttö puheli niin lempeästi ja sanoi 'akkurat'. Sillä oli vaaleansiniset silmät ja pieni punainen suu... Mellesmon Janssi taisteli elämänsä puolesta. Hän tahtoi naida juuri tuon tytön ja heidän asiansa oli jo hiukan alulla.

— Soutakaa! karjaisi hän epätoivoisena, sillä taas kaikui hänen korvissaan merenneidon haikea huuto.

Miehet kiskoivat voimainsa takaa. Ei ollut enää kuin parisataa kyynärää maihin. Silloin — hirveä heilahdus ja yksi ainoa voimakas rasahdus vain — viisihankainen oli lentänyt nurin ja jyrisevät aallot heittelivät sitä kuin näkinkenkää. Tuuli pieksi ja repi sitä ihan vimmatusti. Puolipyörtyneet miehet heitti myrsky rannalle kuin pölynkappaleet. Kun he siitä lopuksi tointuivat, oli yksi joukosta poissa — merenneito oli viime hetkessä erehtynyt ja vienyt yhden soutumiehistä.

Se oli ollut surullinen kotiintulo ja sitä oli vietetty Pitkänvuononpohjassa murheella ja kyynelillä. Sen päivän perästä ei Mellesmon Janssi enää jalkaansa veneeseen astunut. Hän oli käynyt hiukan omituiseksi ja häntä vaivasi toisinaan pyörtyysvika. Jotkut sanoivat hänen saaneen kaatuvataudin. Miten lie ollut. Se vain oli varma, että Janssista oli tullut maamies. Hän rehki pelloilla aamusta iltaan eikä kulunut monta vuotta, ennenkuin Mellesmon talo oli viljelystensä puolesta paras koko Pitkässävuonossa.

Mutta merenneidon rakkaus on sitkeä. Se ei sammu niinkuin rakkaus ihmislasten kesken. Kenet merenneito on kerran omakseen katsonut, sitä hän hakee siihen asti kunnes löytää. Ja voi sitä miestä, jota merenneito käy maalta hakemaan. Hän on myyty, auttamattomasti.

Tuon ikimuistettavan syyskuun kolmannentoista jälkeen tapahtui tapaturmia merellä enemmän kuin koskaan ennen. Vähäväliä jäi joku venekunta Jäämeren saaliiksi. Vanha Ryedal Pitkänvuononsuussa sai yhtenä vuonna lukea hautoja mereen melkein enemmän kuin pitkän palvelusaikansa kuluessa yhteensä. Merenneito etsi Mellesmon Janssia ja kun se ei tätä löytänyt, tuhosi se lemmentuskissaan nuoriamiehiä Pitkästävuonosta ja naapuristosta kymmenittäin joka syksy.

Mutta vihdoinkin se kyllästyi. Se oli hakenut kaikki kalapaikat Tromssan ja Vesisaaren väliä, mutta ei ollut löytänyt kaipaamaansa. Se ryhtyi viimeiseen, äärimmäiseen keinoon: — se nousi maalle.

Muutamana syyspäivänä, viisi vuotta edellämämainitun syyskuun kolmannentoista jälkeen, ilmestyi Mellesmohun noin kahdenkymmenen ikäinen nainen, uljasvartaloinen, korkeapovinen, yllä sininen hame ja päässä kirjava lapinhuivi. Vain pientä nyyttiä hän kantoi käsivarrellaan. Hän puhui huonoa norjaa ja pyysi talosta työtä.

Mellesmon Janssi oli parastaikaa höyläämässä arkonlautoja äsken kuolleelle äidilleen. Hän ajatteli, kuka nyt taloa hoitaisi, kun äitimuorin oli aika jättänyt. Hän oli yksin pirtissä, sillä hänen sisarensa Sandra oli mennyt navettaan karjaa katsomaan. Silloin — juuri kun hän pikkühöylällä silitteli muuatta rosoista oksan paikkaa, kuului ovensuusta hiljainen 'hyv iltaa!'

Mellesmon Janssi säpsähti ja katsoi tulijaa. Höylä putosi hänen kädestänsä lattialle, — hän oli tuntenut merenneidon.

Aivan samanlaiset viheriät silmät, samanlainen vaalea tukka ja korkea, aaltoileva povi. Ja ääni... se oli merenneidon ääni.

Tulija hymyili lauhkeasti.

— Vieläkö Mellesmon isäntää pyörtyysvika vaivaa?

Mellesmon Janssi oli istahtanut rahille höyläpenkin päähän. Hänen sydäntään ahdisti ja pirtti pyöri silmissä. Kätet puristautuivat nyrkkiin ja hänen piti vahvasti nojata höyläpenkin päähän, ettei olisi

kaatunut.

— Mistä... te sen tiedätte? ähkyi hän.

— Naapuritalossa kertoivat.

Mellesmon Janssi tarkkasi puhujaa. Pyörityskohtaus rupesi menemään ohi. Eikö tulija ollutkaan merenneito?

— Mistäpäin te tulette?

— Suomen puolelta.

Mellesmon Janssi rauhoittui. Hän oli erehtynyt, aivan varmasti erehtynyt. Myrskypäivästä johtunut pyöritysvika oli yhtäkkiä tavannut hänet vieraan nähdessään. Nyt hän jo tunsu itsensä rauhalliseksi. Vain pientä ellostusta sydämalassa. Hän haki piippunsa ja ryhtyi sitä hitaasti täyttämään.

— Talossako on emäntä kuollut?

— Niin... kuolihan se... äitimuori. Tässä arkun lautoja juuri höyläilen.

Janssi sytytti piippunsa ja tarkasteli vierasta syrjäsilmillä. Kaunis ihminen, vilahti hänen mielessään ja samassa hän muisti Vesisaaren kauppaneidin. Hän oli kosinut ja saanut rukkaset. Hullukaan ei ottanut kaatuvatautista miehekseen.

— Vai Suomesta?... Miten olette Norjaan joutunut?

Vieras kertoi. Hän oli ennenkin ollut Norjassa palveluksessa... viisi vuotta kaikkiaan. Etupäässä "västän" puolella. Nyt hän oli käynyt Tenomuotkassa vanhempiansa tervehtimässä ja päättänyt lähteä onneaan koettamaan tänne Varangin puoleen. Eikö talossa saisi työtä?

— Kyllähän tässä nyt työtä on, kun on äitimuorikin kuollut, virkkoi Janssi.

Vieras jäi taloon. Hänen nimensä oli Mari. Muuta nimeä hän ei ilmoittanut. Hän hoiti navetan, oppi päivä päivältä yhä enemmän norjaa ja kotiutui lopuksi täydellisesti. Häntä kutsuttiin Suomalais-Mariksi.

Janssi silmäili häntä salavihkaa töidensä lomassa. Uljas olento, käynti kuin kuningattarella ja silmät... ne olivat viheriät kuin Jäämeren päilyvä vesi. Oikea merenneito!

Kerran ryyppytuulella ollessaan jutteli Mellesmon Janssi naapurissa, että heidän talossaan palveli merenneito. Se oli sama, joka oli näyttäytynyt tuona ikimuistettavana syyskuun kolmantenatoista, jolloin yhdeksän venekuntaa meni pohjaan Valassärkillä Jäämerellä. Janssi jutteli juttelemistaan, kävi yhä salaperäisemmäksi kuta enemmän viina päähän kihosi, mutta paljasteli samalla kaikenlaisia merkillisiä asioita. Tiesikö Jönsdalin emäntä, ettei Mari koskaan syönyt kalan pyrstöpuolta? Vai ei. Mutta se nyt oli kuitenkin ihan totinen tosi! Ei vahingossakaan! Sen oli hän, Janssi, monesti merkillenpannut. Kas, se muistutti liiaksi hänen alkuperäänsä, hihhih! Ja oliko kukaan Mellesmossa koskaan nähnyt Suomalais-Maria paljain jaloin? Ei niin totisesti kuin hänen nimensä oli Jans Petter Mellesmo ja hän oli aikoinaan ollut paras pyytjä Pitkästävuonosta Vuoreijaan! Saunassakin kävi sukkajalassa... niin juuri sukkajalassa. Ei riisunut niitä lauteillakaan, ei vaikka... Niin oli sisar Sandra kertonut. Katsokaapas... ei halunnut näyttää nilkkojaan, kun niissä oli vielä suomupeite, hi-hih! Ja yksi seikka vielä — Janssi ei oikein tiennyt, saattoiko hän sitä kertoa näin tyttärien kuullen — rinnassa... juuri rinnannokan juurella... oli oikein iso, hopea- ja keltaisen karvainen somu...ihan samanlainen kuin vanhalla lohella vatsan alla. Mitäs siitä arveltiin? Suomalais-Mari oli merenneito, joka oli tullut häntä, Mellesmon Janssia, noutamaan. Ja hän aikoi ottaa sen. Ihan kylmästi.

Mellesmon Janssi hoiperteli kotiinsa aavistamatta, minkälaisen palon hän oli syyttänyt. Pitkävuonolaiset eivät alun alkaen olleet saattaneet Suomalais-Maria sietää. Suomenpuolelaiset olivat heistä vastenmielistä väkeä, ylpeää, itsepintaista. Mitä lienevät olleet... noidan sukua. Janssin juttelut olivat langenneet otolliseen maaperään. Suomalais-Marin ympärille punoutui vähitellen kokonainen mielikuvituksen ja taikauskon verkko. Häntä ruvettiin pitämään merenneitona.

Vai mistä johtui, ettei, senjälkeen kun Suomalais-Mari oli Mellesmohon tullut, yhtään haaksirikkoa ollut tapahtunut koko rannikolla? Ei, vaan ilmat mitä parhaat olivat vallinneet viime syksystä saakka. Ja kalaa oli saatu runsaammin kuin ennen moneen vuoteen. Suomalais-Mari oli merenneito, joka maissa eläessään ei joutanut merellä häääämään.

Oli sellaisiakin, jotka nauroivat moisille puheille ja nauroivat oikein makeasti. Suomalais-Marilla ei ollut kaikkiaan kuin kaksi varvasta, pikku varvas kummassakin jalassa. Kaikki muu oli paljasta

jalkapöytää. Siitä johtui, ettei hän tahtonut jalkojaan näyttää. Ja mitä siihen vissiin suomuun tuli, ei se ollut muu kuin vähän oudommannäköinen syntymämerkki. Niitä oli sellaisiakin ihmisiä kylässä, jotka tiesivät hiukan enemmän kuin Mellesmon Sandra.

Kylän poikia hiukan harmitti kuullessaan, että Mellesmon Janssi aikoi naimisiin Suomalais-Marin kanssa. Oh, hän olisi kyllä saanut muitakin kosijoita. Mutta kun jo kerran oli suostunut Janssiin, niin olkoon menneeksi. Pitkänvuononpohjan nuortenmiesten täytyi hakea muualta.

Niin — se oli totta: Mellesmon Janssi aikoi naida Suomalais-Marin. Mitäpä hän siitä välitti, vaikka ottikin merenneidon. Tämä oli kaunis. Sellaisia merenvihreitä silmiä ei ollut yhdelläkään muulla. Ja sitäpaitsi — Janssia ei ollut kahteen vuoteen enää pyöritysvikakaan tavoittanut. Hänen päänsä oli selvempi kuin koskaan ennen.

Hääpäivä tuli. Janssi oli saanut asiat kuntoon. Vanha Ryedal oli aluksi hiukan epäroinyt: — eikö Mellesmon isäntää vaivannut kaatuvatauti? Mutta kun kyläläiset yksimielisesti todistivat, ettei Janssi ollut koskaan varsinaista kaatuvatautia sairastanut ja ettei kahteen vuoteen oltu enää minkäänlaisia oireita havaittu, hän oli suostunut ja antanut kuulutuksen.

Oli Perttulinsunnuntai, kirkas, aurinkoinen päivä. Pitkänvuononsuussa, kirkkomäellä, kuhisi iloinen hääjoukko. Vanha Ryedal oli vihkinyt nuoren parikunnan, joka nyt sulhaspoikien ja -tyttöjen saattamana valmistausi kotimatkalle halki penikulmaisen vuonon. Suomalais-Mari oli häikäisevän kaunis morsiuspuvussa ja Mellesmon Janssi entisillään, reipas ja iloinen. Hän oli pitkästä aikaa taas istunut perämiehen paikalla, vaikkei ohjattavana nyt ollutkaan viisihankainen, vaan tavallinen, yksinkertainen kotivene, mutta vene, joka sisälsi vähän kalliimman lastin.

Paluumatkalla nousi vastatuuli. Se ei aluksi tehnyt isoa haittaa, mutta kun oli päästy suunnilleen vuonon puoliväliin, rupesivat aallot jo käymään uhkaaviksi. Janssin vene oli liikalastissa. Vain korttelin verran oli laitaa vedenpinnan yläpuolella ja se näytti hiukan arveluttavalta.

Mutta siitä huolimatta oli hääväki iloisella päällä. Laulettiin ja naurettiin eikä huolitettu hätäillä. Olihan morsiusvenettä ohjaamassa Mellesmon Janssi, sulhanen itse, perämiehistä taitavin.

Janssi viritti laulun, johon venemiehet yhtyivät. Se oli seudulla tuttu ja sen nimi oli 'Merenneito sulhoa etsimässä':

Merenneitokin tuntee rakkauden, sydän hälläkin on, on vainen. Hän sulhoa etsii harhailleen, mutt' mieli on muuttelevainen: Ei kelpaa tuo, ei kelpaa tää, merenneito etsii ylväämpää. Ah, missä on mies — niin, missä on mies, mies myrskyävä, meren lainen?

Ei löydä laineista vertaistaan, siell' kaikki on tunnetta vailla. Kalanverta niillä on suonissaan kotiorjilla Ahdin mailla. Ei kelpaa tuo, ei kelpaa tää, merenneito etsii ylväämpää. Ah, missä on mies — niin, missä on mies, ken lempisi myrskyn lailla?

Merenneitonen etsii harhailleen, kotitanhuille hyvästit heittää. Veden kalvosta nousee rannallen, sukumerkkinsä tyyten peittää. Talo tuolla on tuo, talo täällä on tää, merenneito etsii ylväämpää. Hän taivaltaa, jopa paikan saa: hän pirtissä puuroa keittää.

Talonpoika on kaunis ja ylväs niin, ei jaksaa lempeä voittoa: näet, ah, kun päästähän Perttuliin, häähuivia morsian koittaa. Ei kelpaa tuo, ei kelpaa tää, merenneito etsii ylväämpää. Jopa löysi hän sen, mi ol' mieluinen. Nyt kellot kirkossa soittaa.

Merenneitokin tuntee kaipauksen, sydän hälläkin on, on vainen. Hän vaikka on löytänyt sulhaisen, niin mieli on muuttelevainen. Talo maalla ei voi viehättää, merenneito etsii ylväämpää: Läpi vetten vie meren pohjalle tie. Merenneito on meren lainen.

Mellesmon Janssi oli laulun kestäessä huomannut, että vene pyrki ryyppimään vettä. Häntä se oli hiukan hermostuttanut, mutta tyynin mielin hän silti oli venettä ohjannut. Mari, nuorikko, istui mietteisiinsä vaipuneena keskellä venettä. Hän ajatteli laulun tarinaa ja hänen mieleensä muistui kertomukset Janssin suhteesta merenneitoon. Ihmeellistä väkeä nämä Ruijan rannan asukkaat. Sekoittivat keskenään mielikuvitusta ja totta. Pitivät häntäkin noitana, joka muka oli Janssin loitsuilla parantanut. Omituisia ajatuksia liikkui hänen povessaan. Nytkään hän ei oikein voinut yhtyä toisten iloon.

— Hei, merenneito! huutelivat pojat perässätulevista venheistä. —
Eläköön merenneito!

Mellesmon Janssi silmäsi taaksensa. Laulu oli vaikuttanut häneen tavalla, joka sai hänet hiukan huolettomaksi. Hän tahtoi nähdä komean hääsaattueensa. Siellä ponnistelivat Pitkänvuononpohjan

pojat reippain mielin perässä. Pantaisiinpa totisesti toimeen iloiset tanssit, kunhan kotia päästiin.

— Hoi, perämies!

Se kuulosti jo hätähuudolta. Janssi kääntyi äkkiä ja hänen kasvonsa kalpenivat. Muuan aalto oli päässyt sivuamaan venettä liian rohkeasti. Se pyyhkäisi laitaa koko pituudelta ja löi vettä sisään. Ykskaks täyttyi vene ja siinä olijat joutuivat veden valtaan.

— Janssii!

Se kuulosti aivan samanlaiselta kuin kerran, sinä ikimuistettavana syyskuun kolmantenatoista myrskyn raivotessa Jäämerellä. Janssin sydän miltei lakkasi sykkimästä. Hän koetti tarrautua veneen laidasta kiinni, päästäkseen sitä pitkin nuoren vaimonsa avuksi. Hän pääsikin ja koetti saada tätä tarttumaan veneeseen. Mutta Mari oli niin hätääntynyt, ettei enää tajunnut mitään. Hän tarttui miestänsä kaulaan, lujasti, hukkuvan epätoivolla. Janssi koetti irroittautua hänen tuhoavasta syleilystään ja oli siinä jo onnistumaisillaan, kun joku toinen takaapäin kietoutui häneen. He painuivat veden alle kaikki kolme.

Kaatuneen veneen ympärillä kävi sanomaton parku ja voivotus. Toiset veneet riensivät avuksi minkä ehtivät. Mutta äkillinen tapaturma oli niidenkin soutajat tyrmistyttänyt, niin etteivät he aluksi tajunneet, mitä oli tehtävä. Ennenkuin he olivat kunnolla toipuneet hämmästyksestään, oli Mellesmon Janssi vaimoineen ja kaksi muuta hänen venekunnastaan hävinnyt aaltoihin. Loput saatiin suurella vaivalla toisiin veneisiin.

On arvaamattakin selvä, minkälaisin tuntein hääsaattue soui maihin. Ilonpito oli yhtäkkiä vaihtunut valituksiin ja kyöneleihin. Kaikki oli käynyt niin äkkiä, että se tuntui ihan uskomattomalta.

Sinä iltana vallitsi Pitkänvuononpohjassa synkkä suru. Hääjuhlat olivat vaihtuneet hautajaisiin. Ihmiset valtasi sanomaton kauhu. Mitä merkitsi tällainen onnettomuustapaus? Oliko uskottava vanhusten kertomuksia, että merenneito toisinaan nousee valepuvussa maalle, tulee taloihin ja viettelee miehet, vai oliko sellainen vain satua ja taikauskkoa?

Oli miten oli, sen onnettomuuspäivän jälkeen hävisivät epäilijät Pitkänvuononpohjasta. Jokainen uskoi nyt, että Suomalais-Mari oli ollut merenneito, joka oli houkutellettu Janssin turmioon ja hänen mukanaan yhden morsiuspojista ja -tytöistä. Tietysti — hänellä piti olla mukanaan saattajia, tullessaan merenhaltijan linnaan.

* * * * *

Mutta hääpäiväyönä, vielä vuosia jälkeenpäin, näkivät ihmiset Pitkällävuonolla omituisia, salaperäisiä valoja, jotka liikkuivat edestakaisin vedenpinnalla. Näytti kuin olisi merenpohjalla vaeltanut ihmisiä lyhty kädessä. Silloin sanoivat vanhat:

— Merenneito viettää juhlaa hääpäivänsä muistoksi.

Hukkuneitten ruumiita ei koskaan löydetty. Vanha Ryedal Pitkänvuononsuusta sai taas vihkiä haudan mereen. Mutta siunattavien lukumäärään nähden hän oli erimieltä paikkakuntalaisten kanssa — hän luki haudan neljälle.

Kalasaunalla

Enpä vaihtaisi oloani nyt maailman rikkaimmankaan miehen kanssa, en asuntoani pääkaupungin hienoimpaan hotelliin. Vaikka on majani ahdas, tuollainen yksinkertainen Lapin kalasauna, jonka seinät ovat vuosien varrella mustuneet luonnonkivisiä kyhätyn avotakan savusta, on se minusta tällä hetkellä arvokkaampi kuninkaan linnaa. Sillä tässä kalasaunassa asuu haltija, pienen pieni, hieveröinen Lapin tonttu, jonka kurtuksia, nelikulmaisia kasvoja verhoo vuosisatojen salaperäinen hämy, mutta silmissä on kirkas ennustajan katse, juuri samanlainen kuin vanhoilla Lapin tietäjillä.

Ken hyvänsä lienetkin, kulkija, niin pysähdy tähän kalasaunaan yöksi. Saat viettää rauhallisen iltahetken keskellä ääretöntä saloa, missä Saiveljärven laineet vain laulavat vanhaa, yksitoikkoista lauluaan. Ja jos kalajumala on pyyntisi siunannut ja sinulla on hyvä kalanpaistaja — sellainen kuin esimerkiksi Pokka-Heikki et missään ole syövä sen herkullisempaa ateriaa. Takan hiilillä paistettu ahven on kuninkaallista ruokaa, joka olisi kelvannut vaikka Olympon jumalille.

Mutta jos sinulla on paha omatunto, niin älä heittäydykään seinälaverille pitkäksesi, ennenkuin olet pyytänyt lupaa yönviettoon. Muuten saat tekemistä vanhan haltijan kanssa, joka ei sellaisia vieraita

suvaitse. Jos mielit maata rauhassa, niin pyydä lupa. Muuten saat kutsumattomia vieraita seuraksesi.

Et ehkä usko?

Niin — nykyaika on epäuskoa täynnä. Mutta vaikka et uskoisikaan, haluat kai kuulla, miten kävi Maijalan miehelle.

Pokka-Heikki, kalatoverini, sen sinulle kertoo:

Maijalan mies, vanha kortinlyöjä, palasi kirkolta ja yöpyi saunaan. Hän oli mies, jonka omatunto ei ollut turhantarkkuudella pilattu. Hän saattoi tehdä kepposen ihan noin vain, varsinkin jos hän siitä hyötyi. Korttipelissä se olikin aivan tavallista. Mutta saattoipa hän pettää parempiansakin, niinkuin esimerkiksi pappia. Tällä matkalla oli Maijalan mies sen tehnytkin — hän oli valehdellut karjansa kahta vähemmäksi ja siis varastanut papilta kaksi naulaa voita. Se oli kyllä pikkuinen rikos, mutta siitä huolimatta tunsu Maijalan mies omantunnon nuhteita. Pappi oli edellisenä vuonna lahjoittanut hänelle koko tihunnin, koska Maijalan miehelle oli sattunut kinkerinpitovuoro. Ja nyt hän oli kehdannut valehdella karjansa kahta pienemmäksi parin vaivaisen voinaulan vuoksi vain.

Kuten sanottu — Maijalan miehellä oli huono omatunto. Häntä kadutti epärehellisyytensä. Ehkäpä hän ei olisi asiaa niin suurena pitänyt, jollei olisi sattunut saunalle yöpymään. Muistui nimittäin mieleen tarina saunanhaltijasta, joka ei suvainnut ylpeitä yövieraita. Maijalan miehen teki näet mieli olla ylpeä. Hänestä tuntui, että hän yösijalupaa pyytämättä tunnustaisi rikoksensa. Eikä hän halunnut sitä tunnustaa. Päinvastoin hän tahtoi karkoittaa sen mielestään mahdollisimman pian. Hän heittäytyi siis laverille pitkäkseen, veti hatun silmilleen ja koetti nukkua.

Hän oli juuri uneen vaipumaisillaan, kun tuvan ovi kävi. Maijalan mies kuuli sen selvästi, mutta hän ei ollut arka. Päinvastoin hän oli varma, että tulija oli ihminen, joka hänen laillaan haki saunasta suojaa.

Niinpä kuului olevankin. Maijalan mies kuunteli, seuraten tarkkaan vieraan puuhia. Tämä haki tulitikut taskustaan ja raapaisi, mutta tikut olivat nähtävästi kastuneet, koska eivät syttyneet. Maijalan mies ajatteli jo tarjota vieraalle tulta, mutta hillitsi kuitenkin itsensä. Kylläpähän toimeen tulee, ajatteli hän ja veti polvensa koukkuun, antaakseen yötoverille paremmin tilaa toisen seinän puoleisella laverilla. Jopahan löysi vieras laverin, istahti sen syrjälle, ryiskellen hiljaa. Maijalan mies koetti äänestä arvailla, kuka se mahtaisi olla. Väliin oli kuin Lilli-Matti, väliin kuin Mäkitalon Kölppö. Jo oikaisee vieraskin pitkäkseen. Maijalan mies vetää jalkansa koukumpaan, että olisi yötoverilla tilaa. Tämä käänteileikse, väänteileikse ja ryiskelee hiljaa. Yskän on saanut... syyshölseellä, ajattelee Maijalan mies. Kukahan lieneekään? Lopuksi, kun ei uni tunnu tulevan yötoverillekaan, päättää hän ottaa asiasta selvän... onko se Lilli-Matti vai Mäkitalon Kölppö. Maijalan mies siis nousee ja raapaisten tulta valaisee toista laveria tuvan nurkkaan. Mutta — ihme ja kumma! Laveri oli tyhjä.

Jo nyt joutui kummiinsa Maijalan mies. Ihanko se nyt aikamiestä narrasi piru... se vanha Kehno, vai untako hän oli nähnyt. Mutta Maijalan mies saattoi vaikka vanna, ettei hän ollut edes torkahtanut.

Mikä kumma se sitten oli —?

Maijalan mies menee ulos ja huutaa:

— Hei, älä mene, tule vain saunalle! Täällä on muitakin!

Ei kuulunut vastausta, ei askelten ääntä. Synkkä pimeys vain ympärillä.

Silloin palasi Maijalan mies saunaan ja taisi kirotakin. Hän nimitteli vanhaa Kehnoa kaikilla tämän tunnetuilla nimillä. Sillä Maijalan mies oli raaka. Tietty se, kun oli puolet ikäänsä savotoissa kulkenut ja juonut maansa rappiolle.

Mutta sitä ei olisi Maijalan miehen pitänyt tehdä. Vanha Kehno on arka arvonimistään. Hän kysyy kunniansa perään.

Ei kulunut pitkää aikaa ennenkuin jo alkoi tulla... Tuli miestä pitkää ja lyhyttä. Jokaisella oli yskä ja ne rykivät niin että sauna kajahteli. Maijalan miehen rohkeus rupesi jo horjumaan. Hän koetti läpäistä pimeyttä katseellaan ja hän näkikin.

Tulijoita oli toistakymmentä ja ne asettausivat istumaan riviin toisen makuulaverin laidalle. Niiden kasvoilla välkehti fosforin kaltainen valo. Suusta ja sieraimista hohti kuin viinavalkea ja yhtäkkiä selvisi Maijalan miehelle, että ne olivat kaikki viinaan kuolleita.

Hän tunsu kylmenevänsä. Tuntui kuin olisi hän maannut jäälautalla, mutta vielä oli rohkeutta hänellä sen verran, että hän saattoi seurata tapausten kulkua.

Miesten edessä lattialla teiskaroitsi pieni lappalainen. Nelikulmaisine, ryppyisine kasvoineen näytti se vähintään satavuotiaalta. Se katseli vuoroin Maijalan miestä, vuoroin makuulaverin reunalla istuvaa jätkätkokkaa ja se lausui:

— Olen tuonut nämä tänne, jotta saisit kuulla heidän elämäkertansa. Aloitetaan nuorimmasta päästä. Nurmi-Jukka alkaa.

Nyt tunsi Maijalan mieskin. Se oli Nurmi-Jukka, joka edellisenä keväänä oli viinapäissään hukunut Porttikoskeen. Tämä tärisi kuin vilutautinen ja pyyhki vähäväliä vettä valuvaa partaansa. Maijalan mies kauhistui. Jos hänen piti kuulla noiden kaikkien kertomukset, löydettäisiin hänet kuolleen aamua. Sillä joukossa oli monta tuttua ja hän oli ollut asioissa heidän jokaisen kanssa.

— Nurmi-Jukka alkaa, kertasi lappalaisäijä.

Nurmi-Jukka pyyhkäisi vettä valuvaa partaansa ja avasi suunsa. Hän katsoi Maijalan miestä kuolleen silmillä ja lausui ontosti:

— Se viisisatanen, jonka sinulta viimeksi voitin, oli väärä!

Viimeisen sanan hän melkein huusi. Maijalan miehestä näytti kuin aikoisi kuollut hyökätä hänen kimppuunsa. Silloin hän ei enää kestänyt, vaan hypähtäen kiljaisten pystyyn syöksyi suin päin metsään.

Seuraavana aamuna nähtiin Maijalan miehen saapuvan kotiin ilman laukkua, avopäin ja surkean näköisen. Kyläläiset arvelivat sen vanhan pelihimon syyksi eivätkä sen enempää kyselleet. Mutta jälkeinpäin löysivät toiset kirkoltatulijat Maijalan miehen laukun ja toivat sen tullessaan. Silloin tämä kertoi tapauksen. Siitä lähtien on tätä saunaa nimetty 'Pahan omantunnon saunaksi'.

Pokka-Heikki kääntelee ahvenia paistinvartaassa ja tuijottaa tuleen. Hänen silmänsä kiiluvat salaperäisinä. Vanhana erämaan eläjänä hän uskoo kummituksiin ja outoihin voimiin, vaikka ei olekaan mikään arka mies.

Illastamme äänettäminä. Pokka-Heikin kertomus on saanut mielikuvitukseni vilkkaaseen toimintaan. Ajattelen Lapin salaperäistä elämää, sen vanhoja noitita ja "myrrysäijjiä". Kertovat ne kyläläiset Heikinkin osaavan yhtä ja toista. Mutta minulle hän on sen aina tyhjäksi tehnyt. Keitämme vielä kahvit. Heikki käy ulkona pilkkomassa puita yötä varten. Sen verran taikauskon vallassa hänkin on, ettei aio valkeatta nukkua. Mutta muutenkin se on tarpeellinen koleaan yön vuoksi.

Ennen maatamenoan virkahtaa Meikki laveriltaan:

— Kai sitä sentään näin papin seurassa saa yönsä rauhassa viettää.

Sanoo ja naurahtaa. Mutta minä en pääse oikein selville, onko se leikkiä vai totta.

Pian ilmoittaa toiselta laverilta kuuluva syvä kuorsaus Heikin vaipuneen unen helmoihin. Mutta minun silmäni ei tule uni. Mietin Heikin kertomusta ja tunnen omituista mielihyvää sen johdosta. Hermoni ovat saaneet oivallisen annoksen, joka ei niitä liiaksi kiihota, vaan pitää ne somassa, omituisentuntuudessa vireessä. On aivan samanlainen tunne kuin jalkojen ollessa pitkästä kävelymatkasta kankeina, sellainen suloisen kipeä tunne, joka ei oikeastaan ole pahaa, vaan paremmin hyvää. Sellaisessa tilassa kääntelevät hermonikin, mutta minkäänlaista pelkoa en tunne. Päinvastoin — olen taipuvainen kylmään mietiskelyyn. Liekö Heikki pyytänyt lupaa yönviettoon? Minkälainen mahtoi olla se Heikin omatunto? Entäpä omani? Hymähdän näille ajatuksille, mutta siitä huolimatta en pääse niistä. Minä en ehkä sittenkään aivan kylmästi voi näitä asioita mietiskellä? Ehkäpä kuitenkin... niin... niin... Mikä ihmeen salaperäinen vaikutus on tällä Lapin luonnolla? Sitä on minun vaikea itselleni selittää. Tunnen vain sen, että me "etelän ihmisetkin" vaellamme toisenlaisina napapiirin pohjoispuolella. Meissä on itsekussakin enemmän tai vähemmän Pokka-Heikkiä. On kuin tässä valtavassa luonnossa uinuisi elämän salaperäinen alkuvoima, joka saa meidät sivistyksen muokkaamatkin vaistomaisesti taipumaan puoleensa. Mutta samalla kuitenkin tunnemme itsemme niin avuttomiksi sen arvoitusten edessä. Me aikaihmiset vaivumme toisinaan lapsen kehitysasteelle, jolloin uskomme satuja ja kummitusjuttuja. Eikä siinä akatemian oppikaan isosti auta. Jollemme suorastaan usko niihin, viehättävät ne meitä kuitenkin sanomattomasti. Ja viime kädessä me kai emme sittenkään ole täysin selvillä, ovatko ne satua vai totta. Mutta tässä kai juuri Lapin elämän viehätys onkin — tässä, että me voimme kuvitella kaikkea ja samalla olosuhteiden mukaan säilyttää itsellemme vapauden uskoa tahi olla uskomatta kuvittelujamme. Niinkuin nytkin. Minun on tänä iltana koko helppo uskoa todeksi Heikin kertomus Maijalan miehen kokemuksista. Se kai johtunee siitä, että se on suunnilleen samanlainen vuodenaika, kolea ja pimeä syysyö ja sama paikka, yksinäinen kalasauna penikulmien päässä lähimmästä talosta. Mutta samalla säilytän kuitenkin itselleni vapauden olla sitä uskomalla toiste... esimerkiksi huomenaamalla, kun lähdemme järvelle Heikin kanssa pyydyksiä kokemaan ja aurinko paistaa...

Tunnen itseni onnelliseksi voidessani todeta, että tämä puoli olemuksestani, tämä lapsen naivia, alkuperäistä katsantokantaa muistuttava, on taas pitkistä ajoista saanut oikeuden elää, ja elää juuri niin kauan kuin itse tahdon ja tähän onnellisuuden tunteeseen minä nukahdan.

Viiteselitykset:

[1] Neiti.

[2] Punaisesta verasta neulottu suu poron koipinahoista tehdyissä koivikkaissa.

[3] Minun housuni.

[4] En! Housut!

[5] Äiti.

[6] Livikkä, loppuun ajettu poro.

[7] Ruijan limppu.

[8] Nahkahousut.

[9] Terve, terve.

[10] Sananmukainen käännös lapinkielestä virrestä "Enkeli taivaan lausui näin".

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK TUNTURIKERTOMUKSIA ***

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase “Project Gutenberg”), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. “Project Gutenberg” is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and

help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase “Project Gutenberg” associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than “Plain Vanilla ASCII” or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original “Plain Vanilla ASCII” or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4,

“Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation.”

- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain “Defects,” such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the “Right of Replacement or Refund” described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you ‘AS-IS’, WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in

all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™'s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.